

ДНЕВНИКЪ

(стенографски)

на

XIV-то обикновено Народно събрание

Трета редовна сесия.

Х заседание, петък, 29 октомврий 1910 г.

(Открито отъ председателя г. Д-ръ П. Ораховацъ, въ 3 ч. 56 м. слѣдъ пладне.

Прѣдседателъ: (Звъни) Засѣданието се отваря.
Моля г. секретаря да провѣри отсъствающитѣ г. г. народни прѣдставители.

Секретарь А. Христовъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Добри Алексиевъ, Никола Андрѣевъ, Георги Арабаджиевъ, Демиръ Атанасовъ, Михаилъ Бакърджиевъ, Цаньо Барбаловъ, Димитъръ Бончевъ, Георги Булевъ, Страшимиръ Бърневъ, Петко Гачевъ, Никола Георгиевъ, Никола Гешевъ, Атанасъ Гузалски, Милошъ Дановъ, Генчо Денчевъ, Георги Динковъ, Никола Дяковичъ, Александъръ Екимовъ, Пани Ивановъ, Михаилъ Икономовъ, Дани Илиевъ, Александъръ Каназирски, Димитъръ Каранешевъ, Димитъръ Константиновъ, Янко Куцаровъ, Димитъръ Маноловъ, Василь Мантовъ, Василь Милевъ, Асѣнъ Милчевъ, Кръстьо Мирски, Минко Михайловъ, Тодоръ Михайловъ, Еманоилъ Начевъ, х. Семко Палавѣевъ, Илия Паликрушевъ, Тодоръ Панчевъ, Дончо Папазовъ, Стефанъ Паприковъ, Рачо Пашевъ, Петъръ Петровъ, д-ръ Стефанъ Поповъ, Янко Поповъ, д-ръ Еньо Разпоповъ, Ибрамъ Реджебовъ, Стефанъ Родевъ, Стефанъ Рожевъ, Ангелъ Русевъ, Стоименъ Савовъ, Иванъ Саллабашевъ, Янко Симеоновъ, Вачо Станчевъ, Никола Станчевъ, Тодоръ Статковъ, Стефанъ Стефановъ, Георги Танковъ, Ангелъ Тараторовъ, Петъръ Тодоровъ I, Богданъ Токевъ, Недѣлчо Топаловъ, Христо Тричковъ и Алексн Филиповъ)

Прѣдседателъ: Отсъствуватъ 61 народни прѣдставители. Има изискуемото се число, за да се смѣта засѣданието за законно.

Съобщавамъ на Събранието, че е постигнало едно запитване къмъ г. министра на войната отъ славския народенъ прѣдставителъ г. Стамболийски съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„На основаниѣ чл. 107 отъ конституцията права слѣдното запитване къмъ г. министра на войната:

„1. Защо не е приложилъ законнитѣ мѣрки спрѣмо виновнитѣ по доставката и приемката на негоднитѣ мини „Соте-Харле“, а протака разрѣшението на този въпросъ почти три години, въпрѣки обстоятелството, че притежава неоспорими данни за виновността на началника на флота капитанъ Димитриевъ, като участникъ въ тая доставка?

„2. Защо слѣдъ двукратнитѣ му интерпелации, слѣдъ като се сдоби съ доказателства по прѣстѣпната доставка на минитѣ, пропусна да разслѣдва аферата съ въглищата, въ която сжщо като виновникъ се явява капитанъ I рангъ Димитриевъ?“

Постигнали сж три питання. Едното е отъ народния прѣдставителъ г. Александъръ Стамболийски къмъ г. министра на търговията и земледѣлието: (Чете)

„Поради какви причини не се прилага новиятъ законъ за мѣрkitѣ и теглитѣ?“

„Моля г. министра да ми отговори на горното питане“.

Понеже г. министърътъ отсъствува, отговорътъ остава за друго засѣдание.

Второ питане отъ народния прѣдставителъ г. Александъръ Поповъ до г. министра на вътрѣшнитѣ работи: (Чете)

„Г. министре! Извѣстно ли Ви е, че лѣтосъ прѣзъ м. м. юлий, августъ, септемврий между градоветъ Дръново и Тръвна (въ една гара) е заловенъ краденъ добитѣкъ, като тогавашниятъ околийски началникъ, подъ своя лична отговорностъ, е освободилъ крадения добитѣкъ и безъ да е заловилъ нѣкой крадецъ? Какво е направено досега съ него, защото, доколкото ми е извѣстно, противъ него има заведени дѣла за произволно освобождаване на крадцитѣ“.

Моля г. министра на вътрѣшнитѣ работи да отговори на питането на народния прѣдставителъ.

Министъръ Н. Мушановъ: Ще отговоря утрѣ, когато направя справка, защото това нѣщо за пръвъ пжтъ чухъ.

Прѣдседателъ: Питане отъ старозагорския народенъ прѣдставителъ г. Георги Шиваровъ къмъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи: (Чете)

„1. Извѣстенъ ли е г. министърътъ за назначението прѣди нѣколко седмици на Божинко Данчевъ за старши стражаръ въ Чепинското корито;

„2. Извѣстенъ ли е г. министърътъ, че сжщиятъ Божинко Данчевъ малко по-напрѣдъ е билъ горски старши стражаръ въ Лъжене и е уволненъ по вземане рушветъ, за което има възбудено слѣдствено дѣло противъ него отъ татарпазарджишкия съдебенъ слѣдователъ, и

„3. Ако е известно за всичко това, не счита ли, че съ назначението му за полицейски старши стражаръ се прави закононарушение и всѣва деморализация въ полицията и още повече насажда се корупцията?“

Моля г. министра да отговори на това питане.

Министъръ Н. Мушановъ: Също ще отговоря утрѣ. Какъ се казва лицето — Вожанко Данчевъ?

Прѣдседателъ: Не, Божинко Данчевъ.

Минаваме на дневния редъ — избиране единъ секретаръ на бюрото.

На основание правилника, прѣдседателството прѣдлага за секретаръ на бюрото г. д-ръ Александъръ Гиргиновъ. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ да стане г. Гиргиновъ секретаръ на бюрото, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Слѣдва избиране депутация за поднасяне на Негово Величество царя отговора на тронното слово.

Трѣбва да се избере отъ всѣки окръгъ по единъ народенъ прѣдставителъ — 12 души — освѣнъ ония, които, съгласно правилника, влизатъ по право, а именно бюрото и членоветъ на комисията по приготвяне отговора на тронното слово.

Прѣдседателството прѣдлага слѣднитѣ народни прѣдставители: г. г. Димитъръ Стефановъ, Никола Холевичъ, Недѣлко Вельовъ, Никола Дяковичъ, Стоименъ Сарафовъ, д-ръ Иванъ Труфчевъ, Маринъ Ничовъ, Дани Илиевъ, Георги Тишевъ, Дончо Палазовъ, Ангелъ Ангеловъ и Байко Друмевъ. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ прѣдложението отъ прѣдседателството г. г. народни прѣдставители за поднасяне отговора на тронното слово, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Минаваме на третата точка по дневния редъ — докладъ на провѣрочната комисия по допълнителнитѣ избори, станали на 11 юлий т. г. въ Кюстендилската, Казанлъжската, Пловдивската и Свищовската околии.

Моля г. докладчика на комисията по Кюстендилския изборъ да докладва.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Г. г. народни прѣдставители! Втората Кюстендилска избирателна околия се състои отъ 16 избирателни секции съ 10.547 избиратели, отъ които сж взели участие и гласоподавали 4.605. Избранъ е единъ народенъ прѣдставителъ.

Въ този изборъ сж се борили слѣдующитѣ кандидати: Стоименъ Сарафовъ, Величко Кознички, Методий Мавродиевъ, Раденко Николовъ и Василь Стаменовъ.

Съгласно протокола на централното бюро кандидатитѣ сж получили: Стоименъ Сарафовъ — 2.037, Величко Кознички — 1.403, Василь Стаменовъ — 359, Методий Мавродиевъ — 444, Раденко Николовъ — 332, Костурковъ — 9 и Гърковъ — 2 гласа.

По секции, гласовѣтѣ сж слѣдующитѣ.

Въ първата секция, въ Босилеградската община, отъ 853 избиратели, гласоподавали сж 410. Тамъ е получилъ най-много гласове Стоименъ Сарафовъ — 143, слѣдъ него Величко Кознички — 86, Методий Мавродиевъ — 71, Раденко Николовъ — 67, Василь Стаменовъ — 42, и една бѣла бюлетина. Изборътъ въ тая секция е откритъ въ 8 ч. сутринята и е продължавалъ до 5 ч. слѣдъ пладне мирно и тихо. Прѣзъ врѣме на избора сж постѣпили три заявления, провѣрени отъ бюрото, разрѣшени и оставени сж безъ послѣдствие.

Втората секция е въ Брѣстнишката община, дѣто имало записани 529 избиратели, отъ които гласоподавали 246: за Стоимена Сарафовъ — 135, за Раденка

Николовъ — 36, за Величка Кознички — 31, за Васила Стаменовъ — 20, за Методия Мавродиевъ — 17, за Давидка Никовъ — 4 и сж намѣрени три бѣли бюлетини. Изборътъ е откритъ тоже въ 8 ч. сутринята и е продължилъ до 5 ч. вечерята мирно и тихо. Заявления нѣма.

Въ третата секция, която е била въ Бистърската община, имало е избиратели 644, отъ които гласоподавали 322: за Величка Кознички — 176, за Стоимена Сарафовъ — 99, за Васила Стаменовъ — 21, за Методия Мавродиевъ — 20 и за Раденка Николовъ 6. Изборътъ е откритъ въ 8 ч. сутринята, продължилъ е до 5 ч. слѣдъ пладне мирно и тихо. Постѣпили сж три заявления, обаче, провѣрени отъ бюрото, оказало се, че съдържанието имъ е недѣйствително и сж оставени безъ послѣдствие.

Въ секцията въ Божичката община е имало 794 избиратели, отъ които сж гласоподавали 353: за Стоимена Сарафовъ — 185, за Величка Кознички — 115, за Раденка Николовъ — 28, за Методия Мавродиевъ — 18 и 3 недѣйствителни бюлетини — признати отъ бюрото за недѣйствителни, защото въ всѣки пликъ сж турнати отъ всички листи по една бюлетина. Изборътъ е билъ откритъ въ 8 ч. сутринята и е продължилъ до 5 ч. слѣдъ пладне мирно и тихо. Заявления нѣма.

Петата секция на Бобешинската община е имала 524 избиратели, отъ които сж гласоподавали 251: за Стоимена Сарафовъ — 140, за Величка Кознички — 81, за Васила Стаменовъ — 18, за Раденка Николовъ — 6 и за Методия Мавродиевъ — 6. Изборътъ е билъ откритъ въ 8 ч. сутринята и е продължилъ до 5 ч. слѣдъ пладне мирно и тихо. Заявления нѣма.

Секцията въ Горноуйненската община е имала 737 избиратели, отъ които сж гласоподавали 286: за Стоимена Сарафовъ — 164, за Величка Кознички — 51, за Методия Мавродиевъ — 35, за Васила Стаменовъ — 20, за Раденка Николовъ — 11 и петъ недѣйствителни бюлетини. Изборътъ, откритъ въ 8 ч. сутринята, продължилъ до 5 ч. слѣдъ пладне, слѣдъ което, като сж видѣли, че е имало пристигнали избиратели, изборътъ, по рѣшение на бюрото, е билъ продълженъ до 6 ч., и е вървѣлъ мирно и тихо. Има едно заявление, което е било своеврѣменно разрѣшено — оставено безъ послѣдствие.

Секцията въ Горнолисненската община е имала 516 избиратели, отъ които сж гласоподавали 231: за Стоимена Сарафовъ — 109, за Величка Кознички — 96, за Раденка Николовъ — 15, за Методия Мавродиевъ — 8, за Васила Стаменовъ — 2 и една недѣйствителна бюлетина. Изборътъ е откритъ въ 8 ч. сутринята, продължилъ е до 5 ч. слѣдъ пладне мирно и тихо. Подадено е било едно заявление, което е оставено безъ послѣдствие.

Секцията въ Долноселската община е имала 493 избиратели, отъ които сж гласоподавали 185. Кандидатитѣ сж получили: Стоименъ Сарафовъ — 127, Раденко Николовъ — 23, Величко Кознички — 20, Василь Стаменовъ — 8 и Методий Мавродиевъ — 7 гласа. Изборътъ е откритъ въ 8 ч. сутринята и е продължилъ до 5 ч. слѣдъ пладне мирно и тихо. Заявления нѣма.

Въ секцията въ Долнолюбатската община е имало 539 избиратели. Гласоподавали сж 266, а именно: за Васила Стаменовъ — 92, за Величка Кознички — 89, за Стоимена Сарафовъ — 64, за Методия Мавродиевъ — 11 и за Раденка Николовъ — 10. Изборътъ е откритъ въ 8 ч. сутринята и е продължилъ до 5 ч. слѣдъ пладне мирно и тихо. Подадени сж били четири заявления, разгледани своеврѣменно — оставени безъ послѣдствие.

Секцията въ Драгойчинската община е имала 434 избиратели, отъ които сж гласоподавали 157, както слѣдва: Стоименъ Сарафовъ е получилъ 61, Величко Кознички — 50, Методий Мавродиевъ — 23,

Василъ Стаменовъ — 17 и Раденко Николовъ 6 гласа. Изборътъ е откритъ въ 8 ч. сутринята и е продължилъ до 5 ч. слѣдъ пладне мирно и тихо. Били сж подадени три заявления, които сж били разгледани и оставени безъ послѣдствие.

Секцията въ Злогошката община е имала 706 избиратели, а сж гласоподавали 231, именно: за Величка Кознички — 84, за Стоимена Сарафовъ — 79, за Методия Мавродиевъ — 30, за Раденка Николовъ — 27, за Васила Стаменовъ — 8, за Гъркова — 2 и е била намѣрена една бѣла бюлетина. Изборътъ е откритъ въ 8 ч. сутринята, продължилъ е до 5 ч. слѣдъ пладне мирно и тихо. Заявления нѣма.

Дванадесетата секция, въ Изворската община, е имала 705 избиратели; гласоподавали сж 268: за Величка Кознички — 99, за Методия Мавродиевъ — 84, за Стоимена Сарафовъ — 46, за Васила Стаменовъ — 16, за Раденка Николовъ — 14 и за Костуркова — 9. Изборътъ е откритъ въ 8 ч. сутринята, продължилъ е до 5 ч. слѣдъ пладне мирно и тихо. Заявления о имало петъ, които сж били разгледани и оставени безъ послѣдствие.

Тринадесетата секция, въ Ломнишката община, е имала 565 избиратели, отъ които сж гласоподавали 311: за Стоимена Сарафовъ — 179, за Величка Кознички — 115, за Раденка Николовъ — 12, за Методия Мавродиевъ — 4 и една недѣйствителна бюлетина. Изборътъ, откритъ въ 8 ч. сутринята, е продължилъ до 5 ч. слѣдъ пладне мирно и тихо. Заявленията, четири на брой, подадени прѣзъ врѣме на избора, сж били разгледани и оставени безъ послѣдствие.

Секцията въ Прѣколнишката община е имала 1.080 избиратели, отъ които сж гласоподавали 436: за Стоимена Сарафовъ — 270, за Величка Кознички — 75, за Васила Стаменовъ — 45 и за Раденка Николовъ — 26. Изборътъ, откритъ въ 8 ч., слѣдвалъ е до 5 ч. слѣдъ пладне мирно и тихо. Имало е подадени четири заявления, но провѣрени, оказало се е, че съдържанието имъ е недѣйствително и сж останали безъ послѣдствие.

Секцията въ Треклянската община е имала 970 избиратели, а сж гласоподавали 429: за Величка Кознички — 161, за Стоимена Сарафовъ — 136, за Методия Мавродиевъ — 89, за Васила Стаменовъ — 29 и за Раденка Николовъ — 14. Изборътъ, откритъ въ 8 ч. сутринята, е продължилъ до 5 ч. слѣдъ пладне мирно и тихо. Подадено е било едно заявление, което е разрѣшено — оставено безъ внимание.

Послѣдната секция, въ Църношчката община, е имала 458 избиратели, гласоподавали сж 227: за Стоимена Сарафовъ — 80, за Величка Кознички — 74, за Раденка Николовъ — 31, за Методия Мавродиевъ — 21, за Васила Стаменовъ — 21. Изборътъ е откритъ въ 8 ч. сутринята и е продължилъ до 5 ч. слѣдъ пладне. Нѣма заявления.

Отъ всичкитѣ 16 секции сж получени гласове всичко: за Стоимена Сарафовъ — 2.037, за Величка Кознички — 1.403, за Васила Стаменовъ — 359, за Методия Мавродиевъ — 444, за Раденка Николовъ — 332, за Костуркова — 9 и за Гъркова — 2.

Всички тѣзи заявления, подадени прѣзъ врѣме на избора, провѣрени отъ бюрото и оставени безъ послѣдствие, сж се въртѣли около едно: гласоподавателитѣ избиратели се намирали още въ изборното мѣсто — не били изпждени; провѣрено това, оказва се, че е недѣйствително, и заявлениято се оставя безъ внимание. Заявления сж давани почти отъ всичкитѣ застъпници на кандидатитѣ: и отъ застъпникитѣ на Кознички, и отъ тѣзи на Сарафова и на другитѣ господа.

Освѣтъ тѣзи заявления постѣпила е и една контестація до Народното събрание, подадена въ срокъ, сж много дълго съдържание.

А. Стамболийски: Да се прочете,

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Много е дълга и е толкова дребно писана, щото е много мъчно да я прочета. Но азъ ще ви кажа главното ѝ съдържание. Тя е подадена отъ кандидата г. Кознички — само отъ него — който обвинява по редъ повече отъ 40 души разни чиновници: окръжния управителъ, околийския началникъ, полицейски пристави, старши стражари, полицейски, горски, акцизни и пр., че сж взели участие, обикаляли изборитѣ и агитирали за въ полза на г. Сарафова. Споменува се още, че г. Сарафовъ при изборитѣ е ходилъ въ извѣстни села и е агитиралъ да го избератъ, защото ще имъ бжде полезенъ; че властѣта отъ своя страна по извѣстенъ пътъ сжщо е помагала за неговото избирание. Всичко това се изтъква въ контестацията като мѣрка, която се е правила съ цѣль да може да успѣе г. Сарафовъ въ изборитѣ. Сочатъ се и имената на чиновникитѣ, които сж агитирали.

Въ допълнение на тази контестація, сега, прѣди нѣколко дена, даже слѣдъ като изборътъ бѣше миналъ прѣзъ комисията, се получи и втора една, въ която се казва: „Не знаехъ да посоча имената на нѣколко души чиновници, и сега, като ги узнахъ, допълнително ги съобщавамъ; ги сж тѣзи и тѣзи“. Прилага се и едно въззвание, издадено отъ бюрото на демократическата партия, за което въззвание тукъ, въ втората контестація, допълнително дадена вънъ отъ срока, се казва да се видѣлъ езикътъ, който се държалъ въ това въззвание, което се отдава на г. Славеикова.

Понеже това допълнително заявление го нѣмаше въ врѣмето, когато комисията разглеждаше избора, азъ счетохъ за нужно да го съобщя, за да не се каже, че не съмъ го съобщилъ.

(Прѣседателското мѣсто заема подпрѣседателътъ г. Н. Гимиджийски)

Тогава, когато се разглеждаше изборътъ въ комисията, състояща се отъ повече отъ 17—19 души — тоя изборъ бѣше слѣдващия, защото прѣди него имаше да се разглежда другъ — комисията единодушно отхвърли контестацията, понеже не намѣри за сериозни съображенията, изложени въ нея, за да може да се касира изборътъ — отъ начало се иска да се касира изборътъ, а послѣ се иска да се анкетира. Но понеже се знае, че има възбудено углавно прѣслѣждане противъ чиновникитѣ, изказа се мнѣние, не би ли било възможно да се провѣри, какво е станало съ тѣхъ. Комисията изпѣлни и това, като поиска отъ прокурора и той прѣпрати въ Събранието едно писмо подъ № 4.086 отъ 20 октомврий 1910 г., въ което, като се изброяватъ подъ редъ 64 имена на почти всички визиращи се въ контестацията чиновници, казва се, че срѣщу тѣхъ е било възбудено прѣслѣждане отъ страна на г. Кознички и че въпросътъ е билъ разрѣшенъ така: слѣдъ като е било провѣрило, разбира се, както му е редътъ, прокурорътъ е прѣпратилъ прѣписката въ сѣда съ заключение да бжде прѣкратено дѣлото, защото, отъ една страна, обвинението е неоснователно, а, отъ друга страна — не доказано.

Това е, което се получи, слѣдъ като изборътъ биде признатъ въ комисията за редовенъ и се взе рѣшение да бжде утвърденъ. Моля и азъ г. г. народнитѣ прѣдставители да се съгласятъ и признаятъ избора за миренъ и редовенъ и да го утвърдятъ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Вълчо Георгиевъ.

В. Георгиевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Намъ прѣдстои да разгледаме на първо мѣсто избора на г. Стоимена Сарафовъ, който втори пжтъ се разглежда въ XIV-то обикновено Народно събрание.

Ако миналата година Събранието прие да касира този изборъ само по единичката причина, че се намирало дѣщо съмнително въ избирателния законъ, което спорочавало избора на г. Сарафова — **затуй**, защото той е билъ замѣсенъ въ нѣкаква си компания по постройката на една желѣзница въ българска територия — то тази година за касирането на този изборъ, освѣтъ постановлението, което се намира въ избирателния законъ, идатъ ни на помощъ още и други факти, които доказватъ, че изборътъ на г. Сарафова трѣбва да се касира и този пътъ.

Прѣди избора официалните власти — окръжният управителъ, околийскиятъ началникъ, началникътъ на касата, акцизниятъ началникъ, лѣсничейтъ, старши стражари, полицейски, горски и митнически сж обикаляли пѣлата избирателна околия и сж правили агитация за въ полза на г. Сарафова. Самъ г. Сарафовъ е ходилъ въ много села, подарявалъ е пари и е далъ една камбана въ едно село.

Р. Яневъ: Това не е вѣрно.

В. Георгиевъ: И хора подготвени отъ него и отъ демократическата партия, сж били изпратени слѣдъ него да отиватъ нѣкъ да потвърдяватъ и да кандѣдисватъ: „Вижте какъвъ добъръ човѣкъ е г. Сарафовъ; той е много добродѣтеленъ: подарява камбани, дава пари, прави благодѣтелства, и ако стане народенъ прѣдставителъ, той ще прокара шосета“. И дѣйствително, нѣколко дена прѣди избора сж захванали да правятъ нѣкаква си телеграфна станция, да проектиратъ шосета, разшавали се инженери, искатъ се работници и пр. Всички тѣзи работи сж направени прѣди избора и сж оказали доста влияние на самитѣ избиратели.

Въ дена на избора, доколкото можахъ да се справя, агитациитѣ отъ страна на г. Сарафова и неговитѣ хора — за съжаление, официалната власть — сж вървели по този начинъ. Въ Прѣколнишката община, дѣто г. Сарафовъ е получилъ най-много гласове, е билъ кюстендилскиятъ окръженъ управителъ, нѣкой си Тоневъ, лѣсничейтъ Стойковъ, горскитѣ стражари Атанасъ Гоговъ и Коте Каранфилковъ, прѣоблѣчени въ цивилни дрехи; акцизниятъ Христо Никовъ, прѣоблѣченъ сжщо въ цивилни дрехи; Илия Алексовъ — горски, сжщо прѣоблѣченъ; Миле Митевъ — полицейски, сжщо прѣоблѣченъ; Иванъ Илиевъ — горски; Мите Атанасовъ — митнически стражаръ; Мито Спасовъ и Стефанъ Димитровъ — митнически стражари, прѣоблѣчени; М. Тоневъ — братъ на окръжния управителъ, който билъ държавенъ надзирателъ и сега; Тасе Ивановъ, Мите Христовъ, Арсо Димитровъ, К. Георгиевъ и Ст. Алексовъ — всички митнически стражари; Василъ Димитровъ и Младенъ Врачански — старши горски стражари; Стоянъ Великовъ Гяле, Авксентий Витановъ, Стоименъ Гоговъ, Христо Илчовъ и Миланъ Георгиевъ — полицейски стражари; единъ секретаръ-бирникъ — секретаръ-бирникътъ на Прѣколнишката община именно Василъ Гоговъ, сжщо сж били между тѣзи и сж агитирали; кантонеритѣ: Христо Гоговъ, Никола Георгиевъ, Гого Славовъ, Георги Аневъ и още други; надзирателитѣ по желѣзницитѣ нѣкои си Авксентий Христовъ и Алекси Георгиевъ и др., както и окръжниятъ съвѣтникъ Коте Илиевъ, архиваря при окръжното управление и още много други лица сж били въ Прѣколнишката община, дѣто сж агитирали.

А. Краевъ: Г. Георгиевъ! Моля Ви, чухте ли това, което докладва г. докладчикътъ — че прокурорътъ е провѣрилъ всички тѣзи оплаквания и сж се оказали неоснователни?

А. Димитровъ: Г. Краевъ! Ние вчера всички чухме г. министъръ-прѣдседателя, който каза, че нѣма

значение какво казва прокурорътъ, а е важно какво рѣшава сждътъ.

А. Краевъ: Той не се ли е произнесълъ?

А. Димитровъ: Нищо не е казалъ още.

А. Краевъ: Тогава да отложимъ провѣрката на тѣзи избори и да чакаме рѣшението на сжда.

А. Димитровъ: Прокурорътъ дава само заключение.

В. Георгиевъ: Покрай тѣзи официални лица, имало е и организирани шайки, които сж прѣслѣждали въ дена на избора по-главнитѣ хора на Кознички и не сж имъ давали по никой начинъ да се сношаватъ съ тѣхъ хората, не сж имъ давали свободно да агитиратъ между тѣхнитѣ съмишленици за тѣхния другаръ Кознички и да му помогнатъ. Избирателитѣ, напр., отъ с. Цървенъ-долъ сж били бити; тия, които сж се възпротивявали много, връщали сж се назадъ отъ самитѣ стражари и отъ шайки, а онѣзи, които сж били по-мекушави, прѣкланяли сж глава да идатъ на изборното мѣсто и да гласоподаватъ за г. Сарафова.

Р. Яневъ: Кои сж били?

В. Георгиевъ: Азъ говоря за Прѣколнишката община.

Прѣдседателътъ на бюрото — не мога да му зная името засега — е билъ поставилъ своя стража, която да пази на вратата, за да влизатъ хората подъ редъ, та да не става бъркотия. Окрѣжниятъ управителъ е махналъ тая стража; понеже тая стража, която е била тамъ, е била справедлива, той туря свои стражари и имъ казалъ да не се подчиняватъ на прѣдседателя на бюрото.

Главнитѣ агитатори на Кознички: Пене Златковъ, Иванъ Станчевъ, Н. Станчевъ, Наке Никовъ и нѣколко души още сж били затворени въ кѣщата на Петра Станковъ и тамъ сж били държани, докато се прѣвършили изборитѣ и послѣ сж ги пуснали.

Много хора, които сж били за г. Кознички, когато сж дошли тамъ да гласоподаватъ, сж били заобиколени отъ противната страна, отъ хората на г. Сарафова, грабили сж имъ бюлетинитѣ и сж ги разкъсвали и по този начинъ сж ги обезорѣжавали, за да не могатъ да гласоподаватъ.

Х. Дограмаджиевъ: Г. Георгиевъ! Имате ли доказателства? Вие само казвате, безъ да доказвате. Вие не искате анкетирането на избора, а касирането му.

В. Георгиевъ: Какво ще искамъ, азъ ще кажа.

Х. Дограмаджиевъ: Ама вие втори пътъ казвате, че искате касирането му.

Д. Драгиевъ: Г. прѣдседателствующиятъ колко спокойно стои, когато прѣкъсватъ оратора.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, моля, оставете г. Георгиева да се изкаже.

В. Георгиевъ: Г. Дограмаджиевъ! Когато азъ ви-зирамъ имена и като казвамъ, въ коя община е станало и при кои хора и по кой начинъ, нѣма освѣтъ да отиде една анкета да провѣри. И азъ ще искамъ такава анкета. Най-малкото, което може да искамъ, е анкетирането, г. Дограмаджиевъ; имайте само малко търпѣние.

Въ с. Долно-село прѣзъ пѣлия день сж гуляли въ кръчмата на кмета, която е била отворена отъ су-

тринята до вечерята, и ония хора, които сж отивали да гласоподаватъ и сж били прѣдумвани да гласоподаватъ за г. Сарафова, влизали въ кръжмата, тамъ сж ги черпили, давали сж имъ бюлетини и сж ги изпращали при бюрото да гласоподаватъ.

Стражаритѣ въ тая секция сж прѣслѣждали агитаторитѣ на г. Кознички. Тѣй, напр., агитаторътъ му, нѣкой си Антонъ Христовъ, е билъ прѣслѣдванъ отъ стражаритѣ прѣзъ цѣлия день и не сж му позволявали по никой начинъ да отиде да се събере съ съмишленицитѣ на г. Кознички, за да не може да имъ даде бюлетини, а тѣ, помъ като не могатъ да намѣрятъ бюлетини за г. Кознички, или сж се връщали назадъ . . .

Р. Яневъ: Тогава, защо е оградата тамъ, дѣто има бюлетини?

В. Георгиевъ: Старшиятъ Бони Димитровъ е посрѣщалъ накрая всички избиратели на г. Кознички и насила имъ вземалъ бюлетинитѣ, както, напр., можахъ да науча, вземалъ бюлетинитѣ на избирателитѣ отъ с. Кутугерци. Нѣкои отъ тѣхъ сж се подчинявали на стражаря, отивали сж на избирателното мѣсто, тамъ сж били принудени или убѣдени, вмѣсто за г. Кознички, да гласоподаватъ за г. Сарафова. На помощъ на тоя старши стражаръ сж били пратени и полицейскитѣ стражари Заре Тасковъ и Миланъ Георгиевъ, акцизниятъ стражаръ Г. Тодоровъ, горскиятъ стражаръ Ангелъ Давидковъ, държавниятъ надзирателъ Тавалички и още единъ другъ Бараклийски. Цѣлата общинска власть сжщо е била съ тия стражари наедно и слѣдъ обѣдъ тамъ е пристигналъ нашиятъ бившъ прѣдседателъ на камарата г. Христо Славейковъ.

Министъръ Х. Славейковъ: Не е вѣрно. Още въ сжбота вечеръ отидохъ тамъ, а не въ недѣля.

В. Георгиевъ: Толкозъ по-хубаво. Отъ сжбота вечерята ли сте отишли, или подиръ, но сте били тамъ. И Вие сте се срѣщали съ всички тия хора, които се изброяватъ, за да работите въ полза на г. Сарафова.

Министъръ Х. Славейковъ: Това е подлостъ да го твърдите.

В. Георгиевъ: Ще чета още други работи. Ако е подлостъ, допуснете една анкета и тя ще го каже.

Въ Треклянската община, дѣто сжщо е имало секция, е билъ самиятъ г. Сарафовъ, народниятъ прѣдставителъ Рангелъ Яневъ, кюстендилскиятъ околийски началникъ Дюлгеровъ съ кюстендилската и радомирската стражи, радомирскитѣ акцизни, като, напр., старшиятъ акцизентъ Илия Михалковъ, акцизнитѣ стражари Яне Любеновъ и Симеонъ Здравковъ, учителътъ Григоръ п. Захариевъ, горскитѣ стражари Христо Павловъ и Христо Велчевъ, които прѣзъ цѣлия день сж заплашвали избирателитѣ, че ще имъ съставятъ актове, и сж ги кандадисвали по този начинъ да гласоподаватъ за г. Сарафова. Г. Рангелъ Яневъ е стоялъ прѣзъ цѣлия день при бюрото съ намѣрение да влияе съ своето име като народенъ прѣдставителъ върху избирателитѣ и като ги е заплашвалъ тайничко.

Р. Яневъ: Това е чиста лъжа.

В. Георгиевъ: Въ Бистърската община е билъ изпратенъ кюстендилскиятъ акцизентъ началникъ Александъръ Границки, дѣто е имало акцизни и горски полицейски стражари. Счетоводителътъ на постоянната комисия Стоименъ Ивановъ е билъ изпратенъ още прѣди избора да агитира за г. Сарафова. Въ тази община сжщо е имало голѣми насилия върху

избирателитѣ, които сж дошли да гласоподаватъ за г. Кознички: имало е кжсане на бюлетини, унищожаване въобще масово на бюлетини, които сж били за г. Кознички, и по този начинъ неговитѣ хора сж били оставени безъ бюлетини и тѣ сж били принудени или да се върнатъ назадъ, или, по-малодушнитѣ, да гласоподаватъ за г. Сарафова.

Министъръ Х. Славейковъ: Затуй г. Сарафовъ тамъ е получилъ само 40 гласа.

В. Георгиевъ: Въ Долнолюбатската секция — тамъ вече съ отчаяна разпаленостъ е работилъ митническиятъ стражаръ Димитъръ Стефановъ — види се, сега ще го направятъ управителъ на митница — прѣоблѣченъ въ цивилни дрехи, а при него сж били полицейски стражари и отъ София — не стигнала стражата на Кюстендилския окръгъ, та трѣбвало да се изпратятъ и отъ Софийския — като: старшиятъ на първия полицейски участъкъ Димитъръ Ангеловъ, стражарътъ Миладинъ Стояновъ, митническиятъ стражаръ Василъ Бѣлия, Алекси Стоименовъ, Христо Ивановъ и други още, които сж заплашвали най-много хората, които идвали тамъ да гласоподаватъ за г. Кознички. Тамъ е имало отнемане и кжсане на бюлетини и недопускане на онѣзи, които настоявали да гласоподаватъ за г. Кознички, да отидатъ при бюрото. Особено не сж гласоподавали никакъ избирателитѣ отъ с. с. Мусулъ и Бария.

Въ Драгойчинската секция е билъ изпратенъ полицейскиятъ приставъ Ташковъ съ стражари, които сжщо сж тероризирали населението, заплашвали го, отивали сж накрай селото и не сж го допускали да влѣзе даже и въ самото село и по този начинъ отнемали сж му възможността да гласоподава за г. Кознички.

Р. Яневъ: Има ли оплакване отъ избирателитѣ?

В. Георгиевъ: Тамъ е имало сжщо акцизни стражари; напр. стражаритѣ Спасъ Пилитовъ и Миланъ Псалтовъ, полицейскитѣ стражари Антонъ Стаменовъ и Илия Милевъ, държавниятъ надзирателъ Христо Костовъ, Юрданъ Стойковъ и много още други чиновници, изпратени нарочно, за да правятъ агитация за въ полза на г. Сарафова.

Г. г. народни прѣдставители! Мисля, че стига този поменикъ, който е билъ живъ поменикъ въ деня на избора, съставенъ отъ г. Сарафова и неговитѣ приятели. Азъ ще ви кажа подиръ туй, че когато се говори, че въ деня на избора не е имало дадени заявления, не можемъ да искаме тоя день да има подадени много заявления въ секциитѣ, защото ние имаме работа съ селско население, което малко разбира отъ заявления. За тази цѣль, за да може да се констатира въ деня на избора всѣко едно нарушение на властѣта, на толкова полицейски, митнически, горски стражари и началници на учрѣждения, да се констатира това нарушение — а пъкъ то е достатъчно, че тѣ сж били тамъ — азъ казвамъ, че трѣбва да има особени писари, които да съставляватъ актоветѣ и да пишатъ заявленията, за да могатъ да ги даватъ на бюрото. При туй обстоятелство, че нашето население още не е грамотно, ние не можемъ да претендираме, щото то въ деня на избора да може формално да се оплаква отъ насилията на властѣта, или отъ тия на частни лица. Но, споредъ едно заявление, дадено отъ г. Кознички до прокурора, излиза, че прокурорътъ при Кюстендилския окръженъ сждъ е прѣдалъ на г. сждбения слѣдодателъ, и той е образувалъ слѣдствено дѣло подъ № 235/1910 г. за прѣслѣждане на слѣднитѣ лица — тукъ доставямъ имената на подсждимитѣ — каквито сж: Ст. Тоневъ, кюстендилски окръженъ управителъ, Ст. Дюлгеровъ, околийски началникъ, Хр. Ташковъ, полицейски приставъ, Александъръ Границки, акцизентъ началникъ,

Дамянъ Стоевъ, касиеръ при земледѣлската банка, Стоянъ Стойковъ, помощникъ лѣсничей, Станчо Кацаровъ, счетоводителъ при Босилеградската земледѣлска банка, Гр. П. Захариевъ, учителъ въ с. Касово, Боне Димитровъ, старши стражаръ, Димитъръ Стефановъ, младши стражаръ, Василъ Димитровъ и Младенъ Ивановъ, старши горски стражари при кюстендилския лѣсничей, Христо Богоевъ, старши акцизенъ стражаръ, Илия Михалковъ, старши акцизенъ стражаръ, Харалампи Захариевъ отъ с. Изворъ, акцизенъ агентъ въ гр. Кюстендилъ, Юрданъ Белковъ, старши полицейски стражаръ въ Босилеградъ, Христо Костовъ отъ с. Злогошъ, държавенъ надзирателъ, Илия Пейчевъ и Исионъ Илиевъ, държавни горски стражари при Кюстендилското лѣсничество, Константинъ Георгиевъ, митнически старши стражаръ при пункта Голешъ, Миланъ Костовъ отъ с. Гюешево, желѣзничаръ, Манаси Тоневъ, Александъръ Григоровъ, отъ с. Соголяно, Авксенти Христовъ отъ с. Гюешево, Петъръ Андоновъ и Михалъ Ковачевъ, държавни надзиратели по линията, Стоименъ Андоновъ, старши акцизенъ стражаръ, Христо Никовъ отъ с. Раненци и Георги Теодоровъ, акцизни стражари, и много още, които тукъ се изброяватъ, противъ които е заведено слѣдствено дѣло. Тукъ ни се чете, че слѣдственото дѣло е било изпратено въ прокурорството и прокурорътъ е далъ заключение, като го е изпратилъ въ окръжния съдъ съ мнѣние да се прѣкрати слѣдственото дѣло, понеже никаква виновностъ не намѣрва. Нѣмаме на рѣка да видимъ, какво сж казали свидѣтелитъ, но вѣрвамъ, че не е една приказка, нито пъкъ една басня, че тѣзи хора, които се опоменаватъ тукъ, въ деня на избора и прѣди избора сж ходили да правятъ агитации и тѣхнитъ имена да се изброяватъ напразно. Достатъчно е само да се констатира, че тия хора, произхождащи отъ официалната властъ, сж били въ деня на избора въ тѣзи различни секции; нѣма нужда нито да агитиратъ, нито да насилватъ, нито да крадатъ бюлетини. Каква работа иматъ тѣ въ деня на избора, било околийскиятъ началникъ, било приставътъ, било толкозъ стражари, па най-послѣ горскитъ и акцизнитъ, които аслж правѣха изборитъ на г. Такева и ги правятъ и сега? Съ каруци каратъ хората, като на салхана, и имъ даватъ билети да отидатъ на изборъ. Тѣ сж спечелени у насъ скръжнитъ избори — съ горски и акцизни стражари. (Възражение отъ мнозинството) Отидатъ, взематъ ги и ги закарватъ на избора. Това е ставало и въ мое присѣствие. Този прѣдседателъ на бюрото, който бѣше въ законодателнитъ избори въ Свищовска околия, дѣто спечелиха нашитъ другари първия пътъ, сѣщиятъ този прѣдседателъ бѣше и въ нашата околия — Аккадѣнларска селска избирателна околия — пакъ прѣдседателъ на бюрото и ми каза: „Г. Георгиевъ, азъ такова чудо не съмъ видѣлъ досега, съ кола да носятъ хората; ама на-ли сж турци, нѣма какво, амуджи сж, заплашишъ ги, или ще отидатъ на изборъ или ще имъ съставишъ актъ, и тѣ отиватъ.“

Министъръ Н. Мушановъ: Затуй ли пропаднаха нашитъ кандидати въ Аккадѣнларъ?

В. Георгиевъ: Когато тия нѣща се повтарятъ прѣдъ моитъ очи, азъ ви увѣрявамъ, че изброенитъ тукъ лица, принадлежащи на властѣта, сж били въ него денъ на избора, агитирали сж и сж се провинили тѣй, както е описано.

Има подадена една жалба до прокурора на Кюстендилския окръженъ съдъ отъ Стоянъ Стоименовъ и Василъ Яневъ отъ с. Гюешево, Кюстендилска околия, противъ Авксенти Витановъ, полицейски стражаръ при околийското управление, Василъ Димчевъ, старши горски стражаръ при Кюстендилското лѣсничество, Стефанъ Димитровъ, митнически стражаръ при Гюшевската митница, Миланъ Костовъ,

спиратъ по желѣзнопѣжната линия София—Кюстендилъ—Границата и Коте Илиевъ (Широкъ Животъ) отъ с. Вратца, членъ на Кюстендилския окръженъ съвѣтъ — за лишаване отъ свобода, избирателно право, побой и пр. Тѣй щото, освѣнъ заведеното слѣдствено дѣло, има още и частна жалба противъ други лица, пакъ до прокурора, пакъ за завеждане углавни дѣла противъ тия лица, които сж имена указахъ.

Азъ ще ви прочета едно малко нежелателно нѣщо — ще имате търпѣние — за да видите доколко г. бившиятъ прѣдседателъ на нашата камара се е мѣсилъ въ тия избори. (Чете)

„Въ констестацията на г. Величко Кознички по босилеградския изборъ сж посочени много данни, които ако се провѣрятъ отъ една безпристрастна анкета, ще се констатира сума закононарушения. Това не бѣше изборъ, а борба между народа и шайкитъ на властѣта, грубата сила и властѣта на окръжния управителъ, прѣдседателя на камарата, околийския началникъ, полицейския приставъ, цѣлата стража отъ окръга, плусъ частъ отъ софийската.“

„Но въ този изборъ има друга по-интересна страна. Отъ София, отъ правителствена страна се разпространи още лани слухътъ, че инженеръ Сарафовъ си е купилъ мандата. Г. д-ръ Иванъ Димитровъ, адвокатъ въ Кюстендилъ, излѣзе съ подписа си и обвини г. Хр. Славейкова, че той е продалъ босилеградския депутатски изборъ на инженеръ Сарафова. Г. Славейковъ, сегашниятъ министъръ на правосъдието, за да умаловажи ефекта, който произведе категоричното заявление на г. Димитрова, заведе срѣщу него дѣло за клевета прѣдъ Кюстендилския окръженъ съдъ, което, по незнайни за насъ причини, много врѣме стоя висяще и едвамъ на 28 миналия мѣсецъ бѣше насрочено за разглеждане. Обвинениятъ Димитровъ, за да докаже вѣрността на твърдението, позовавъ се е на свидѣтели. За чудо голѣмо, обаче, какво стана? Г. Славейковъ подаде заявление до окръжния съдъ да не разглежда дѣлото му, докато е министъръ, и то биде отложено. Мотивътъ на г. Славейкова е да не се мисли, че той може да повлияе за изхода на дѣлото.“

Значи, Вие отъ една страна искате да си дадете важностъ като министъръ, да зачетете, тѣй да се каже, Вашия противникъ, да му принесете една полза отъ въздържането да не се разглежда жалбата, отъ друга страна пъкъ, умаловажавате авторитета на нашето правосъдие, за което вчера толкозъ много говорихме по случай интерпелацията на г. Хаджиева. Ние казваме, че сждитѣ сж хора независими отъ всѣка друга властъ и да ги оставимъ да бждатъ такива. Ние казахме: кѣдѣто и да бждатъ тѣ, на западна България, на изтокъ, или въ срѣдата, тѣ сж сждии и тѣ трѣба да се произнасятъ тѣй, както тѣхната съвѣсть диктува. И тукъ виждамъ г. министърътъ на правосъдието да има тази слабостъ, да казва, че сждитѣ щѣли да се влияятъ отъ него и затуй е далъ заявление да не се разглежда дѣлото.

Министъръ Н. Мушановъ: Вие бѣхте специалистъ по дипломатията, но излиза, че сте такъвъ и по правосъдието.

В. Георгиевъ: (Продължава да чете) „Обаче сжпинскиятъ мотивъ е другъ — да не се разгласяватъ нѣкои позорни работи, да не се доказва, защо Сарафовъ, въпрѣки рѣшението на централното бюро на демократическата партия, съ тероръ и стражарски гнетъ, при унижаването прѣдседателя на камарата и на окръжния управителъ и на началницитъ, е билъ кандидатиранъ.“

Р. Яневъ: Ама туй го четешъ отъ в. „Югозападна поща“.

В. Георгиев: Отъ в. „Югозападна поща“ ще взема, отъ „Сѣверозападна“ ще взема, защото трѣбва да се доказва, г. Рангелъ Яневъ.

А. Димитровъ: Рангеле, не се сърди, азъ ще чета в. „Демократическа трибуна“.

В. Георгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Когато се изнасятъ такива поразителни факти, когато се показва на имена — защото миналата година и по-прѣдната година, когато първи пътъ разглеждахме изборитѣ на народнитѣ прѣдставители тукъ, въ камарата, управляющата партия каза: „факти ни посочете“ — когато нашиятъ изборъ въ Свищовъ бѣше касиранъ само за кофа на нѣколко души, трѣбва да се касира и този изборъ.

Д-ръ Г. Калинковъ: А-а-а!

В. Георгиевъ: Недѣйте дума а, защото ще дойдемъ до б. — Нашиятъ изборъ въ Свищовъ бѣше касиранъ само затуй, защото г. Башевъ тогазъ каза: „Какъ е възможно да допуснете, што единъ човѣкъ, който ще се кандидатира, или който се е кандидатиралъ, да отиде да заплюва избирателитѣ и да ги псува на майка?“ На другия денъ г. Теодоровъ и г. Липчевъ се нарекоха магарета; не зная какъ, но едно такова изречение казаха: „не можете да раздѣлите на двѣ магарета слама“. Азъ срѣцнахъ г. Башева и му казахъ: „Г. Башевъ, г. г. Теодорова и Липчева можемъ ли да сравняваме съ земледѣлцитѣ, съ тая невъзпитана още народна маса?“ Г. Башевъ си свива раменитѣ.

Отъ мнозинството: Ц-ц-ц!

В. Георгиевъ: Значи, когато искате да касирате единъ опозиционенъ изборъ, вие се досѣгвате до най-низкитѣ срѣдства, до най-малкитѣ, до най-дребнитѣ факти. И, г-да, когато за едно заплюване, за една псувня, за едно освещаване на знаме, за задържане на нѣкакви си знамена въ църквитѣ и пр. вие касирахте нашитѣ другари, питами ви сега, когато тукъ ви се изброяватъ толкова имена — ако цѣлото народно прѣдставителство се задигне отъ тукъ и отиде въ Босилеградската околия да разгледа избора, то ще се увѣри, че дѣйствително тия лица сж били тамъ, и не може да бѣде да не сж били тамъ — не трѣбва ли да касирате този изборъ? Щомъ сж били тамъ въ деня на избора окръжниятъ управителъ, околийскиятъ началникъ, приставътъ и стражари отъ тукъ и отъ Радомиръ, пита се защо? За г. Сарафова, естествено. Че щѣлъ да пропадне г. Сарафовъ и пѣлъ да се избере г. Кознички, какво ще изгуби камарата? Нищо. Ще дойде единъ опозиционеръ повече тукъ, толкозъ по-добръ; ще имаме още една партия прѣдставена въ камарата. Но за да се разпръснатъ толкозъ официални началници на различни учрѣждения изъ цѣлата избирателна околия, трѣбва да има нѣкоя лице заинтересовано, разбира се, косто е казало на г. Сарафова: „Ако ще България наопакни да стане, азъ ще те избира, ще те извадя отъ уринтѣ“, защото наличиостта на тѣзи имена не може да ни докара до друго заключение, освѣтъ до това. И азъ мисля, че като вземемъ да прѣлистимъ строгостта на избирателния законъ, тамъ, дѣто визира каква е длъжността на властта въ самия изборъ, пис, мисли, ще дойдемъ до заключението, ако не отъ единъ пътъ да искаме да отсѣчемъ злото, то поне по-напрѣдъ и вие да се увѣрите въ това, че тогава да го отсѣчемъ, именно да се анкетира този изборъ, да се изпратятъ народни прѣдставители на мѣстото, както направихте и за нашия изборъ и да се провѣри, да-ли дѣйствително тѣзи нарушения, които азъ ви изложихъ, сж станали. И ако, г-да, само окръжниятъ управителъ е билъ въ една секция, ако

е билъ само околийскиятъ началникъ въ една секция, да не е имало стражари, азъ ви увѣрявамъ, че изходътъ на избора пакъ не щѣше да бѣде другъ, освѣтъ въ полза на г. Сарафова, защото присѣствието на официалната властъ има всѣки пътъ влияние. Когато единъ старши стражаръ въ Докчеларската секция, Аккадѣнларска околия, е могълъ слѣдъ като гласоподавали 14 души турци за мене, да ги намери като парцали, колко повече може да стори единъ окръженъ управителъ, единъ околийски началникъ, единъ приставъ, единъ акцизентъ началникъ и пр. и пр.?

Отъ всичкитѣ тия факти, които ви изложихъ, г-да, азъ докаждамъ до убѣждение, че изборътъ на г. Сарафова не е чистъ. Този изборъ най-малко трѣбва да се анкетира. И ви моля приемете една анкета — нѣма да ви оплаквамъ — не за честта на демократическата партия, но за честта на българския парламентъ, защото вие много пъти доказавате, че не искате да знаете отъ туй нѣщо. (Смѣхъ въ земледѣлската група) Затуй именно прѣдлагамъ, што да се избере една парламентарна анкетна комисия, която да отиде на мѣстото да провѣри тия изнесени факти и ако въ дѣйствително се окаже вѣрно една четвъртъ отъ туй, което изнесохъ, да се касира този изборъ, както направихте съ свищовския изборъ.

И. Инджовъ: Кажи, че само земледѣлската група иска туй.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Г. г. народни прѣдставители! Отъ заключението, което г. Вълчо Георгиевъ направи тукъ, ще ми позволите да ви кажа, че азъ пакъ идвамъ до убѣждението, както и той идва до това убѣждение, че тукъ се говори малко отъ дертъ: понеже на свищовския изборъ ставало анкета и тукъ да стане.

В. Георгиевъ: А, не, не. Азъ правя сравнение.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Това на първо мѣсто. На второ мѣсто прави ми впечатление, че г. Вълчо Георгиевъ не опорочва избора, нито пътъ го защищава, а защитава г. Кознички противъ г. Стоимена Сарафова. Азъ не съмъ се явилъ тукъ да защитавамъ г. Сарафова или да обвинявамъ г. Кознички.

А. Димитровъ: Той сочи беззаконията на властта.

В. Георгиевъ: Г. Кознички е противъ г. Сарафова.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Моля, когато вие всички се дерете, азъ мълча, а когато азъ говоря нѣмате търпѣние да ме чуете. — Г. Кознички — нѣмамъ честъ да го познавамъ лично, но съмъ чувалъ за него — е адвокатъ, билъ е подпрѣседателъ на Народното събрание и много хубаво знае да опорочи или защити единъ изборъ, отколкото г. Вълчо Георгиевъ. Че това е така, ето ви доказателства. Не е вѣрно, че нашитѣ избиратели сж толкова невѣжествени, што да не знаятъ да се оплакватъ прѣзъ врѣме на избора — твърдението на г. Вълча Георгиевъ по адресъ на нашитѣ избиратели — а напротивъ, азъ ви цитирахъ, че въ всѣка секция — 16 наредъ — кждѣ три, кждѣ петъ заявления е имало. Това значи, че избирателитѣ не сж невѣжествени, а знаятъ да сочатъ на най-дребнитѣ факти, които сж се провѣрвали отъ бюрата, и ако е трѣбвало да се взематъ мѣрки, вземали сж се, ако сж били несъстоятелни оставяли сж се безъ послѣдствие. А че г. Кознички знае по-добръ да защити единъ изборъ или да го опорочи, свидѣтелствува и слѣдующето. Г. Кознички, чрѣзъ своитѣ застъпници, които е ималъ, понеже е билъ кандидатъ съ завѣрена кандидатура, слѣдъ всич-

китѣ тия оплаквания направени въ секциитѣ, въ първата инстанция, така да ги нарека, и оставени безъ внимание, защото сж били неоснователни, е направилъ второ нѣщо — възбудилъ е углавно прѣслѣждане противъ всички тия, които азъ не цитирахъ, а г. Вълчо Георгиевъ ги помена. Възбудени сж обвинения не само такива, каквито тукъ въ констестацията има, а каквито въ частното писмо на г. Вълча Георгиевъ има. Излиза, че въ неговитѣ бѣлѣжки, които тукъ изтъкваше, трѣбва да има нѣщо повече отъ онова, което самъ г. Кознички е съобщилъ въ констестацията си, а това не е по невѣжество и по незнание, защото ви казахъ какъвъ е г. Кознички.

В. Георгиевъ: Щомъ има констестация, то е законното.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Ще помена най-послѣ секцията, съ която г. Вълчо Георгиевъ свърши — Драгойчинската община. Той ви каза, че въ тая община полицейскиятъ приставъ Ташковъ и не знамъ колко стражари агитирали, кжсали бюлетинитѣ, бияли, насилва закарвали хората да гласуватъ за г. Сарафова, а не за г. Кознички. А г. Кознички въ своята констестация до Народното събрание, който държи по-добра смѣтка за онова, което трѣбва да каже, та хемъ дано спечели нѣщо, хемъ да не се изложи, казва слѣдующето: „Въ Драгойчинската община е билъ полицейскиятъ приставъ Ташковъ съ стражари, всички сж агитирали, смѣнявали бюлетинитѣ и заплашвали хората“, и само толкозъ се казва, а Вие казахте 4 пѣти повече.

В. Георгиевъ: А отъ него какво се разбира?

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г. Георгиевъ, не прѣкъсвайте.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Когато г. Кознички отива въ втората инстанция, като добъръ познавачъ и на избирателния законъ и на правото на избираемия, на кандидата, той е завелъ дѣло противъ 64 души — всички ония, които Вие цитирахте тукъ; едни обвинява въ смѣняване на бюлетини, трети въ изнасилване, четвърти въ напиване, пети въ заплашване и пр. Всичко това проверено отъ слѣдственитѣ власти — а единъ съдебенъ слѣдователъ знае какъ проверява — излиза, че не само не е основателна тѣжбата на пропадналия кандидатъ г. Кознички — защото за тия работи застъпницитѣ му сж се оплаквали и въ секциитѣ — но сж и недоказани обвиненията, и слѣдствие на туй се прѣкъсва дѣлото. Тогава — виждате какъ по редъ г. Кознички знае да брани избора — дождава въ Народното събрание, защото смѣталъ, че тукъ, въ Народното събрание — слѣдъ като се е опиталъ на най-компетентното и най-сигурното мѣсто за проверка правилността на избора, съдебнитѣ власти — ще може да намѣри г. Вълча Георгиевъ и мнозина като него още, които ще дадатъ по-голѣмо значение на едно частно писмо, отколкото на заключението на прокурора . . .

В. Георгиевъ: Какъ тогава вие давате значение на осветяването на едно земледѣлско знаме?

Докладчикъ Ц. Мисловъ: . . . и затуй се е отнесълъ тукъ.

В. Георгиевъ: Съ прѣписъ отъ писмото се отнесълъ до мене.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Да, съ прѣписъ до Васъ. Г. г. народни прѣдставители! Азъ не искамъ да твърдя, че г. Кознички, който е въ правото си да защитава избора, въ който е пропадналъ, и съ много гласове — забѣлжете — съ повече отъ 900 — не е

казалъ самата истина тукъ, но той е нѣмалъ физическата възможностъ да види какво се върши въ деня на избора въ 16 секции. А какво е станало? Всички сме се избирали, избирали сѣмъ се и азъ нѣколко пѣти, и знаемъ какво става. Онѣзи агитатори, политически приятели на г. Кознички, на които е било възложено въ всѣка отдѣлна секция да ръководятъ избора и да му донасятъ, като сж изгубили избора, върнали сж се при г. Кознички и сж му казали: изгубихме го благодарение на тоя и на оня стражаръ, а народътъ бѣше съ насъ; въвели сж въ заблуждение г. Кознички и той идва тукъ да се оплаква. Сега, питамъ азъ, слѣдъ тѣзи официални документи, кждѣ сж оспорванията за правилността на избора? Даванитѣ заявления въ всѣка една секция сж оставени безъ послѣдствие. Въ всѣка секция двамата кандидати г. Кознички и Раденко Николовъ сж имали своитѣ застъпници, а г. Стоименъ Сарафовъ никждѣ не е ималъ, защото не ги е регистриралъ . . .

В. Георгиевъ: Той е ималъ за застъпникъ официалната властъ.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Моля. — . . . и въ всичкитѣ тия протоколи на секциитѣ нѣма нито едно особено мнѣние, нито една бѣлѣжка отъ който и да е застъпникъ. Тамъ никой отъ застъпницитѣ не е упражнилъ правото си за застъпникъ, а е излѣзълъ да се защитава прѣдъ г. Кознички, че стражаритѣ сж му погрѣчили. Е добръ, че нито стражари, нито околийски началници, нито окръжни управители не сж могли да направятъ нищо въ деня на избора свидетелствуватъ тѣзи официални документи отъ властѣта.

Азъ свършвамъ съ тия малки обяснения, като казвамъ, че самъ г. Вълчо Георгиевъ не е убѣденъ, че иска нѣщо основателно и законно, но току така, понеже миналата година се анкетира свищовскиятъ изборъ, най-малко да се анкетира и този. И какво ще излѣзе? Ще питаме сжшитѣ хора, които сж питани отъ слѣдственитѣ власти и които съ повече вѣщина сж ги питали и не сж установили нищо. Ето защо азъ казвамъ, че г. Кознички е опиталъ всички инстанции и като не е намѣрилъ защита въ онова, което твърди, помислилъ е, че тукъ ще намѣри мнозина, като Вълчо Георгиева, които ще го подкрѣпятъ.

В. Георгиевъ: Ние сме народни прѣдставители и трѣбва да казваме истината.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: И моля, г. г. народни прѣдставители, да вземете въ съображение по-скоро онова, което извѣстни официални власти, което бюрата при секциитѣ, съ подписитѣ на застъпницитѣ на пропадналия кандидатъ, ви казватъ, отколкото онова, което цитира г. Вълчо Георгиевъ, на основание на нѣкакво частно писмо, защото за това частно писмо отъ бившия прѣдседател на камарата, г. Славейковъ, никждѣ въ констестациитѣ — въ първата и въ допълнителната — нищо не се казва. Може ли да се твърди нѣщо въ защита или въ упрекъ на този изборъ на основание частно писмо, мимо констестациитѣ? Моля ви да не допускате никаква анкета. Изборътъ е правиленъ и редовенъ и азъ ви моля да го утвърдите.

Ако тукъ може да се каже, че се говори за това, защото г. Сарафовъ е, може — би, демократъ, азъ ще имамъ случай да говоря по другъ единъ изборъ, при който избраниятъ не е демократъ, но по който тоже не сподѣлямъ мнѣнието на такива частни писма, на които се основава г. Вълчо Георгиевъ.

В. Георгиевъ: Тѣ не сж частни писма, а констестация.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г. Вълчо Георгиевъ, не дѣйте прѣкъсва; Вие говорите отъ трибуната.

Има думата г. Александъръ Димитровъ.

А. Димитровъ: Г. г. народни прѣдставители! Ако г. Цоло Мисловъ се нервирва отъ приказките на нашия другаръ г. Вълчо Георгиевъ и изкарва избора на г. Сарафова опороченъ и иска най-малко неговото анкетиране; за да се провѣрятъ изнесените отъ г. Кознички факти, ако, казвамъ, г. Цоло Мисловъ се нервирва отъ това и мисли, че тоя нашъ другаръ излиза да защитава г. Кознички, този упрекъ поне къмъ мене не може да го отправи: азъ имамъ лични разпавии съ г. Кознички — свидѣтел на туй е г. Славеиковъ, почтениятъ министъръ на правосъдието, къмъ когото съмъ отправилъ едно запитване за даване Кознички подъ сждъ. Ако е въпросътъ да се произнесемъ, Кознички или Сарафовъ трѣбва да влѣзе въ оградата на Народното събрание, ако нашето лично разбиране трѣбва да се има прѣдъ видъ, азъ съмъ първиятъ, който ще ви кажа: г. Сарафовъ трѣбва да влѣзе тукъ, а не г. Кознички — въ моите очи г. Кознички не може да се сравнява съ г. Сарафова — но тукъ е въпросътъ, изборътъ на г. Сарафова да-ли е законенъ, да-ли е произведенъ по она редъ, който избирателниятъ законъ на страната нарежда. За мене въ тая минута не важатъ личноститъ, които сж се кандидатирали; азъ ще гледамъ какъ е произведенъ изборътъ.

За мене е извѣстно едно, че изборътъ въ Босилеградска околия стапа причина, щото между г. Славеикова отъ една страна и между г. Кознички отъ друга страна — два лидера на двѣ противни политически партии въ Кюстендилъ — да се поведе полемика въ тѣхните органи: „Югозападна поща“ и „Демократическа трибуна“. Г. Рангелъ Яневъ прѣди малко се сърдѣше за дѣто се е чеа „Югозападна поща“. Г. Яневъ! Азъ ще чета вашия вѣстникъ „Демократическа трибуна“ и ще се помъча да намѣря между редоветъ му начина, по който е произведенъ изборътъ въ Босилеградска околия. Вѣрно е, че за избора въ втора Кюстендилска избирателна околия бѣ събрана полицията и отъ Радомирска околия, и отъ Кюстендилската околия, и отъ Дупнишката околия; ...

В. Георгиевъ: Имаше и частъ отъ Софийската.

А. Димитровъ: ... вѣрно е още, че нѣколко дена прѣди избора бѣ направена една смѣна на околийскитъ началници: кюстендилскиятъ околийски началникъ Ангелъ Димитровъ бѣ прѣмѣстенъ и замѣненъ съ радомирския околийски началникъ, нѣкой си Дюлгеровъ, родомъ отъ Босилеградска околия — сѣчатъ се защо — като тамошенъ, да може да упражни нужното влияние прѣдъ хората, отколкото г. Димитровъ, като родомъ отъ гр. Кюстендилъ. За мене е вѣренъ още единъ фактъ, който, понеже констатацията не е прочетена, не зная да-ли е изложенъ тамъ: стражарски дрехи, на стражари изъ Дупнишката околия, бѣха взети и занесени въ Босилеградска околия; една седмица стражаритъ отъ Дупнишка околия ходиха цивилни.

Р. Яневъ: Това е лъжа, посочете на имена.

Министъръ Х. Славеиковъ: Това е гнусна лъжа.

А. Димитровъ: Може да е гнусна лъжа, но азъ, който познавамъ стражаритъ отъ Дупнишка околия, бѣхъ свидѣтель, какъ се разхождатъ съ цивилни дрехи. На тѣхъ — на селяни изъ босилеградско — бѣ казано: формата ви е тукъ, като мене изборътъ, ще бждете назначени, ама отваряйте си очитъ.

Г. Цоло Мисловъ казва: „Слѣдственото дѣло, прѣгледано отъ прокурора при Кюстендилския окръженъ сждъ, ни казва, че г. Кознички не само не може да има основание да завежда дѣло противъ тия хора, но нѣма и никакви факти, които да доказватъ тѣхната виновностъ. „Съгласенъ съмъ, че може и да е така, но азъ моля г. министъръ Мушанова да има добрината да ни повтори снощната си приказка — кое трѣбва да бжде отъ значение за Народното събрание, да-ли миѣнието на прокурора или приказката на сждебната властъ.

А. Краевъ: Сждебната властъ.

А. Димитровъ: А сждебната властъ, г. г. народни прѣдставители, не е казала своята дума; дѣлата не сж разгледани отъ Кюстендилския окръженъ сждъ. Ако вадимъ заключение отъ заключението на прокурора, ние можемъ да кажемъ, че тия хора сж невинни и дѣлото ще бжде прѣкратено. Съгласенъ съмъ, но азъ ви питамъ: ако вие сега приемете това за истинско и утвърдите избора на г. Сарафова, какво бихте направили съ тоя изборъ утрѣ, ако се осждятъ извѣстни личности по него? Кѣсно е ще кажете. Но ще кажете: това не може да стане. Позвовете ми въ тоя моментъ да използвамъ за случая единъ примѣръ изъ миналитъ избори прѣвъ 1908 г., ония многочислени избори, за които г. Такевъ гордо се провиква: „Дайте ми факти, отъ които да се вижда, че дѣйствиелно има насилие“. Факти има, г. министре, но Вие държите тукъ народни прѣдставители избрани съ полицейска сила, мълчите и до днесъ и не искате да имъ кажете: г-да, по погрѣшка сте дошли тукъ, вървете си — незаконно е утвърденъ вашиятъ изборъ. Г. Бабаджановъ и неговия другаръ стоятъ тукъ незаконно избрани, защото Вие, г. Такевъ, казахте за Дупнишка околия, че не е вѣрно какво околийскиятъ началникъ Кжневъ е буйствувалъ; Вие казахте тукъ, че противъ него нѣма заведени никакви дѣла. Когато азъ изнесохъ прѣдъ г. министра на финанситъ, че ревизорътъ на постоянната комисиия г. Стоймировъ е ходилъ да бърка въ очитъ на хората, за да ги кара да даватъ оставка, за да ги заплашва, ако не гласуватъ за демократическата партия, г. Саллабашевъ има куража, за да не кажа по-тежка дума, да излъже прѣдъ Народното събрание: „никакъвъ чиновникъ, каза той, Стоймировъ нѣмаме въ Дупнишка околия“. Е добръ, г-да, азъ мога да увѣря Народното събрание — г. Славеиковъ като министъръ на правосъдието ще засвидѣтелствува това — че Кжневъ е осжданъ вече по двѣ дѣла за изнасилване свободата на избирателитъ. Г. Славеиковъ ще засвидѣтелствува, че сегашниятъ финансовъ акцизенъ началникъ г. Стоймировъ, а тогава ревизоръ, е осжденъ по едно дѣло на 3—4 мѣсеца затворъ пакъ за изнасилване свободата на избирателитъ. Законенъ ли е изборътъ на г. Бабаджанова? Не е. Ама г. министъръ Такевъ казваше: „Нѣма присжда и затуй трѣбва да го утвърдимъ“. И тукъ ще събераме, ако се спремъ да утвърдимъ избора на г. Сарафова.

С. Бабаджановъ: Влѣзла ли е въ сила такава присжда?

Отъ земледѣлската група: А-а-а!

А. Димитровъ: Слѣдъ 3—4 дена азъ ще имамъ честта да депозирамъ едно запитване къмъ г. министра на правосъдието и тогава ще ви кажа влѣзла ли е или не присждата въ сила.

С. Бабаджановъ: А, когато кажете, че има влѣзла въ сила сждебна присжда, тогава можете да прикажете.

А. Димитровъ: Азъ ще ви кажа друго: Стоймировъ, който е осъденъ, още не е отстраненъ отъ длъжността, а стои и до днесъ въ Дупнишка околия да товари магарето си, както се казва — позволете ми тая дума — да отива отъ село на село да прави ужъ ревизи за да вземе пжтни и дневни, за да използва своето положение до пристигането на опозиционния гладъ, който го чака.

Азъ, г-да, ви казахъ, че ще се спра на онова, което г. Славейковъ казва въ отговора си на г. Кознички чръзъ „Демократическа трибуна“, за да се помъчи да разбѣра, да-ли наистина г. Славейковъ е отишълъ на избора, за да упражнява нѣкакво влияние, или е отишълъ просто да се любува на избора, като политически дѣлецъ само, безъ да има нѣкаква задна мисль. Отишълъ е да изпълни своя граждански дългъ. (Чето) „Азъ отидохъ въ Долно-село — казва г. Славейковъ на г. Кознички — защото имахъ единъ дългъ къмъ тамошнитѣ избиратели. Въ 1903 г. тѣ гласуваха за мене, а стамболовистската полиция, заедно съ пайката на вашия днешенъ агитаторъ Дочо Николовъ, прострѣха 7 души, стрѣляни съ пушки, прѣдъ изборното мѣсто. Тѣхната невинна кръвъ не бѣ още изсъхнала на 11 того. Е добръ! Азъ отидохъ прѣдизвиканъ отъ вашето въззвание.“ — Както виждате г. Славейковъ се е разсърдилъ на възването на г. Кознички. Кознички ни изпраща възването на Славейкова, за да видимъ колко мекъ езикъ има въ него, само че г. Цоло Мисловъ, види се, за да защити истината, не поиска да го прочете. „Азъ отидохъ, прѣдизвиканъ отъ вашето възвание, да посоча на долноселчани тая кръвъ и да имъ напомня, че тѣ ще бѣдатъ проклинани отъ останалитѣ живи и отъ дѣцата на убититѣ тѣхни съселници, ако дадатъ гласъ за стамболовиститѣ, тѣхни убийци. Ако това мое дѣйстви е прѣстапление, азъ поемамъ за него отговорностъ“. Г. Славейковъ отишълъ да закліна хората отъ Долно-село, да не гласуватъ за Кознички, защото кой знае какво щѣло да стане.

Г. г. народни прѣдставители! Сега, когато г. Славейковъ излиза да казва това, прѣдставете си, какви сж вътрѣшнитѣ му побуждения въ тоя моментъ, защото азъ недопускамъ въ тѣзи разгорещени борби, г. Славейковъ да излѣзе дотамъ кавалеръ, да каже: дѣйствително, заради това отидохъ, за да се избере г. Сарафовъ. Не, той ще търси нѣкакви причини, подъ които да се промъкне, за да отиде тамъ. Той ни казва, че единъ дългъ го накара да отиде тамъ — да закліне долноселчани, да не забравятъ онова убийство, което станало въ него. Вътрѣшнитѣ причини не ги знаа.

Н. Коцевъ: (Възразява нѣщо)

А. Димитровъ: Г. Коцевъ е билъ въ странство на студентеската скамейка и не може да знае, какъ ги е клелъ.

При това положение на работитѣ, за мене е повече отъ ясно, че изборътъ на г. Сарафова не е произведенъ при онзи редъ, който законитѣ у насъ прѣдвждатъ. Колкото г. Цоло Мисловъ и да се мъчи да ни убѣди, че щомъ заключението на прокурора е: какво заявлението на г. Кознички нѣма значение, нѣма углавна отговорностъ за обвиненитѣ чиновници, азъ мисля, че народното прѣдставителство ще направи голѣма грѣшка, ако даде въра на това мнѣние на г. Цоло Мисловъ и утвърди избора, макаръ че има дѣло противъ 64 души държавни чиновници, което трѣбва да се разгледа отъ съдебната власть.

Независимо отъ това, азъ мисля, че дългъ е и на г. докладчика на провѣрочната комисиия, дългъ е и на г. Сарафова да освѣтли народното прѣдставителство върху другъ единъ въпросъ: защо бѣ касиранъ по-рано изборътъ на г. Сарафова. И тогава, може-би,

г. Славейковъ е ималъ тоя интересъ да избере г. Сарафова, както и сега; и тогава, може-би, онѣи 3 хиляди лева, за които г. Кознички подмѣта въ своя вѣстникъ на г. Славейкова, сж накарали г. Славейкова да измъкне г. Сарафова изъ урнитѣ за Народното събрание, но Народното събрание не се спрѣ тогава даже на начина, по който е произведенъ изборътъ, ами се спрѣ на качествата, които г. Сарафовъ има като кандидатъ. Има ли сега тѣзи качества г. Сарафовъ или не, на тоя въпросъ г. Цоло Мисловъ не се спрѣ нито двѣ думи да каже. Азъ искамъ да чуя неговото мнѣние по тоя въпросъ, защото ако той има и сега онѣи качества, които имаше и тогава — а хората твърдятъ, че той е и сега такъвъ, какъвто е билъ и тогава, нѣщо повече: и съ-участникъ въ онова прѣдприятие, което строи желѣзницата, има, значи, договоръ съ държавата — безъ да се спираме, да-ли 64 или 640 стражари сж го избрали, ние, като имаме прѣдъ видъ, че той има договоръ съ държавата, не можемъ да утвърдимъ неговия изборъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министъръ Такевъ.

Министъръ М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Като тогавашенъ министъръ на вътрѣшнитѣ работи, когато се произвеждаха допълнителнитѣ избори, азъ считамъ за необходимо да отхвърля съ възмущение твърдението на г. Димитрова и на г. Георгиева за намѣсата на полицейската власть въ тѣзи послѣдни, допълнителни, законодателни избори.

А. Димитровъ: Дайте да провѣримъ, тогава, г. министре.

Министъръ М. Такевъ: И за доказателство, азъ не ще отида да се ровя нито между редовитѣ на тази или онази газета, нито въ прѣдизборнитѣ възвания на борящитѣ се тамъ обществени дѣятели, а ще се основа върху голѣя този фактъ. Г. Димитровъ казва: „Вие, г. Такевъ, прѣмѣстихте радомирския околийски началникъ, Дюлгеровъ, въ Кюстендилъ, а кюстендилския, Димитровъ, въ Радомиръ, защото първиятъ бѣ отъ селата на Босилеградска околия, та да влияе.“

А. Димитровъ: Да.

Министъръ М. Такевъ: Ако у г. Димитрова бѣ имало една капка съвѣсть, ще кажа азъ, той щѣше да признае, че при г. Димитрова, кюстендилския околийски началникъ, азъ произведохъ законодателни избори прѣзъ 1908 г. и 1909 г. и при него, ако се допусне, че той е ималъ влияние върху тѣхъ, азъ ги спечелихъ. Следователно, какъвъ интересъ азъ имахъ да смѣнявамъ кюстендилския околийски началникъ, който само прѣди нѣколко мѣсеца бѣ произвелъ изборитѣ въ сжщата Босилеградска околия и бѣ излѣзълъ отъ кутинитѣ сжщиятъ г. Сарафовъ? Какъвъ интересъ азъ имахъ, да смѣнявамъ опитния кюстендилски околийски началникъ Димитровъ?

А. Димитровъ: Да Ви кажа ли, г. министре?

Министъръ М. Такевъ: Позволете. Недѣйте подскача.

А. Димитровъ: Вие ще подскочите. Причина за смѣняването на Димитрова бѣше борбата между Чапрашикова, отъ една страна, и протежето на г. Славейкова. Той бѣше отъ страната на Чапрашикова, не щѣше Сарафова, а Вие искате да натратите този човѣкъ и пратихте другъ, който бѣше за него.

Министъръ М. Такевъ: Г. Димитровъ! Както виждате, азъ Ви слушамъ тѣй спокойно, не се дразня,

Когато Вие хвърляте такива обиди и на менъ лично и на властта въобще, ние стоимъ тукъ и не се без-спокоимъ, а Вие, когато Ви кажатъ една права дума, подсказате.

А. Димитровъ: Не подсказамъ, а Ви отговарямъ.

Министъръ М. Такевъ: Недѣйте подсказча, защото прѣвнитѣ философи казваха: „Tu te faches, tu as tort — Ти се сърдишъ, ти не си правъ“.

И. Хаджиевъ: Cela n'est pas vrai. (Смѣхъ)

Министъръ М. Такевъ: И така, нѣмахъ азъ нужда, за да спечеля босилеградския изборъ, да прѣмѣстя кустендилския околийски началникъ, при когото се произведоха двата законодателни избори, при абсолютенъ редъ и тишина. Та защо ще ми трѣбва г. Дюлгеровъ, опитността на когото не познавамъ — ако ми позволите да се изразя по начинъ такъвъ, какъвто вие желаете — а ги прѣмѣстихъ и двамата взаимно, защото, по онова врѣме, както знаете, покрай границата имаше движение, г. Дюлгеровъ, като човѣкъ по-енергиченъ, като човѣкъ, който отъ коня не слиза, бѣ човѣкъ, който за онзи моментъ бѣ необходимъ, за да запази границата. А г. Димитровъ е човѣкъ малко по-тежкъ. Той е бившъ учителъ, добъръ човѣкъ, но с малко по-малко подвиженъ за онѣзи врѣмена, когато имаше движение по границата, и затуй азъ го прѣмѣстихъ въ Радомиръ, но не да ми печели избора, защото, ако бѣ да се спечели изборътъ, азъ имахъ опитността на г. Димитрова. Г. Димитровъ, прѣдставителътъ, а не околийскиятъ началникъ, още ни казва: „Стражарски форми занесоха отъ Радомирско . . .

А. Димитровъ: Отъ Дупнишко.

Министъръ М. Такевъ: Отъ Дупнишко и Босилеградско като стрѣвъ или, както казваше завчера тукъ отъ трибуната, не помня г. Теодоровъ, или г. Пешевъ, като джигери: заповѣдайте, ето джигеритѣ, ако гласувате, ще ви окачимъ униформи.

А. Димитровъ: Веднага слѣдъ избора.

Министъръ М. Такевъ: Вие допущате ли, г. г. народни прѣдставители, че онѣзи хора — окръжниятъ управителъ, околийскиятъ началникъ — могатъ да бждатъ съ толкова прости умове, съ какъвто г. Димитровъ се явява тукъ — ще окачатъ жандарски униформи на тия, които гласуватъ за насъ?

В. Георгиевъ: Фактъ е.

Министъръ М. Такевъ: Недѣйте, г. Димитровъ, като народенъ прѣдставителъ, който прѣдставявате 20.000 граждани на България, да изпаяте тукъ факти soi-disant, . . .

А. Димитровъ: Които сж вѣрни.

Министъръ М. Такевъ: . . . които Васъ ще изобличатъ — да не кажа голѣма дума — въ простотия, въ наивностъ.

А. Димитровъ: Елате, г. министри, да провѣримъ само тоя фактъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г. Димитровъ, стига сте прѣкъсвали. Вие говорихте, и ако продължавате да прѣкъсвате, ще бжда принуденъ да приложя правилника спрѣмо Васъ.

Министъръ М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Ако има единъ отъ Васъ, освѣнъ този на тази скамейка,

(Сочи земледѣлската група) и въ тѣхъ, ако има втори, който да вѣрва, че единъ окръженъ управителъ, какъвто е г. Тоневъ, човѣкъ съ висше юридическо образование, ще си послужи съ стрѣвта на стражарските униформи да мами избирателитѣ, касирайте избора, стига вашата съвѣсть да допусне, че подобна дивотия е възможна. Г. Димитровъ, за да подкрѣпи тезата си, казва: „Вие, г. Такевъ, и миналата година твърдѣхте, че изборътъ въ Дупница е правиленъ и редовенъ; никакво насилие полицията не е упражнила, а между тѣмъ, имате единъ околийски началникъ, г. Кжневъ, наказанъ отъ сѣда“. Вѣрно е. Бившиятъ околийски началникъ Кжневъ е наказанъ затова, защото . . .

А. Димитровъ: (Възразява нѣщо)

Министъръ М. Такевъ: Позволете, г. Димитровъ, чухме Ви, казахте си словото, имайте търпѣние да чуете и насъ. — Наказанъ е затова, казвамъ, защото заповѣдалъ да го послѣдва единъ кметъ подиръ него до Дупница. Но, г. Димитровъ, Вие знаете, че азъ уволнихъ този околийски началникъ, прѣди да имаше заведено дѣло. Дѣлото се заведе.

А. Димитровъ: Не е вѣрно, г. министре.

Министъръ М. Такевъ: Защо рипате като нѣкой . . . ?

А. Димитровъ: Азъ не рипамъ, а казвамъ истината.

Министъръ М. Такевъ: Г. Кжневъ бѣ осжденъ, истина, не зная за колко мѣсеца, но истина е още, че присѣдата не е влѣзла въ законна сила — азъ не държа на това. Не, и ми бѣ удоволствие, когато чухъ отъ тази лѣвица: „Не трѣбва да чакате присѣда, влѣзла въ законна сила, г. Такевъ, за да говоримъ, че единъ човѣкъ вече има присѣда“. Тогава, съгласенъ съмъ съ васъ, тогава, кажете на вашия другаръ, който има на врата си присѣда за 2½ години окови на краката да си иде отъ парламента.

А. Димитровъ: Вие кажете.

Министъръ М. Такевъ: Станете отъ тамъ: по вѣстето разбираме недостойно заемате депутатската скамейка, идете си. На врата Ви тежи присѣда за 2½ години окови за кражба и фалшификация.

А. Стамболийски: Я прочетете тукъ присѣдата, ние ще я напечатимъ и ще я разправимъ на цѣлъ свѣтъ и Вие ще се червите тогава. Недѣйте експлоатира съ една невинна случка.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: (Звъни) Моля, г. Стамболийски.

Министъръ М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Ето тукъ е присѣдата.

Д. Драгиевъ: И Вие за присѣда говорите?

Министъръ М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Почтената земледѣлка група казва: „Вие за присѣда говорите?“ Ами за какво да говоримъ? Вие говорихте сега, азъ не щѣхъ да говоря. Вие казахте: „Вашиятъ околийски началникъ носи присѣда за нѣколко мѣсеца затворъ, заради това, че ограничилъ свободата на единъ кметъ. D'accord приемамъ. Г. Бабджановъ ви каза: „Чакайте да видимъ, какво ще стане при втората инстанция, защото и г. самоковскиятъ околийски началникъ бѣ осжденъ отъ първата инстанция, а втората го оправда; и търновскиятъ околийски началникъ бѣ осжденъ на двѣ го-

дини окови, апелативният съд в София го оправда, слъдователно, имайте търпение да чуете, какво ще стане в втората инстанция и тогава кажете вашата тежка дума, но вие бързахте и противоречихте на г. Бабаджанова и тамъ се изсмъхте.

А. Димитровъ: Азъ му казахъ, че подиръ три дена ще направя запитване, за да ви кажа, има ли присъда въ сила или не. Не е една, а съ три.

Министъръ М. Такевъ: Но, тогава, бждете логични: приемате ли, че една присъда отъ първата инстанция е достатъчна да опозори човѣка, тогава приемете послѣдствията и за васъ. И между вашата срѣда има човѣкъ, осъденъ на 2½ години букаги на краката, изпждете го — ето какво казахъ. Защо се сърдите? Но г. Драгиевъ казва: „И Вие, г. Такевъ, за присъда говорите“? А, да, всички ще се прѣклонимъ прѣдъ присъдата. Съдътъ казва: „Осждамъ ви на основание чл. 421 отъ наказателния законъ, който казва: „Държавенъ служителъ, който, съ цѣлъ да си набави материална облага, фалшифицира официални книжа и съ туй подправи смѣтки, за да открадне, наказва се съ толкова години окови“. Това е присъдата на окръжния съдъ, съ която е осъденъ почтениятъ народенъ прѣдставителъ отъ земеделската група на 2½ години окови, но, дай Боже, апелативниятъ съдъ да го оправдае — азъ ще бжда първиятъ да считамъ, че е въ придобивка на нашето общество, че ще се докаже, какво въ това общество има единъ прѣстѣпникъ по-малко, по бждете логични съ вашитъ възражения и приемете послѣдствията и за васъ, така както ги прѣписвате и на хората.

И така, г. г. прѣдставители, намѣсата на административната властъ фактически, ви казвамъ, не съществува. Но, г. г. прѣдставители, вие не сте съдили, казваше тукъ покойниятъ Петко Каравеловъ, вие сте жури, вие съдите по съвѣсть. Азъ искамъ по съвѣсть да ми кажете: какъвъ интересъ азъ имамъ, слѣдъ като три години управлявамъ, слѣдъ като произведохъ законодателнитъ избори на 25 май, и имаме въ камарата това почтено болшинство, слѣдъ като произведохъ изборитъ, при пълненъ редъ и тишина, на 12 юлий 1909 г. и получихме нови 30 мандата, какъвъ интересъ азъ имамъ да отивамъ сега, когато нѣмамъ никакъвъ интересъ, даже, ако щете, отъ оуѣзи мѣркантилни чувства да се ржководя — да закрѣпя правителството, та да отивамъ сега, слѣдъ три години, да правя насилия, да омърсявамъ блѣстящитъ страници на парламентарната история на тригодишното демократическо управление, за да спечеля г. Сарафова? Какъвъ интересъ — вие, като жури, кажете — азъ имамъ да маскара демократическото управление за удоволствието на г. Сарафова? Ако азъ желяехъ да правя насилия, да прѣча на изборитъ, щѣхъ да отида да попрѣча на избора на почтения шефъ на народната партия, който прѣдставлява хиляди пкти по-голѣми опасности за демократическото правителство, отколкото всѣки другъ отъ васъ. Никой отъ насъ не стѣпи въ околнята, за да не се каже, че отиваме тамъ да прѣчимъ, да влияемъ. Нито азъ, нито който и да е отъ г. г. министритъ не стѣпихме тамъ. Ние оставихме да се ржководи изборътъ изключително отъ мѣстнитъ дѣатели. Та, казвамъ, ако азъ желяехъ да прѣча нѣкому, ето г. Гешовъ, нему щѣхъ да попрѣча, но никога не ми мина това прѣзъ ума, нито стѣпихъ тамъ.

А. Димитровъ: Нѣмаше тамъ г. Сарафова, заради това не отидохте.

Министъръ М. Такевъ: Г. Табурновъ е тоже човѣкъ, принадлежащъ на една друга опозиционна група, никой не стѣпи въ Бръзовска околня, да отиде да влияе на избиратели, нито азъ, нито който и да

е отъ г. г. министритъ — мѣстнитъ дѣатели водѣха борбата. Г. Людскановъ е подалъ контестация, не зная кой другъ е подалъ контестация, мисля, че и земеделцитъ иматъ мѣшавина тамъ, но ние не се мѣсихме тамъ — когато този изборъ дойде, ще си кажете словото. Отидохъ само и прѣбродихъ 12 села отъ Свищовската околня, където никога не бѣхъ ходилъ.

Отъ земеделската група: А-а-а!

Министъръ М. Такевъ: Тамъ присѣтствувахте и вие почтени земеделци и чухте, какви бѣха моитъ слова.

А. Димитровъ: Сега ще ги повторимъ.

Министъръ М. Такевъ: Това, което искамъ да ви кажа, то е никакъвъ интересъ ние не проявихме въ тѣзи законодателни избори, защото нѣмаше защо да проявимъ този интересъ. Само така като погледнете на работата и твърденията на г. г. земеделцитъ, и онѣзи на г. Георгиева — за г. Козички не говори, той е пропадналъ кандидатъ и човѣкътъ има право да се жалава; трѣбва да се оправдае прѣдъ своитъ политически приятели, защо е изгубилъ избора, нему азъ не се сърдя, но азъ се сърдя на г. Димитрова и г. Георгиева, знаейки при какви условия ние произвеждахме изборитъ отъ три години насамъ, да излѣзатъ сега слѣдъ три години, и да ми натякватъ, че съ джандари и съ стрѣвта на джандарскитъ униформи стѣмъ произвелъ избора.

А. Димитровъ: Това е вѣрно, г. министре.

Министъръ Х. Славейковъ: Лъжа е.

Министъръ М. Такевъ: Колкото що се касае до твърдението за нѣкаква намѣса на полицията въ изборитъ, азъ моля съ чиста съвѣсть да го отхвърлите, а по-нататъкъ, какво ще рѣшавате, то си е ваша работа.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Александъръ Стамболийски.

А. Стамболийски: Г-да! Азъ ще бжда кратъкъ. Моитъ другари достатъчно изтъкнаха, че изборътъ е опороченъ, никакви извѣрвания, отъ когото тѣ и да идатъ, даже отъ г. Такева, не могатъ да заличатъ тѣзи прѣстѣпления, които съж се извършили въ врѣме на избора. Фактъ установенъ е, че всички чиновници отъ околнята съж се стекли да агитиратъ и да се мъчатъ да изкаратъ г. Сарафова изъ урнитъ; фактъ установенъ е, че г. Славейковъ, днешниятъ министъръ на правосѣднето, е ималъ всичкото желание да избере г. Сарафова. Ние знаемъ отъ порано, че между тия двама уважаеми другари съществува нѣкаква връзка, нѣкаква загадка, но това ще си остане една вѣчна загадка, може-би, за дълго врѣме, какво ги свързва и какво кара г. Славейкова да бжде такъвъ устрѣненъ агитаторъ по тоя изборъ, особено, както забѣлѣжи нашиятъ другаръ, когато г. Сарафовъ не бѣше кандидатъ на централното бюро, г. Славейковъ въпрѣки всѣкакво рѣшение, и въпрѣки желанието даже на нѣкой отъ г. г. министритъ, отиде на този изборъ да агитира за г. Сарафова — тази загадка, казвамъ, само бждѣщето ще я открие, ще я уясни.

Министъръ Х. Славейковъ: Трѣбва да знаете, че въ нея нѣма абсолютно нищо нечестно.

А. Стамболийски: Дай Боже да е така. Въ всѣки случай ние ще съдимъ за този изборъ по фактитъ, които съж изнесени. Контестацията не се прочете всѣцѣло. Азъ искахъ тя да се прочете всѣцѣло. Го-

оподата казватъ, че тая контестація иде отъ единъ стамболистъ, отъ единъ Кознички. Г-да! Тя може да иде отъ послѣдния гаменъ — за мене това не важи: и послѣдния гаменъ може да посочи прѣстѣплення. Азъ високо цѣня качества на г. Сарафова и неговото участие тукъ, въ Народното събрание, но азъ не мога да се помира съ съвѣстѣта си да гласувамъ за единъ опороченъ изборъ, не мога да се съглася, щото г. Сарафовъ да стѣпче законитъ и да влѣзе въ тази ограда.

Казвамъ, фактъ установенъ е, че чиновниците сж агитирали, че въ тази работа е имало напливъ отъ чиновници; фактъ установенъ е още, че съдебната властъ не си е казала послѣдната дума, и само заради тѣзи факти вие не трѣбва да гласувате за утвърждаването на избора. Ако вие цѣните вашата честъ и честта на парламента, вие би трѣбвало да се съгласите на онова, което искатъ нашитѣ другари — да провѣримъ. Тукъ има прѣреканія между единъ нашъ другаръ — който ви заяви, че всичко това е вѣрно и може да се установи; който изнесе и други порочни работи — и между г. министра. Е добръ, ние трѣбва да цѣнимъ думитъ на тѣзи наши другари. Г. министръ Такевъ, бившиятъ министръ на вътрѣшнитѣ работи, има всичкия интересъ да защити полицията; г. Димитровъ нѣма никакъвъ интересъ да защити г. Кознички: ние, прѣди всичко, не сме имали тамъ никаква листа; ние искаме да бждемъ безпристрастни съдии, безпристрастни хора, когато разглеждаме този изборъ.

Н. Велиновъ: Кажете, кждѣ отидоха гласовѣтъ на земледѣлцитѣ? Всички отидоха за Кознички. Въ Горноуинненската община отъ 51 избиратели, 11 сж стамболовисти, а 40 сж членове отъ вашата организация — тѣ за кого гласоподаваха?

А. Димитровъ: Може всички земледѣлци да сж отишли да гласоподаватъ за стамболовиститѣ, това още не е голѣмъ грѣхъ.

Отъ мнозинството: А-а-а!

А. Димитровъ: Голѣмъ грѣхъ е 64 души стражари да измѣкнатъ г. Сарафова изъ урнитѣ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля Ви, г. Димитровъ.

А. Стамболийски: Г. министръ Такевъ ни заяви: „Какъвъ интересъ ние имаме да изберемъ единъ г. Сарафовъ, за да идемъ дотамъ, даже сами да се опорочимъ, да опорочимъ властѣта, да опорочимъ администрацията.“ Да, г. министръ Такевъ, вие, може-би, нѣмате никакъвъ интересъ да избирате г. Сарафова, но Вашиятъ другаръ г. Славейковъ има всичкия интересъ да го изберете — това е, което ме кара да подозирамъ, че има известна загадка между него и г. Сарафова — г. Славейковъ е ималъ интересъ и той е курдисалъ всичката работа тамъ. Той е отишълъ самъ на самия изборъ. Може-би г. Сарафовъ даже да не е вземалъ такова голѣмо участие въ този изборъ, колкото г. Славейковъ.

Послѣ г. министръ Такевъ ни каза: „Че ние, ако имаме нѣкакъвъ интересъ да запазимъ честѣта на партията въ тѣзи допълнителни избори, цѣхѣме да отидемъ въ Бръзово и Казанлъкъ, за да попрѣдимъ на избора на г. Табурнова и на г. Гешова.“ Азъ мисля, че ако г. Такевъ знаеше, какво г. Гешовъ ще излѣзе избранъ отъ избора въ Казанлъкъ и г. Табурновъ — отъ избора въ Бръзово, той нѣмаше да отива отъ село на село въ Свищовската околия да се бори съ нѣколко земледѣлци тамъ, а щѣше да отиде да се бори противъ омразната, не само земледѣлска организация, повече омразната народна партия въ Казанлъкъ, противъ г. Гешова, но народняцитѣ се

показаха хитри въ този случай, както винаги сж били хитри, и можаха да изкаратъ изъ урнитѣ своя шефъ. (Веселостъ)

Министръ М. Такевъ: Лошъ комплиментъ правите на г. Гешова.

А. Стамболийски: Г. Такевъ свърза присждата на своитѣ околийски началници съ присждата на единъ нашъ другаръ. Г-да! Ако се докаже, че нашиятъ другаръ е прѣстѣпникъ, ние ще бждемъ първи, които ще го изключимъ изъ редовѣтъ си, но азъ ви заявявамъ, че г. Добри Алексиевъ е единъ невиненъ човекъ. Ако г. Такевъ прочетѣше самата присжда, тя щѣше да възбуди у васъ смѣхъ: г. Добри Алексиевъ се осжда, защото едно врѣме прѣди 6—7 години е билъ кметъ и, като прѣдалъ книгата и сумитъ на своя замѣстникъ, прѣдалъ и 50 л., и има разписка, че ги е прѣдалъ, разписка, издадена отъ неговитѣ писари при общината. Тѣзи писари днесъ сж въ Америка и понеже не сж дошли да потвърдятъ, да засвидѣтелствуватъ това — защото тая разписка се оспорва отъ сегашния секретаръ-бирникъ; оспорва се вѣрността ѝ, оспорва се почеркътъ на тогавашнитѣ писари — понеже, казвамъ, е нѣмало тия свидѣтели, издадена е била такава присжда. Тази присжда за 50 л. ще бжде прѣмахната въ апелацията, слѣдъ като тѣзи свидѣтели, тогавашнитѣ писари въ общината дойдатъ.

Министръ М. Такевъ: Дай Боже.

А. Стамболийски: Но присждата на нашия другаръ пѣма нищо общо съ избора; присждата на обвиненитѣ ваши чиновници въ врѣме на изборитѣ е съвѣстѣтъ друга: тукъ се изнася слѣдствено дѣло противъ хора, които сж участвували въ избора и благодарение на тѣхното участие самиятъ изборъ е опозоренъ, опороченъ. Да, присждитѣ, слѣдственитѣ дѣла на вашитѣ чиновници иматъ връзка съ избора. Нека почакаме думата на съдебната властъ, г-да, нека провѣримъ, да-ли всичко това, което е писано тамъ, е вѣрно. Излиза единъ подпрѣдседателъ на камарата да твърди, а и вие не отричате, че тамъ е имало напливъ отъ чиновници. Това е достатъчно да ни даде основание да вѣрваме, да прѣдполагаме, да допускаме, че изборътъ е опороченъ отъ самата властъ.

Друго, г-да — г. Димитровъ спомни и за това нѣщо. Ние въ миналитѣ избори касирахме избора на г. Сарафова само поради единъ фактъ, че той е участникъ въ прѣдприятieto, което строи желѣзница Мездра—Видинъ; Рачо Петровъ и г. Сарафовъ сж двама участници; г. Сарафовъ е технически директоръ и важенъ прѣдприемачъ въ това прѣдприятие. За туй нѣщо тамъ не се говори нищо. Г. Цоло Мисловъ, види се отъ голѣмо разгорещаване, забрави да ни спомене за това нѣщо. Никакво свидѣтелство, никакво удостовѣрение въ книгата нѣма. Азъ положително зная, че г. Сарафовъ и днесъ участвува въ прѣдприятieto, а това го зная не само азъ, но и всички, които стоятъ тамъ. (Сочи министерската маса) Е добръ, щомъ като ние знаемъ това нѣщо — и азъ не допускамъ и г. Сарафовъ да го отрече — може ли сега да гласуваме за утвържденieto на тоя изборъ, когато миналитѣ пѣтъ ние го касирахме? Вие ще ми кажете: новитѣ измѣнения въ избирателния законъ, които категорически говорятъ за тѣзи технически директори и пр., дойдоха единъ мѣсець слѣдъ избора, и по старитѣ постановления въ избирателния законъ, г. Сарафовъ, ако е участникъ въ прѣдприятieto, нѣма право да бжде тукъ. Но азъ още тогава, когато вие назначихте изборитѣ, безъ да дочакате да дойдатъ и новитѣ измѣнения, си казахъ, че това трѣбва да има връзка съ избора на г. Сарафова. Толкова мѣсеци чакахте, докато назна-

чите допълнителните избори, оставаше още само един мѣсецъ, за да влѣзнатъ въ сила и новитѣ измѣнения и вие прибръзахте да назначите избора — кога? — въ най-работно време, прибръзахте, въпрѣки обстоятелството, че вие не единъ пътъ изказвахте желание да правите опитъ съ новитѣ измѣнения, прибръзахте, безъ да имате възможностъ да направите този опитъ съ новитѣ измѣнения въ избирателния законъ. Защо е това? Азъ имамъ всичкото основание да прѣдполагамъ, че сѣдбата на избирателния законъ бѣ свързана съ сѣдбата на босилградския изборъ. А мога да прѣдполагамъ това, заради туй, защото зная или подозирамъ голѣмата връзка, която съществува между г. Славейкова и г. Сарафова — връзка, която съставлява, както казахъ и по-рано, една загадка.

Министъръ Х. Славейковъ: За безчестните хора може да е загадка, но за честните не.

А. Стамболийски: Е добръ, ама да видимъ, кой е честенъ, защото, ако питате вѣстника на г. Кознички . . .

Министъръ Х. Славейковъ: Азъ питамъ Васъ, защо сте изпаденъ отъ училището — на-ли за кражба?

А. Стамболийски: А-а-а! Вие се ровите въ моитѣ грѣшки прѣзъ дѣтството. Ако азъ, г. Славейковъ, разровя Вашитѣ дѣла, не когато сте билъ дѣте, а откакъ сте общественъ дѣятелъ, ще намѣря повече прѣстѣпления.

Министъръ Х. Славейковъ: Свободенъ сте.

А. Стамболийски: Азъ не бихъ желалъ да се ровя въ Вашия животъ, г. Славейковъ, защото, ако разровя онова, което е писано отъ г. Кознички за Васъ, ще Ви накарамъ да скочите отъ това мѣсто.

Министъръ Х. Славейковъ: Ни най-малко.

А. Стамболийски: Не сте вие, които ще претендирате за поредъчностъ, не сте вие, които ще сравнявате Вашитѣ дѣла съ моитѣ. Ето какво казва г. Кознички за Васъ: (Чете)

„Каните ме да докажа, че сте омърсили обществото. Тукъ, г. Славейковъ, ще бѣда особено деликатенъ. И то пакъ повече за честта на сѣмейството Ви. Нѣма по никой начинъ да повтарямъ онова, което въ брошуритѣ си и вѣстниците отъ редъ години сж писали г. г. Панчо Страдалски, Веселинъ Котевъ, Василъ П. Николовъ, д-ръ Ив. Димитровъ и пр. пр., нито да кажа нѣщо ново, макаръ че на тая тема би могло много нѣщо да се говори. За Васъ, обаче, зная това, което знае цѣлъ Кюстендилъ, въ това число и дѣцата.

„Азъ ще Ви забѣлжа само, че сте първиятъ циникъ, голѣмъ псувачъ и опасенъ душманинъ и за най-добритѣ си приятели, които сте използвали и когато е трѣбовало да имъ помагате . . . и т. н.“

Азъ нѣма да се ровя, г-да, въ дѣлата на г. Славейкова — азъ не искамъ да се занимавамъ съ дребнавости, съ които г. Такевъ много обичаше да се занимава, но дѣлата му, като министъръ на вътрѣшните работи, дотолкозъ се струпаха върху главата му, че азъ не вървамъ вече да има той куража да излѣзе между народа и да гони г. Теодорова и подъ керемидитѣ.

Г. г. народни прѣдставители! Само отъ тѣзи факти, които имаме налице, вие трѣбва да се съгласите, че е необходимо да стане една анкета по този изборъ. И нищо нѣма да ви струва това. Когато вие анкетирахте за нищо и никакво единъ свищовски из-

боръ, съгласете се да анкетираме и този изборъ. Нищо нѣма да ви коства — вие имате достатѣчни доказателства, вие се доказахте доблестни и касирахте миналата година този изборъ, само защото г. Сарафовъ е билъ въ прѣдприятieto, а днесъ, освѣнъ този фактъ, има и други. Всички тѣзи нѣща трѣбва да ви накаратъ да приемете една анкета.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Краевъ.

А. Краевъ: Г. г. народни прѣдставители! Сигуренъ съмъ, че на цѣлата аудитория е извѣстно, че когато нѣкой членъ отъ болшинството говори и случайно изпусне нѣкоя закачка по адресъ на опозицията, послѣдната буйно се нахвърля върху него; когато, напротивъ, щомъ отъ опозицията, особено отъ земеделската парламентарна група, се хвърлятъ даже цинични изрази по адресъ на болшинството, дори по адресъ на министритѣ, вие виждате какво олимпийско спокойствие спазва болшинството. Като подкрепявамъ този фактъ, азъ моля и почтенитѣ другари отъ земеделската парламентарна група да се постараятъ, въ кръга на възможността, да ни отплащатъ съ сжщата монета, да ни третиратъ тѣй, както ние се мѣчимъ да ги третираме. Минавамъ на въпроса.

За мене е интересно да зная резултата отъ заключението на прокурора при Кюстендилския окръженъ сѣдъ — че формулиранитѣ отъ г. Кознички оплаквания противъ държавни чиновници, провѣрени на прѣдварителното дирене, се оказали неоснователни, сж били опровергнати: да-ли туй заключение на прокурора е сподѣлено и отъ окръжния сѣдъ? Въ утвърдителенъ случай считамъ, че нѣма нужда отъ анкета. Какво друго би могло да направи Народното събрание чрѣзъ една анкета вънъ отъ онова, което вече органътъ на сѣдебната властъ — сѣдебниятъ слѣдователъ — е извършилъ? На-ли ще се питатъ пакъ хора, указани отъ едната или отъ другата страна, и по всѣка вѣроятностъ сжщитѣ, които сж били вече разпитани прѣдъ сѣдебния слѣдователъ? Нѣщо повече: гаранцията, че прѣдъ сѣдебнитѣ власти повиканитѣ и разпитани като свидѣтели лица сж били по-достовѣрни въ показанията си, отколкото биха били прѣдъ една парламентарна анкетна комисия, трѣбва да съзираме въ санкцията, която съществува въ наказателния законъ за оная, който би излѣгалъ прѣдъ сѣдебната властъ като свидѣтель, и въ липсата на такава санкция за сжщия, ако излѣже прѣдъ една парламентарна анкетна комисия. Но, може нѣкой да каже, провѣрката на избори като е дѣло, прерогатива на Народното събрание, трѣбва и анкетата то само да извърши днесъ, а не да се осланя на извършената анкета отъ сѣдебната властъ. Този въпросъ търпи критика. Той не е изчерпателно уреденъ въ нашия законъ. Практиката, наистина, е въ полза на тази теза, но нищо не ни спира, напротивъ, по-голѣма гаранция можемъ да съгледаме, ако се основаваме на една сѣдебна провѣрка — толкозъ повече, че другадъ, напр., въ Англия, сѣдебната властъ е, която не само провѣрва оплакванията по избори, но и се произнася дори по правилността на изборитѣ.

В. Димчевъ: И у насъ е сжщото сега.

А. Краевъ: Може. Пропусналъ съмъ да го забѣлжа. — Но, г. г. народни прѣдставители, ако окръжниятъ сѣдъ още не е изказалъ своето мнѣние по заключението на прокурора, при възможността сѣдътъ да влѣзе въ прѣреkanie съ прокурора и, разрѣшавайки го това прѣреkanie, апелативниятъ сѣдъ да е на друго мнѣние отъ онова на прокурора и да издаде едно опрѣдѣление, което да послѣжи като обвинителенъ актъ противъ чиновниците, срѣщу

които е подадена тѣжба, тогава положението се измѣня и положението, въ което би изпадналъ парламентътъ слѣдъ утвърдението на избора, при такъвъ единъ фактъ, ще бѣде много трагично, най-малко комично. Заради това азъ мисля, че е необходимо г. докладчикътъ да ни каже: има ли свѣдѣния въ провѣрочната комисија, какво е опрѣдѣлението на окръжния съдъ. Ако пѣма тѣзи свѣдѣния, да отложимъ произнасянето си по избора, докогато окръжниятъ съдъ каже своята дума. Издаде ли се отъ окръжния съдъ опрѣдѣление въ сѣщата смисълъ, каквото е било заключението на прокурора, тогава да считаме, че пѣма пужда отъ отреждане парламентарна анкета за провѣряване вѣрността на оплакванията, които чрѣзъ сѣдебната провѣрка сѣ се оказали неоснователни, и заключението ще бѣде въ полза на избора: ще трѣбва да се счете правилно и законно.

Г. г. народни прѣдставители, има и вторъ единъ въпросъ по този изборъ. То е въпросътъ за качествата на избираемостъ на г. Стоимена Сарафовъ. Отъ г. докладчика азъ не чухъ, но чухъ отъ нѣкой отъ прѣждеговорившиятъ — мисля, г. Стамболийски каза — че въ contestaцията били оспорвани и качествата на избираемостъ на г. Стоимена Сарафовъ.

Докладчикъ Ц. Мисловъ и С. Бабаджановъ: Нѣма подобно нѣщо.

А. Краевъ: Нѣма, добръ. — Но, г. г. народни прѣдставители, безъ да има такова нѣщо въ contestaцията, азъ мисля, че този въпросъ може да се повдигне въ Народното събрание, толкозъ повече, че случаѣтъ съ г. Сарафова не е новъ: втори пѣтъ се явява неговиятъ изборъ за разглеждане отъ Народното събрание. Вие помните, че миналата година Народното събрание касира неговия изборъ, не защото бѣше опороченъ по форма, а защото призна, че на г. Сарафова сѣ липсвали качества на избираемостъ. Азъ се питамъ, да-ли г. Стоименъ Сарафовъ и въ настоящия моментъ се памира при сѣщитѣ условия, при които е билъ миналата година, когато Народното събрание касира неговия изборъ? Въ утвърдителния случай, за мене нѣма съмнѣние, че г. Стоименъ Сарафовъ пакъ трѣбва да бѣде касиранъ. Ако, обаче, прѣзъ този интервалъ неговитѣ условия сѣ измѣнили и г. Стоименъ Сарафовъ нѣма миналогодишното си отрицателно качество, а притежава всички качества на избираемъ за народенъ прѣдставителъ, тогава нѣма да се влияемъ отъ миналогодишния вотъ, а ще трѣбва да утвърдимъ неговия изборъ. Но ако, при прѣдположение, че отрицателното качество е налице и сега, както бѣше по-рано при касиране избора на г. Сарафова, ще трѣбва да видимъ, какъвъ е законътъ и има ли нѣкаква промѣна въ благоприятна за г. Стоимена Сарафовъ смисълъ. — На този въпросъ отговорътъ изглежда да е отрицателенъ. Въ законопроекта изрично бѣше казано: „Технически директоръ на прѣдприятие сѣ държавата“. То бѣше казано съ цѣлъ да се подчертае, по-изрично да бѣде изразена волята, която прояви Народното събрание чрѣзъ вота по избора на г. Стоимена Сарафовъ. По то се изостави; обаче, струва ми се, не чрѣзъ единъ новъ вотъ на камарата, въ обратна, противна смисълъ на специалния вотъ по отношение на г. Сарафова. Напротивъ, като се запази напълно стариятъ текстъ на избирателния законъ, при който ние манипулирахме, възъ основа на който ние дадохме нашето авторитетно тълкуване и касирахме г. Сарафова, тогавашнитѣ наши аргументи намѣриха подкрѣпа въ едно допълнение къмъ чл. 47. Първиятъ пунктъ на чл. 47 по стария текстъ, който бѣше въ сила, когато касирахме г. Стоимена Сарафовъ, гласѣше слѣдното: (Чете) „Лицата, които иматъ договоръ съ държавата за разни доставки на правителството, или сѣ прѣд-

приели нѣкои държавни работи“. Ние миналата година комбинирахме тоя текстъ съ пунктъ 2 на чл. 49 отъ сѣщия законъ. Е добръ, къмъ първия пунктъ на чл. 47, що току-що ви прѣчетохъ, има слѣдната добавка: (Чете) „или иматъ прѣко участие въ печалбитѣ отъ подобни работи“. Това е добавката. Вие помните, г. г. народни прѣдставители, че миналата година се претендираше, какво г. Сарафовъ е не само технически директоръ, душата на прѣдприятието по постройката на линията Мездра—Видинъ, но има и тантиеми въ евентуалнитѣ печалби на прѣдприятието, 5% или нѣкакъвъ другъ процентъ. Върху първата точка споръ нѣмаше, но върху послѣдната остана извѣстно недоумѣние, защото не се прѣдстави договорътъ между г. Сарафовъ и дружеството, за да се видѣше какви сѣ точнитѣ условия, има ли тантиеми или не, и ако има, въ какъвъ размѣръ. Впрочемъ, размѣрътъ не важи. Е добръ, азъ мисля, че г. Сарафовъ ще трѣбва да се обясни, какво е сега неговото положение, да-ли пакъ е технически директоръ на това прѣдприятие и да-ли има прѣко участие въ печалбитѣ, сир. уговорени тантиеми споредъ договора между него и дружеството, което е поело прѣдприятието. Ако г. Сарафовъ продължава да е технически директоръ на това прѣдприятие, съ тантиеми, ако има участие въ евентуалнитѣ печалби на това прѣдприятие, ние, г. г. народни прѣдставители, еднакво по силата на закона, който е задължителенъ и за насъ, както и отъ съзнание на собственото си достойнство като парламентъ, който трѣбва да бѣде последователенъ на своитѣ рѣшения, докогато не се убѣдимъ въ тѣхната погрѣшностъ, въ тѣхната неправота — морално сме длъжни да касираме изново г. Сарафова. Ако той е прѣстаналъ, обаче, да бѣде технически директоръ на това прѣдприятие и нѣма прѣко участие въ прѣдприятието, сир. нѣма тантиеми, ние сме длъжни да утвърдимъ избора му и да приедемъ г. Сарафова въ нашата срѣда. Въ първия случай, сир. ако го касираме, азъ лично ще скърбя, че ще се лишимъ отъ освѣтленията, които възможно е той да ни дава при специални случаи съ своитѣ способности и знания, а въ втория случай ще се радвамъ, че сме изпълнили дълга си. Но повече ще се радвамъ, ако тази прѣчка е изчезнала и г. Сарафовъ би останалъ между насъ.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателъ г. Кжневъ)

Прѣдседателствующъ Н. Кжневъ: Има думата г. Рацгелъ Яневъ.

Р. Яневъ: Г. г. народни прѣдставители! Взехъ думата да дамъ нѣкои освѣтления по избора на г. Стоимена Сарафовъ; да дамъ освѣтления, казвамъ, затуй, защото азъ и прѣди избора и въ деня на избора бѣхъ въ тази околия, а всички досега говоривши прѣди мене говорятъ по прѣдположение и никакви факти не могатъ да дадатъ.

Менъ ми е чудно, защо почетнитѣ г. г. земледѣлци, но не земледѣлци по занаяту, а по убѣждение, сѣ се толкова много остървили и говорятъ противъ избора на г. Стоимена Сарафовъ. И навѣма ми мисълъта, като знамъ похватитѣ на г. Величка Кознички, какъ той подкупуваше избирателитѣ, да не би да е влѣзълъ и въ джоба на земледѣлцитѣ. Азъ по-нататъкъ ще ви посоча факти. Изборната борба бѣше много отчаяна не отъ двѣтъ страни, а отъ едната — само отъ опозицията. Прѣди 30 дена излиза г. Величко Кознички по агитация изъ Босилеградска околия. Направилъ си едни казашки ботуши, вземалъ единъ конь, тръгва изъ Босилеградска околия, обаче въ Босилеградска околия нѣма патица и мѣстото е много балканско, та конь води и пѣшъ ходи отъ село на село, отъ колиба на колиба. Той посрѣща тѣхни приятели и казва: „Ние трѣбва да си продадемъ и

къшитѣ, но азъ трѣбва да влѣза въ парламента; дѣлата на нашата партия ги анкетираатъ и ако нѣма тамъ кой да ги защити, ние сме на загинаване, нашиятъ гробъ се готви. Азъ трѣбва да влѣза живъ или мъртавъ и азъ трѣбва да защита стамболовистката партия, защото ако влѣза, азъ ще кажа на тѣзи г. г. демократи, народняци и пр.: вие анкетираете нашитѣ дѣла, ама народътъ дава на насъ довѣрието си; вие нѣмате право да анкетираете нашитѣ дѣла, защото каквото сме направили, народътъ го одобри“. Той ходилъ отъ село на село, отъ къща на къща, на стари хора рѣка е цѣлувалъ, като имъ казвалъ: „Вие сте все и вся“. Понеже въ Босилеградска околия изключително народътъ повече работи, има малко земледѣлци и всички млади хора отиватъ, кой дърводѣлецъ, кой падничаръ, оставатъ само стари хора, а съ стари хора избори да правишъ, особено съ подкупи, то е много лесно — азъ видѣхъ. Ние, ако не бѣхме вземали мѣрки съ свободното слово да съкрушимъ Кознички, той щѣше да побѣди — той похарчи 12.000 л. На 29 юний, на Петровъ-денъ, има сборъ въ с. Божица, най-отдалеченото село въ Босилеградска околия, до сръбската граница. Тамъ бѣха всички кандидати на всички политически партии: г. Сарафовъ, г. Кознички, Мавродиевъ, Николовъ, Василь Стаменовъ и пр.; всички пиха, ядоха на една маса и всички се възхищаваха отъ такава свобода на агитация, всѣки се събиралъ съ свои приятели и свободно пропагандираше. Самъ г. Кознички призна — тамъ бѣше и околийскиятъ началникъ и — каза: „Противъ началника не мога и дума да кажа, тъй като, кждѣто отиде, абсолютно нищо не продумва противъ“. Азъ се чужда сега, когато той подава една контестація и, за да манкира прѣдъ Народното събрание и прѣдъ избиратели, дава нѣкакви 60 души подъ сѣдъ. Той знае, че нѣма да ги осѣждатъ, но за да може да се повдигне аларма, да каже, че е имало прѣстѣпници демократически чиновници и стражари, дава ги подъ сѣдъ. Но това не е вѣрно. Всѣки, казвамъ, на 29 бѣше на сбора и всѣки свободно си пропагандираше между своитѣ приятели. Но г. Кознички, като отишълъ между селянитѣ, имъ казва за господарскитѣ земи, които сж били по-рано чифлици, отетѣчени на селянитѣ и още неизплатени — едно врѣме бѣха обѣщали да имъ опростятъ лихвата, но пакъ я вземаха — „Вие, ако сега ме избереете като оппозиционеръ, като дойдемъ на властъ и азъ като съмъ министъръ, не прѣмѣнно ще ви се опростятъ, нѣма да ви взематъ пари“. Тѣ бѣха отпუსнали вино и ракия. Тогава се косѣше балканътъ.

А. Димитровъ: Лъжешъ. Кога се коси балканътъ?

Р. Яневъ: На Петровъ-денъ.

А. Димитровъ: На Петровъ-денъ не се коси.

Р. Яневъ: Ти лъжешъ. Азъ видѣхъ косачитѣ. Нѣма да се разправямъ съ лъжецъ. — Тамъ, г-да, прѣдъ косачитѣ съ дървени поногони се изнесе ракия, специално порѣчена за избирателитѣ и за стари хора, за да може да ги подкупи по-лесно, и понеже не ги познаватъ, ние ги питаемъ: „Г. Кознички изпрати малко ракия и ако ви се е свършила, да ви изпратимъ още малко“. Тѣ казаха: „Изпратете още“. Подирѣ, като имъ казахъ, че избирателитѣ не може да се подкупватъ съ вино и ракия, защото това е въ врѣда на общественото мнѣние и въ врѣда на тѣхъ. (Смѣхъ въ земледѣлската група)

Министъръ Н. Мушановъ: Що се смѣте? Ако бѣше въ вашата група, щѣше да бѣде единъ отъ лидеритѣ ви.

А. Стажболийски: Той е вашъ лидеръ.

Р. Яневъ: Тѣ тогава замръзватъ на мѣстото си и не знаятъ какво да приказватъ.

Но дойде денътъ на избора. Азъ отидохъ една седмица по-рано въ с. Трекляно, събрахъ нашитѣ приятели, понеже тамъ сме слаби, поукуражихъ ги, дадохъ имъ наставления и имъ казахъ, че ние ще се боримъ съ честността и ще се боримъ съ млади хора. И тъй стана. Въ самия денъ на изборитѣ, вѣнъ отъ застѣпницитѣ, г. Кознички бѣ изпратилъ по единъ да наблюдаватъ своитѣ приятели да не му изневѣрятъ, да гледатъ вървежа на работитѣ и да ги убодрятъ, които хора, разбира се, всички бѣха взети отъ Кюстендилъ и бѣха изпратени въ 16-тѣ секции, вѣнъ отъ застѣпницитѣ; тѣ контролираха само своитѣ приятели — понеже въ неговитѣ приятели бѣха останали още пари за черпене, за вино и ракия, да ли вѣрно ще се раздаватъ, да се не разпилѣятъ паритѣ и да не стане нѣщо. Въ с. Трекляно тѣ иматъ единъ добъръ тѣхенъ приятелъ, Коста Стаменовъ, който въ стамболовистско врѣме бѣше народенъ прѣдставителъ, който се избра въ допълнителнитѣ избори. Та, когато ми говорите за насилие, азъ прѣзъ 1901 г. бѣхъ пакъ свидѣтель на единъ изборъ въ с. Периволъ; тамъ имаше избиратели около 60—70 души, а пѣкъ имаше стражари около 200 души отъ София, Кюстендилъ, Дупница — отвредъ. А вие сега ми казвате, че тамъ имало старжари отъ други околии. Вземете контестаціята на г. Кознички и вие ще видите отъ нея, че е имало 28 стражари на 16 секции — по двама на секция.

В. Георгиевъ: А горскитѣ? И колкото е имало отъ други околии.

Р. Яневъ: Нѣма нито единъ отъ тѣта околия. Въ контестаціята се визиратъ имена на стражари отъ Кюстендилъ, а не визиратъ отъ Дупница или Радомиръ.

В. Георгиевъ: Има, има.

Р. Яневъ: Нѣма. — Вие казвате, че отишълъ нѣкой писаръ и агитиралъ. Ами че вие добръ знаете, че писаритѣ иматъ избирателно право и могатъ да гласоподаватъ, а стражаритѣ не могатъ да гласоподаватъ. Като билъ чиновникъ или писаръ, значи, споредъ васъ, да остане въ своето учрѣждение и да не отиде да гласоподава. Може ли? Да-ли е гласоподавалъ за г. Кознички или за г. Сарафова, това не се знае, защото като отиде въ прѣградата, тамъ има грамада бюлетени — отъ които иска, отъ тѣхъ ще си вземе, никакво насилие не може да стане.

Но, г-да, тукъ има още по-грозни работи. Въ миналитѣ допълнителни избори г. Кознички получава 400 гласа, а сега 1.400. Питамъ се, отъ кждѣ получава той тѣзи гласове. А пѣкъ г. Сарафовъ, когато миналата година се избираше и се третираше като оппозиционеръ, понеже кандидатъ на партията бѣше г. Чапрашиковъ — значи, тогава никаква стража не му е помагала — получава повече гласове, отколкото сега. Но вѣнъ отъ туй имаше и единъ кандидатъ на земледѣлцитѣ отъ с. Долно-Уйно, Радуковъ, който получава 650 гласа. Е, камо ви сега гласовѣтѣ, г. г. земледѣлци? Продадохте ги на г. Кознички и сега го защищавате. (Ржкоплѣскане и смѣхъ въ мнозинството) Въ стамболовистско врѣме и още по-рано народняци се избираха въ Босилеградско, особено въ Треклянска община, съ по 80 гласа въ по-прѣднитѣ избори, а сега получаватъ само 15 гласа. Защо? Защото г. Кознички е майсторъ да завладява, та и тѣхъ е подкупилъ. Затова сега всички сте станали и го поддържате: „Аманъ, защо г. Кознички да не бѣде тукъ!“ Помагахте му — 600 гласа му дадохте — но не можатъ да го вкарате.

Обаждатъ се: По колко-лева е давалъ?

Р. Яневъ: На агитаторитѣ, които иматъ повече избиратели, давано е по 100—150 л., както на единъ пародияшки водителъ, който ималъ 30 души, дадено е 60 л., значи по 2 л. на човѣкъ.

А. Димитровъ: Елате да проверите.

Р. Яневъ: Ако г. Кознички бѣше се избралъ, щѣхме да проверяваме; но той пропадна.

В. Георгиевъ: Да се накажатъ, ако има виновни.

Р. Яневъ: Вие не можете да посочите единъ фактъ. Само единъ фактъ посочвате, че г. Сарафовъ билъ купилъ една камбана за една черква. Значи, който подарява за обществена полза, съ това прави прѣстѣпление. Камбана да е и каквато ще да е — всѣки може да подарява. Това е за обществена полза.

В. Георгиевъ: Значи, признавате всичко това.

Р. Яневъ: Г. г. народни прѣдставители! Тукъ нашиятъ отличенъ приятелъ г. Краевъ се силава на закона и казва, че трѣбвало да се касира г. Сарафовъ, понеже неговиятъ изборъ билъ противорѣчалъ на закона. Вие знаете, че миналата година ние го касирахме като технически директоръ и за това, че получавалъ нѣкакви тантени, т. е. доходъ по договора за прѣдприятието; но помнете добръ, че когато г. Златановъ призна, че на основание на закона ние не можемъ да го касираме, той прѣпорѣча да го касираме по съвѣсть. И г. Сарафовъ е касиранъ миналата година по съвѣсть, а не на основание на закона. Но понеже имаме много голѣми тълкувания на чл. чл. 40 и 49, ние ревизирахме зима съ закона и, за да бждемъ ясни и категорични, въ законопроекта се внесе, че и техническиятъ директоръ не могатъ да бждатъ народни прѣдставители. Ако помнете добръ дебатитѣ, които се водѣха тукъ по това, всички оратори се изказаха, че ако трѣгнемъ по такава наклонена посока, ние нѣма да се спремъ, и ако не допуснемъ единъ технически директоръ да стане народенъ прѣдставителъ, нѣма да допуснемъ същото и за единъ писаръ или чиновникъ, ще отидемъ до разсилнитѣ. За това ние изхвърлихме „технически директоръ“, като казахме, че не могатъ да бждатъ народни прѣдставители онѣзи, които взематъ прѣко участие въ печалбитѣ.

А. Димитровъ: Които иматъ тантени. (Смѣхъ)

Р. Яневъ: Чакайте. — Сега тукъ законътъ ясно разрѣшава, че онѣзи, които сж технически директори, могатъ да бждатъ народни прѣдставители, но онѣзи, които получаватъ известна печалба, които сж прѣко заинтересовани или влизатъ въ самото съдружие, не могатъ да бждатъ народни прѣдставители. Г. Сарафовъ въ комисията каза: „Азъ вече не получавамъ тантени“. Вие се явявате като обвинители или прокурори, а пъкъ прокурорътъ, когато обвинява, събира данни; съберете данни, че г. Сарафовъ получава тантени, и тогава да го касираме — много ясно. Но понеже вие не можете да докажете това, защото то не съществува и самъ г. Сарафовъ се е отказалъ отъ тантени, слѣдователно, трѣбва да го утвърдимъ.

Прѣседателствующъ Н. Кжневъ: Има думата г. Манолъ Златановъ.

М. Златановъ: Г. г. народни прѣдставители! Вчера, въ името на правилника, отказахме на единъ народенъ прѣдставителъ правото да вземе участие въ дебатитѣ по една интерпелация. Трѣбваше г. прѣседателътъ да бжде тукъ, та и сега, въ името на правилника, да запазимъ неговото изпълнение

и да не бързаме съ доклада така прибързано, съ телеграми отъ прокурора, безъ да има отъ тукъ прѣратена контестацята, както правилникътъ изисква, и при свѣдѣние, че дѣлото е внесено отъ прокурора съ заключение да се прѣкрати, а сждѣтъ още не се е произнесълъ. Азъ ще ви кажа, какъ трѣбва да разбираме правилника, защото по този изборъ ние достатъчно се вълнувахме, достатъчно се борихме лани, та сега поне да не понасяме избора безъ всѣкакъвъ протестъ и съ нарушение на правилника. Законътъ казва, че оплакване противъ неправилността и прѣстѣплението въ изборно врѣме се отправятъ до бюрото, до прѣдседателството на Събраниято. Нѣмаше нужда да казва, че се изпраща до прокурора, защото това го имаме и въ наказателния законъ; но ако законодателятъ — вие, г. г. на родни прѣдставители — е искалъ да даде проверката на сждебната властъ, сега вие не можете да разглеждате избора, по който има контестацята, по който има дѣло у прокурора, прѣди да дойдатъ тѣзи книжа тукъ. Тамъ става една проверка, прѣдвидена даже въ избирателния законъ. Нека тази проверка се завърши, нека новитѣ срѣдства, които законътъ прѣдвижда, бждатъ изчерпани и нека не казватъ, че ние бързаме сами да питаме прокурора: „Прѣписката по еди-кой си изборъ свършена ли е?“ — „Не“. Не ни се дава нищо. Внесено било дѣлото съ заключение. Ние трѣбва да чакаме, щото дѣлото да е прѣкратено, макаръ въ процедурата да има случаи, когато и тѣзи опрѣдѣления се обжалватъ, инакъ ще погизимъ новитѣ начала въ закона и прѣписанията на правилника. За този изборъ трѣбва въ момента, когато той трѣбва да бжде разгледанъ, утвърденъ, касиранъ или анкетиранъ, да дойдатъ тукъ книжата на сждебното дѣло, да дойде мнѣнието на сждебното укрѣпление, къмъ което новитѣ измѣнения въ избирателния законъ ни адресиратъ за проверката.

Азъ за себе си ще кажа туй: ще гласувамъ противъ избора съ онова мнѣние, което съмъ ималъ и лани, защото азъ не виждамъ къмъ дѣлото нѣщо повече отъ това, което е имало лани, и моята съвѣсть, и моето разбиране на закона ми позволяватъ да имамъ същото заключение и същото убѣждение, което имамъ и лани. Парламентътъ единодушно почти лани прие едно тълкувание на закона; безъ нѣкаква нужда законодателятъ се е погрижилъ да притури думата „прѣко“. Ами прѣко участвуватъ търговцитѣ въ търговетѣ. Ние ще тълкуваме, що е „прѣко“. Едно заявление, че не е „прѣко“, когато същността на работата убѣждава всѣкого, че може да е косвено, нѣма значение. Азъ ще гласувамъ тѣй, както гласувахме лани, за да запазя престижа на хубавото рѣшение на камарата отъ миналата година.

Н. Коцевъ: (Възразява нѣщо)

М. Златановъ: Вземете думата и кажете.

Законътъ разпорежда да чакаме сждебната проверка. Нека прѣустановимъ дебатитѣ и разглеждането на избора, докато дойде тази прѣписка.

Министъръ Х. Славейковъ: По другъ законъ е произведенъ изборътъ, бе джанъмъ!

Прѣседателствующъ Н. Кжневъ: Има думата г. Теодоръ Теодоровъ.

Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ също така като г. Димитрова ще кажа, че мене малко ме интересува личността на оплаквача, а така също и личността на избрания кандидатъ г. Сарафовъ. Вземамъ думата, за да изкажа нѣколко мисли повече принципиални, както това, впрочемъ, съмъ правилъ и другъ пътъ, отколкото да вземамъ каузата на единия или на другия. Ако искате, отъ партийна гледна точка азъ би трѣбвало да се дезин-

тересирамъ отъ този изборъ, защото нашиятъ кандидатъ Раденко Николовъ не е подалъ никаква контестація и ние, като партия, нѣмаме никакви причини да се оплакваме отъ резултата на този изборъ. Очевидно, нашиятъ кандидатъ е билъ сравнително слабъ, съ по-малко влияние, не е могълъ да спечели толкозъ, колкото другитѣ сж спечелили, и толкозъ повече, че не е подалъ контестація, за да има нужда да го подкрѣпимъ. Иъщо повече: отъ партийна гледна точка би трѣбвало да възстана енергически противъ домогванията на оплаквача, г. Кознички, членъ на една партия, на която дѣлата, и тукъ, въ камарата, на която той бѣше подпрѣдседателъ, и вънъ отъ камарата сж още твърди прѣсени и сж ни твърди добри извѣстни, и извѣстни въ лоша смисълъ. Азъ даже бихъ отрекълъ правото на г. Кознички да се оплаква отъ езика, който държелъ демократическиятъ кандидатъ въ Босилградската околия, втората половина отъ Кюстендилската околия, въ това възвание, което, по всѣка вѣроятностъ, е писано отъ г. Славейкова, макаръ и да се говори въ него за крадци и за обирачи на хазната. Въ всѣки случай тѣзи изрази не сж тъй силни, рѣзки и незаслужени, както ние го виждаме въ печатния органъ на тази партия, както и въ възванията, съ които тя си служи. И най-послѣ, трѣбва да се признае, че ние въ нашиятъ изборни борби обикновено всички, безъ изключение, вземаме единъ тонъ твърди неприличенъ, който може да се обясни само съ голѣмото раздражение, което се явява у насъ въ врѣме на борбитѣ. И ако има нѣкой да се оплаква, азъ съмъ единиятъ, който може да се оплаква много повече и отъ стамболовисти, и отъ демократи отъ възванията, съ които сж се отправяли срѣщу мене въ врѣме на изборитѣ. Азъ, напр. — позволете ми това спомнуване за една минута — бѣхъ се кандидатира въ 1901 г. въ Еленската околия, като имахъ за противници покойниятъ Бѣлиновъ и г. Юрданъ Тодоровъ: единиятъ ми бѣ братовчедъ, другиятъ ми е сватъ, и двамата близки роднини, близки приятели. Е добъръ, имаше едно възвание, съ което си служеха противъ мене, че когато го прочетохъ тукъ на трибуната и обвинихъ г. Бѣлинова, който бѣше вече министъръ, че може да си служи съ подобни безчестни възвания, или, ако не го е направилъ той, позволилъ е на други да си служатъ съ него, той извика разтреперанъ: „Подлецъ е този, който го е написалъ“, за да отклони отъ себе си отговорността за онѣзи обиди, за онѣзи лъжи и клевети, които се съдържаха въ това възвание противъ мене, когато азъ не бѣхъ направилъ нищо некоректно, нито противъ единия, нито противъ другия. Та, казвамъ, отъ лична гледна точка нѣма да ме подозрѣте, ако кажа нѣщо противъ г. Сарафова и взема страната на г. Кознички, че имамъ вражда противъ г. Сарафова, по мене ме интересува въпросътъ принципиално.

Вече 30 години откакъ ние сжществуваме като конституционна държава, и, може да се каже, постоянно споримъ, установяваме тукъ теории, за да изработимъ една практика, която трѣбва да слѣдваме при провѣрката на изборитѣ и може да се каже, че се въртимъ все на едно и сѣщо мѣсто, безъ да сме направили голѣмъ прогресъ. Кога трѣбва да правимъ, напр., анкета — този въпросъ ме интересува сега, интересувалъ ме е въ миналото, интересувалъ съмъ се, когато съмъ билъ на другата страна и когато съмъ сега на тази страна. Кога трѣбва да се прави анкета? Азъ съмъ поддържалъ, че анкета трѣбва да се прави всѣки пътъ, когато, прѣди всичко, контестацията е подадена наврѣме — сроковетѣ трѣбва да сж спазени, когато тази контестація е подписана отъ лица, които повече или по-малко внушаватъ извѣстно довѣрие съ самата си личностъ, защото не всѣки подписъ, както едно врѣме се практикуваше: за 60 души неграмотни подписвамъ ги азъ, и нито този, който ги е подписалъ, е познатъ,

нито пъкъ онѣзи, които сж си дали съгласието да бждатъ подписани, сж познати, не всѣки подписъ, казвамъ, може да служи за поводъ да се направи анкета. Едно врѣме се явяваха контестації съ 1.000 души подписани, а на изборитѣ сж се явили само 800 души, и се питаха: кждѣ бѣха тѣзи, които сж подписали контестацията, и защо не сж отишли на избора, и тогазъ да контестира въ избора. Та, казвамъ, второ едно условие, което трѣбва да се изиска, е повече или по-малко гаранция отъ онѣзи лица, които правятъ контестацията; не числото имъ, а повече или по-малката извѣстностъ на хората, които контестира въ избора, защото, най-напрѣдъ, ние не искаме подписитѣ имъ да сж завѣрени отъ нотариуса, и послѣ трѣбва да знаемъ съ какви хора имаме работа, понеже Народното събрание може всѣки пътъ да бжде разкарвано отъ избирателитѣ недобросѣвѣстно, ако се приеме практиката: щомъ има контестація, дайте да я провѣримъ, хайде да я изслѣдваме, и може да ни пратятъ по всички избори да правимъ анкета, и тогава ще оставимъ сериозната работа, за да се занимаваме съ сплетни, които могатъ да ни правятъ хора недобросѣвѣстни. Това е второто условие.

Трето едно, не по-малко важно условие, е, щото въ контестацията да бждатъ посочени изрично, прецизно факти отъ естество, да могатъ дѣйствително да повлияятъ, ако се потвърдятъ, върху отгѣненіето на избора, върху касирането на избрания. Това е твърди сжществено. Фактитѣ трѣбва да бждатъ посочени изрично, за да могатъ да бждатъ провѣрени. Голословнието, неопрѣдѣленитѣ изражения, че полицията върлуваше, шайка върлуваше, тероризираха избирателитѣ, това сж общи фрази, които не могатъ да дадатъ поводъ за никаква анкета. Трѣбва да се посочва, коя полиция, кои лица, стражари, старши и пр., върху кого и кждѣ е проявила терора си и по какъвъ начинъ, за да може да се провѣри това нѣщо. Това е твърди сжществено. И разумѣва се, че посоченитѣ факти трѣбва да бждатъ отъ естество да могатъ да дадатъ резултата на избора и да могатъ да дадатъ право на касиране.

И четвърто едно обстоятелство, че ако фактитѣ сж отъ естество, което води подиръ себе си углавно прѣсѣждане, въ особеностъ по въпроси за подкупъ, азъ винаги, неизмѣнно, и като опозиционеръ, и като правителственъ, съмъ поддържалъ, че тѣзи факти трѣбва да се отправятъ къмъ прокурора и сждебния слѣдователъ, и оня, който сериозно мисли да контестира единъ изборъ, защото въ него хората сж си служили съ подкупи, трѣбва да прецизира фактитѣ: кой е давалъ подкуна, кой е получавалъ и при какви и обстоятелства и трѣбва да даде заявлението си непрѣмѣнно на прокурора. Защото, щомъ фактитѣ сж отъ такова естество, че водятъ безчестие и опозоряване за онзи, който дава, и за онзи, който взема подкупъ — и, може-би, кандидатътъ да не е давалъ подкупъ, а косвено чрѣзъ други хора — трѣбва да се заявяватъ тия работи на прокурора, за да не останатъ безнаказани. Какъ така? То е едно зло, на което трѣбва да се намѣри санкция, а не само така, народнитѣ прѣдставители да си поприкажатъ, та ако депутатътъ е отъ болшинството, ще го утвърдятъ, а ако е отъ опозицията, ще го касиратъ. Трѣбва да се намѣри санкция, казвамъ, защото и оня, който е далъ подкупъ, и оня, който го е приелъ, трѣбва да отидатъ въ углавния съдъ. Разумѣва се, че ако има заявителъ, който казва: „Да, видѣхъ еди-кой да даде подкупъ и еди-кой взе“, и заявителътъ се окаже недобросѣвѣстенъ и лъже, тогазъ той ще отиде въ затвора, нѣма да му мине безнаказано да се подиграва съ насъ. Хвърля едно заявление, че си давалъ пакети тютюнъ, или чернишъ, или друго нѣщо правешъ, и хайде вне, народни прѣдставители, умни хора, избрани отъ цѣла България, идете се разправяйте,

идете се занимавайте с такива въпроси, когато времето ни е толкова скъпо, занимавайте се с подхвърленото от един, може би, нехранимайко, който не почита себе си, или който любопитствува да види, какво ще стане с подхвърленото заявление, да се пошегува, или да поинтригува, или, най-малко да си отплати на противника си. Това е бил моят възглед винаги и ако може да се усвои и прилага еднообразно, ние ще имаме една парламентарна практика, ще намалим количеството на констестациите, ще намалим прѣбията и Народното събрание вече ще се установи в този смисъл.

Сега, като изхождам от тези възгледи, аз ще кажа няколко думи по констестацията на г. Кознички. Само това, че той е подписал констестацията, бивш народен прѣдставител и подпрѣдседател на камарата, адвокат, само това, казвам, ни дава основание — то е достатъчен повод, да се погледне на тази констестация сериозно. Продадена е въ срок; значи, трѣбва да се обърне внимание на нейното съдържание. Говоря за първата констестация, а не за втората, която трѣбва да се игнорира, понеже не е дадена въ срок. Въ тази констестация той обвинява правителството, че си е служило с всичките административни, финансови и от Министерството на обществените сгради чиновници, като ги е пратило да агитират. Казва изрично тук — и въ това отношение г. Рангел Янев има грѣшка — че е имало стражари от Радомиръ, посочва имената им, казва, че е имало стражари, митнически, акцизни и от Кюстендилско, посочва даже и от кои пунктове са били оння, които са били там, и са правили избора. Има посочени лица и от Радомиръ.

Р. Яневъ: (Нѣщо възразява)

Т. Теодоровъ: Не сте само Вие, г. Яневъ, от Радомиръ, който сте били там и което не е кабахатъ, защото и Вие можете да агитирате; не е кабахатъ, според мене, че и г. Славейковъ е отишъл да агитира, защото азъ признавам на прѣдседателя на Народното събрание, както и на народните прѣдставители, които имат въ ръцѣ си властта, правото да агитират; азъ винаги съмъ имъ признавалъ правото да отиват да агитират и неотдавна ви съобщихъ, че пѣкоганъ, прѣдседател на Народното събрание, азъ трѣбваше да се ограничи да не агитирамъ, за да не вдигатъ против мене гюрултия; азъ признавамъ, че имахъ това право, но не го упражнихъ, за да нѣма гюрултия. Тѣй че, присъствието на г. Рангел Яневъ, на г. Славейкова на избора въ Босилградъ не може да дава поводъ на никакви оплаквания, нито пъкъ трѣбваше да считаме за умѣтно онѣзи инсинуации, които г. Кознички прави въ „Югозападна България“ въ писмото, което четохъ на времето и което се чете тукъ по адресъ на г. Славейкова. То е написано съ единъ езикъ много по-долен и по-оскъбенъ, отколкото е написано въззанието по избора. По констестацията посочва факти, според мене, важни; тѣзи факти са: какъ тѣй се е случило, че окръжниятъ управителъ отива въ време на избора, въ време на гласоподаването на мѣстото; какъ и околийскиятъ началникъ се намѣрва въ времето на гласоподаването въ една община? Какъ са се случили тѣзи радомирски акцизни стражари, тѣзи полицейски, митнически, пунктови и т. н. стражари, всичките, отъ цѣлия окръгъ може да се каже, по-видни партизани на правителството, които са длъжностни лица, да се намѣрятъ се въ нѣкоя община въ време на избора? И констестацията даже ни показва, какъ са били разпрѣдѣлени. Така напр., въ Прѣкопанската община се намиратъ окръжниятъ управителъ, помощникъ лѣсническы Стойковъ и единъ и единъ си горски стражари прѣблѣчени въ цивилни дрехи. Въ втора една община, въ Долноселската, пъкъ били отишли г. Славейковъ съ нѣкои

други лица отъ по-малка важностъ; цитиратъ се тукъ нѣкои имена, като нѣкой си Боне Димитровъ, горски стражаръ, нѣкой си старши Заре Тасковъ, полицейски стражари, акцизни стражари, държарни надзиратели и пр. Въ трето едно село пъкъ се намѣрилъ г. Сарафовъ съ г. Рангела Яневъ, а тамъ е билъ и околийскиятъ началникъ съ тѣхъ. Значи, окръжниятъ управителъ въ една община, околийскиятъ началникъ въ друга, прѣдседателъ на камарата въ трета и пр. Всичко това има изгледъ на едно планомерно пуцане въ ходъ на цѣлата административна машина съ всички чиновнически персоналъ въ служба на избора. Въ четвъртата, Бистърската община, е билъ изпратенъ кюстендилскиятъ акцизенъ началникъ Грашички; да го чуятъ, че е тамъ. Не можеше ли акцизниятъ началникъ да си гледа неговъ дѣнь акцизното управление, а не да се гонятъ въ окръжната постоянна комисия Стоименъ Ивановъ и т. н.? Въ Долнолюбатската община пъкъ други: се има командировани хора по иерархически редъ, помощници и т. н., старши, митнически стражари отъ друго мѣсто и нѣкой си Димитровъ Стофановъ. Въ Драгойчинската община е отишълъ полицейскиятъ приставъ Ташковъ, а пъкъ въ всички други общини, имало многобройни стражари. Сега, като се вземе всичко туй въ внимание, прави впечатление, че всичките акцизни, митнически и полицейски стражари, надзиратели и пр., и не всички отъ тази околия, ами отъ съседните околии отиватъ да помагатъ на избора: окръжниятъ управителъ тамъ, началникътъ тамъ, финансовиятъ началникъ тамъ, лѣсническы тамъ и пр. Това е, според мене, едно непростено нѣщо, защото, ако едно време се създаде тази легенда, за нашето морално влияние, което се състои въ това, че ние сме си били служили съ окръжния управителъ да влияе върху избирателитѣ; за да вървятъ съ властта — нѣщо, което е било осъдително и 15 години подъ редъ се проклинваше това морално влияние и всички мислѣха, че е нѣкой ужасъ — ние днесъ не можемъ и не бива да упражняваме това морално влияние, понеже то днесъ е вече запрѣтено подъ страхъ на углавно наказание. 15 години по-рано нѣмаше закони за запрѣщение, че чиновниците не могатъ да агитиратъ; мислѣше се, че и чиновникътъ има право да си каже думата въ избора. Какво отъ това? Нали и той е човѣкъ, гражданинъ? Дайте и нему право, както на другитѣ граждани. Трети искаха това право само за учителя и казваха: дайте му право да агитира, както всички други. Добръ, на времето ние се защитавахме отъ този укоръ; казвахме, че ние никѣдъ не сме поставили стражари да отидатъ да ни правятъ избори, а колко сме били прави или не, това е работа на историята, но, казвамъ, тогавъ то се считаше за едно осъдително нѣщо, макаръ че не бѣше запрѣтено отъ закона. Отъ 1901 г. насамъ, обаче, ние внесохме въ избирателния законъ едно специално запрѣщение и съвихме за прѣстѣпление, ако нѣкой чиновникъ отива да върши агитация. Има слѣдователно, основание, ако всичко това, което пише г. Кознички, е вѣрно, единъ прокуроръ или съдебенъ слѣдователъ да улови тия господа чиновници-агитатори и да ги пита: „Вие него денъ защо бѣхте тамъ? Вие сте чиновникъ човѣкъ“. Ще намѣрите, напр., единъ стражаръ, за когото казватъ, че му била смѣлната униформата и му казали да отиде да агитира и ако има успѣхъ, ще му повърнатъ формата; иначе, нѣмало да му я дадатъ. Това твърди г. Димитровъ и казва, че е вѣрно.

А. Димитровъ: Вѣрно е. Пакъ го твърди.

Т. Теодоровъ: Възможно е. Разумѣва се, че министърътъ на вътрѣшнитѣ работи не ще е заповѣдалъ това — да се прибѣгва и къмъ туй. Може чрезъ своята вулгарна агитация да ги е съблудилъ и тѣ

да вършат същото и да им е позволил да агитират; но да им се даде такава заповед, да събличат униформата на стражари и да им кажат, че ще им я повърнат пак, ако има успех, това не е за върване. По, при все това, може и да е станало така, щом го твърдят хора сериозни даже и народни представители, които тук заседават. Всички тези факти, обаче, подлежат на проверка от съдебните власти, от прокурора, защото те съставляват престъпление, и ако се установи, че тези държавни чиновници са били там, всички са длъжни да дадат обяснения, дали те не са агитирали и дали не са отишли именно с цел да агитират. И понеже съм в запряго да агитирам, ако се установи, че са агитирали — тяхното нахождение там е само една презумция, една улика против тях, но тя не е пълно доказателство — ако се установи, казвам, че са агитирали, те трябва да бъдат наказани. Уместно е, следователно, и правилно е постановил г. Кознички, като заедно с констатацията е подал заявление и до прокурора, но досега това негово заявление до прокурора още не е получило край. Г. прокурорът дава едно удостоверение, че следствието, което е било започнато и свършено, той го бил внесъл в съда с заключение за прекратение. Безспорно е, според мен, че ако окръжният съд го прекрати, няма място да се занимаваме и ние с тия факти. Щом са съдилищата, компетентните съдебни власти са се занимавали с един въпрос, който съставлява престъпление, произнесли са се, че няма такова нещо, въпросът е свършен, няма никаква анкета да се прави. Но това нещо като не е свършено, какво трябва да правим? Можем ли паралелно с туй следствие да назначим и ние своя анкета, трябва ли да отлагаме избора докато се свърши съдебната акция или можем да минем по-нататък и да кажем: да става там каквото ще — ние ще да утвърдим избора? Моето мнение е, че при подобни обстоятелства комисията беше длъжна сама да отложи за няколко време проверката на този избор, като се има пред вид, че прокурорите в наше време по нашите закони са длъжни в срок от седем дни да носят подобни дела в съдилищата. За съдилищата може да няма определени срок, но от тях може да се поиска да го разгледат скоро — а именно този род дела, според изборния закон, не могат да се бавят там много; те чакат разпоредително заседание, каквото става в една или две седмици — и можеше да се изкаже желание да се разреши този въпрос, там по-скоро, защото интересува всички, интересува Народното събрание и според изборния закон следствието трябва да се привърши преди откриване Народното събрание. И моето мнение е, че се направи една грешка, като се прибърза да се докладва този избор; можеше да се чака да каже правосъдието своята дума и тогава ние, имайки едно авторитетно мнение по констатацията, нямаме да се занимаваме толкова много с нея.

Има, обаче, факти, които не съставляват сами престъпление, но дават основание за обвинение против правителството. И този род факти имат тази двойна страна: от една страна те са престъпления, а от друга те хвърлят една сянка на непочтеност, на незакононост, на прегрешение на власт, или на злоупотреба с власт от страна на местната администрация. И Народното събрание, без да иска да знае какви ще бъдат резултатите там, по оплакването на г. Кознички, може да постанови анкетата на избора, за да се установи, дали действително администрацията се е мисляла в този избор или не, и ако се е мисляла, да се извлекат законните последици: първо, могат да бъдат дисциплинарно наказани всички тези, които са се

мислили, било с одобрението или не на министра, било изрично или мълчаливо, а може да се отиде по-нататък — самият министърът на вътрешните работи да се види принуден да си даде оставката. За жалост, ние не сме дорасли до това положение — трябва да го признаем. Ние всекога, когато сме на това място (Сочи дъсницата), не искаме да се хвърли светлина. Това поне от няколко години се констатира. По-рано агитацията на властта не съставляваше престъпление и за него можеше да се говори и ние из вестниците: „Морално влияние, морално влияние“ викаше се тогава! Бъдете и вие като нас, упражнявайте го до такава степен, до каквато мислите, че ние сме го упражнявали и ние няма да се сърдим.

А. Краев: Това е голяма дума.

Т. Теодоров: Понеже и по-миналата година при утвърдението на общите избори върху административната се синха укори и обвинения от това естество, изрично посочени, каквото е и сегашното оплакване, аз, напр., исках проверка, както по хасковски, тъй и по повозагорски избори, дотогава фактите бяха толкова прецизни и очевидни, а пък от тях бяха подкрепени и с писмени доказателства. По почитаемото Народно събрание не се съгласи с това мое мнение. Ето защо аз не искам днес да настоявам; защото не вървам, че ще се съгласите да се направи тая анкета сега, щом не я приехте тогава. Ако ние усвоихме системата да минаваме отгоръ-отгоръ върху констатациите в общи избори, аз нямам надежда, че не ще направите същото и по този избор. Ето г. Димитров каза: нека се проверят фактите, посочени в констатацията, а ние възразяваме, че нямаме факти, които да искат проверка. Да, ние вече не сме толкова чувствителни към такива факти, които почнахме да считаме дреболии, при всичко, че те не са никак дреболии — та изглеждат такива в сравнение с другите, които вече са всеизвестни. Ето защо моето мнение е, че при тия обстоятелства най-добре ще бъде да се отложи утвърдението на избора, но не за анкета, а да се отложи до произнасянето на окръжния съд, който може да се произнесе в едно кжко време по извършеното следствие. И в това отношение съм съгласен с г. Краева.

Но има сега един въпрос, който в същност ме и накара да взема думата. По първия въпрос исках да бъда пълен, и изказах си мнението; но мене ме интересува повече този втория.

Г. Стоимен Сарафов и миналата година се представи избраникът от същата околия. Неговият избор беше предмет на дълга критика и обещание и резултатът беше едно гласуване против утвърждаването му — той беше касиран и то по това съображение, че той, бидейки технически директор на предприятието Мездра—Видин и имайки в туй предприятие известни татисми, има всички качества на един предприемач по отношение на държавата и, следователно, той попада по чл. 47, в тогавашната му редакция, на изборния закон. Аз поддържах неговото касиране, защото и тогава имах случай да се изкаже как аз мисля по въпроса, кой е предприемач и кой не е предприемач, и да ви посоча даже и това, което се говореше в наше време за предприемачите — доколко са били те предприемачи и доколко не, от гледна точка на тогавашния закон и трябва ли да се касират или не. Тогава аз казах, че г. Сарафов трябва да бъде касиран за недостойнството на камарата и за да се установи за въждеще една чиста теория по въпроса, за да можем утръ спрем други, които ще бъдат по-малко скрупулозни от вас и от нас. Нека се надяваме, че ще дойдат по-

скруполюзни, но може и да не дойдатъ такива, за да можемъ, казвамъ, да имъ противопоставимъ вече една морална придобивка, която е дѣло на сегашното Народно събрание напата практика. Само отъ тази гледна точка азъ поддържахъ, че изборътъ на г. Сарафова трѣбва да се касира. Г. Сарафовъ, въпрѣки касирането, отива пакъ да се кандидатира и иска да влѣзе тукъ втори пътъ, като че ли иска да ни каже: „Вие ме касирахте; е добръ, азъ идвамъ пакъ; повърнете се изново спрѣмо моя изборъ“. И нѣма съмнѣние, че ние ще се повърнемъ. Вѣроятно; той е направилъ това, защото е мислил, че сега сме при други обстоятелства — че камарата ще рѣши въпроса друго-яче. Ако не бѣше мислилъ така, щѣше да бѣде твърдѣ смѣло отъ негова страна да иска да ни занимава при еднакви обстоятелства, два пкти съ своята личностъ, съ своята кауза. И ние тогава нѣмаме да се колебаемъ, а щѣхме да кажемъ, това е рѣшено, свършено, защото ние съ нашиятъ рѣшения нѣма да си играемъ. Но г. Сарафовъ полага кандидатурата си, защото знае, че избирателниятъ законъ е измѣненъ и мисли, че при него може да бѣде народенъ прѣдставителъ. Азъ, обаче, мисля, че и при сегашното измѣнение на закона, той пакъ не може да бѣде признатъ за народенъ прѣдставителъ. Нека не му е обидно, защото нѣмамъ нищо противъ личността му; ако е работата да си правимъ комплименти, да направя и азъ като другитѣ, но работата е, че трѣбва да се запази достолѣнието на закона. Какво промѣнение има на закона отъ миналата година досега? Най-напрѣдъ новиятъ законъ не е билъ още публикуванъ по врѣме на неговия изборъ и като гледаме строго, ние трѣбва да приложимъ оня законъ, който е билъ въ сила, когато е ставалъ изборътъ, т. е. стариятъ.

Х. Дограмаджиевъ: Новиятъ законъ е публикуванъ прѣзъ мѣсецъ мартъ.

Т. Теодоровъ: А изборътъ е станалъ прѣзъ юлий. Добръ, но законътъ влиза въ сила отъ августъ. Но нека оставимъ това. Азъ нѣма да настоявамъ на това. Искамъ да видя, дали новиятъ законъ му дава право да бѣде народенъ прѣдставителъ или не. Въ новия законъ има промѣна, направена въ чл. 47. Тази промѣна се състои само въ слѣдующето. По-напрѣдъ бѣше казано тѣй: (Чете) „Не могатъ да бѣдатъ избрани за народни прѣдставители: „Лицата, които иматъ договоръ съ държавата за разни доставки съ правителството или съ прѣдприели нѣкои държавни работи“. Значи, тия не могатъ да бѣдатъ, които иматъ договоръ за разни доставки на държавата или съ прѣдприели нѣкоя работа. Доставка или работа, разбирате какво иска да каже; това е едно и сѣщо. Когато се касае за физически лица, работата е много лесна: „Ти, Иване, имашъ ли съ държавата контрактъ?“ — „Имамъ“. Свършена работа — не можешъ да бѣдешъ народенъ прѣдставителъ. Когато се касае, обаче, за дружество, нашиятъ законъ и сега остава неясенъ. Въ юридическитѣ лица, въ дружествата, се явяватъ за прѣдприемачи нѣколко души, единъ отъ които стои начело, напр., Рачо Петровъ, но не е само той, а има и съдружие. Тамъ има контрактъ, който опрѣдѣля кои сѣ тайнитѣ съдружници, или ако бѣде едно акционерно дружество, то лицата, които сѣ въ управителния съвѣтъ, евентуално директоритѣ не ще могатъ да бѣдатъ избрани за народни прѣдставители и ще се считатъ за прѣдприемачи. Когато прѣдприемачътъ е юридическо лице, юридическо лице депутатъ не може да стане. Въ таквъ случай кой ще бѣде неизбираемиятъ прѣдприемачъ? Азъ миналата година се изказахъ какъ трѣбва да се гледа на този въпросъ и кой трѣбва да бѣде изключенъ. Сега нѣма да се връщамъ върху това. Казвамъ, че този въпросъ и сега не е разрѣшенъ отъ законитѣ. Той трѣбва да се разрѣши отъ

една разумна практика, която ще се установи тукъ. Но тогазъ въпросътъ бѣше поставенъ тѣй: азъ казахъ тогава, че г. Сарафовъ нѣма контрактъ съ държавата — той лично на свое име нѣма прѣдприятие. И ако ще тълкуваме закона буквално, стриктно и педантично, ще трѣбва да кажемъ, че той може да бѣде признатъ за народенъ прѣдставителъ, защото той не е прѣдприемачъ, нѣма на свое име контрактъ. Но тогазъ ще трѣбва да бѣдемъ послѣдователни и ако утрѣ се яви налице единъ прѣдприемачъ, членъ въ една фирма, като, напр., Рачо Петровъ и съдружие, да не го безпокоимъ и да не го касираме. Така сѣщо, когато се знае, че другъ единъ е таенъ съдружникъ, да не го касираме, защото знаемъ, че на негово име нѣма нищо, ако тълкуваме закона буквално. Азъ казахъ, че закона не трѣбва да тълкуваме буквално, а разумно, като изхождаме отъ цѣлитѣ, които той гони, защо той не ще прѣдприемачитѣ? Прѣдприемачитѣ лоши хора ли сѣ, безчестни хора ли сѣ? Избирателниятъ законъ изключва ли ги затуй, защото сѣ прѣдприемачи, както изключва просяцитѣ? Не. Прѣдприемаческото звание е едно отъ най-почтенитѣ въ всѣко едно общество. На своя конгресъ то може да отпрати една телеграма до министра на общественитѣ сгради, пжтища и съобщенията, и той може да му отговори и да го похвали за неговата инициатива и цѣнни услуги на държавата. Обикновено прѣдприемачитѣ сѣ отъ най-виднитѣ търговци въ всѣко едно общество. Азъ не съмъ този, който да мисля, че тукъ тѣ сѣ изключени, защото сѣ хора, които не заслужаватъ честта да бѣдатъ депутати, но законодателятъ е искалъ, щото народниятъ прѣдставителъ да не бѣде свързанъ, да не бѣде поставенъ въ зависимостъ отъ правителството; а единъ прѣдприемачъ на държавата винаги ще бѣде подчиненъ на правителството, ще бѣде въ зависимостъ отъ него, въ смисълъ, че правителството може да му направи хиляди пакости и да го опропасти, да му уврѣди материялнитѣ интереси. Щомъ народниятъ прѣдставителъ е прѣдприемачъ, той ще бѣде зависимъ, ще мълчи, ще вдига ръка, ще се старее да угажда, той първи ще прѣдлага афиширане рѣшитѣ на министритѣ или нѣщо друго, за да се прѣпоръча, за да може утрѣ, като отиде при тѣхъ, винаги да го приематъ благосклонно, а чиновницитѣ, като знаятъ, че е приятелъ на министритѣ, той ще може да упражни едно своего рода морално влияние върху тѣхъ. Отъ друга страна, правителство, което има такива депутати, ще се отпусне, и ще я подкара, както я кадрахъ, напр., въ миналата камара: „Гѣзи момчета сѣ наши хора и приятели; тѣзи момчета нѣма да вдигнатъ ръка противъ насъ никога; тѣ сѣ въ джеба ни; карай, прѣдлагай имъ каквото ти дойде на ума, каквото фантазията ти измисли, и ще направимъ всичко, и ще знаешъ, че нѣмашъ отговорностъ за това“. Отъ двѣтъ страни, обаче, това не е желателно: нито да се насърчаватъ министритѣ, нито да се омаловажава достоинството на Народното събрание; затуй е прибавена тази фраза, по която твърдѣ почетни хора могатъ да бѣдатъ лишени отъ правото да бѣдатъ народни прѣдставители. Щомъ е тѣй, значи, ние трѣбва да отидемъ по-нататъкъ и да кажемъ така: всѣки, който има единъ прѣкъ интересъ въ извършването на едно прѣдприятие, и въ особености, казахъ азъ, тѣзи, които прѣдставляватъ прѣдприятията, трѣбва да бѣдатъ изключени, защото тѣ ще ръководятъ работитѣ на прѣдприятията и цѣлитъ свѣтъ ще ги знае за таквизъ. И като изхождахъ отъ тая гледна точка, казахъ: понеже техническиятъ директоръ е лице, което най-често има работа съ правителството, съ държавата, съ органиитѣ и — той върши всичко, той прѣдставлява прѣдприятието споредъ поемнитѣ условия — слѣдователно, той не трѣбва да бѣде допуснатъ да влѣзе въ Народното събрание. И второ, понеже дадениятъ технически директоръ г. Сарафовъ, именно защото

неговата роля въ управлението на дружеството е много голѣма и много важна, ползува се съ едно участие въ печалбитѣ, както той бѣше заявилъ тогава, 10 или 5%, слѣдователно, той трѣбва да се счита за прѣко заинтересованъ. По двѣтъ тия причини той трѣбва да бѣде касиранъ. Тѣзи мои съображения, ми се струва, тогава се раздѣляха отъ Народното събрание, защото тази бѣше причината за касирането му.

А. Краевъ: Не само Вие, но и ние искахме касирането тогава.

Т. Теодоровъ: Азъ не измислихъ тази теория, която се раздѣли отъ болшинството, но казвамъ, че се раздѣли отъ цѣлото Събрание. Сега, какво е новото измѣнение? То казва тъй: къмъ стария текстъ се прибавя: „или иматъ прѣко участие въ печалбитѣ отъ подобни работи“. Значи, не само да има договоръ за работа или доставка — не, то е само единъ случай — но сега се и попълва. Туй, което по-напрѣдъ го нѣмаше и което даже трѣбваше да се доказва тукъ чрѣзъ тълкуване, сега го има въ текста, каждѣто се казва „или пъкъ да иматъ прѣко участие въ печалбитѣ отъ подобни работи“. Ако „прѣко участие“ го разбирате да иматъ договоръ на свое име, то е било излишно да се прибавя, защото това го имаше и по-рано. „Прѣко участие“ има очевидно за цѣлъ да прѣдвиди нѣщо друго, отколкото прѣдвиденото по-рано тамъ. Какво е туй прѣко участие? Прѣко участие могатъ да съставляватъ тантиемитѣ: нанетина, договорътъ може да не е на твое име, ти може да не го сключвашъ и може да не представлявашъ дружеството, но да имашъ прѣко участие съ особенъ договоръ, който не се съобщава на държава; напр., уговорилъ си се да вземашъ 10, 15, 20% отъ печалбитѣ — ти тогава имашъ прѣко участие. И туй трѣбва да се разбира подъ „прѣко участие“, въ различие отъ косвеното участие. Какво трѣбва да бѣде косвеното участие? Азъ, напр., разбирамъ косвеното участие така: дружеството „Балканъ“, или дружеството „България“, или нѣкое друго дружество, което застрахува държавнитѣ имоти, или акционерно дружество, „Гирдапъ“ за постройка на линии и т. н. намѣрва се въ нѣкой договоръ съ държавата. Прѣко участие въ печалбитѣ на дружеството иматъ именно тѣзи, които получаватъ тантиеми — тѣзи, които го управляватъ, които го представляватъ. Кон иматъ косвено участие? Акционеритѣ, защото и тѣ, нанетина, взематъ отъ печалбитѣ, но тѣ не управляватъ. Тѣхнитѣ интересъ иде, тъй да се каже, отпосрѣдъ, посредствено. Туй, вѣроятно, е искалъ да каже законодателятъ миналата година, когато прибави тази фраза, която, признавамъ, не е никакъ удовлетворителна и ясна. Трѣбвало би да се разрѣши въпросътъ друго-яче, по-пълно, чрѣзъ друга една редакция, защото туй „прѣко участие“ пакъ дава основание на съмнѣние, на колебание. Ако г. Сарафовъ стане днесъ и ни каже, че той нѣма условия за никакви тантиеми — въпрѣки туй, което знаемъ отъ по-напрѣдъ — че той е прѣдпочелъ да се лиши отъ тантиемитѣ си въ туй прѣдприятие, отказалъ се отъ тѣхъ, за да има честъта да влѣзе въ тая ограда и да принесе полза на отечеството си и по други начини, а не само чрѣзъ строение на линии, мисля, че тогавъшъ вѣнчичитѣ ми съображения ще паднатъ. Но той досега не е казалъ нищо, комисията по въпроса на изборитѣ не се е потрудила да изиска тѣзи обяснения и г. докладчикътъ не ни ги даде. Ако той мълчи и ако този въпросъ не се разясни, азъ мисля, че този изборъ не трѣбва да се утвърди по първото съображение, а трѣбва да се касира по второто съображение. Жално е, че ние ще направимъ два пѣти неприятностъ на себе си и на г. Сарафова, а, може-би, и на избирателитѣ, които два пѣти мѣнимъ вече безполезно. Но има нѣщо по-

сжко, отколкото неудобствата на едного или на другото; това е честъта и достойнството на Народното събрание и пуждата да се установи една морална въ всѣко отношение теория по въпроса: кои сж прѣдприемачи и за кого камарата може да бѣде отворена и за кого не, за да го знаемъ ние, за да го знаемъ бъдещитѣ правителства и бъдещитѣ народни прѣдставителства.

Туй е моето мнѣние.
(Прѣдседателското мѣсто заема пакъ подпрѣдседателятъ Н. Гимиджийски)

Прѣдседателствуещъ Н. Гимиджийски: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Г. г. народни прѣдставители! Имамъ да направя само двѣ обяснения върху доклада. Г. Златановъ, па и г. Теодоровъ, като-че-ли упрекнаха комисията по единъ околентъ пѣтъ, че е прибързала съ избора.

Т. Теодоровъ: Не, не.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Комисията е свършила своята работа и се смѣта готова да ви докладва избора. Вие сте властни, ако мислите, че е прибързала, да ѝ кажете да го остави за най-последното заседание, при закриването на сесията. Върху това нѣма да говоря. Но когато се говори върху анкетата, азъ ще говоря по правилността на избора. Казва се, да се направи една анкета, да се спре докладътъ на избора до тукъ, за да се види, какво ще се свърши съ това произведено по случая слѣдствие по оплакванията въ сѣда. Ако сѣдътъ се съгласи съ заключението на прокурора, ние сме прѣд свършения фактъ, че изборътъ е редовенъ и правиленъ. На-ли така, г. Теодоровъ?

Т. Теодоровъ: Така.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Ако не, то тогава ще видимъ, какво ще направимъ. Г. Златановъ пита: защо комисията е прибързала да докладва избора? Нѣма тукъ г. Златанова — не искамъ да кажа нѣкакъвъ намекъ по неговъ адресъ — но той много пѣти е билъ прѣдседател на изборната комисия . . .

А. Краевъ: Г. Мисловъ! Вие заслужвате похвала за туй, а не укоръ.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Да, да. Именно искахъ да ви кажа, че той винаги е бързалъ съ своята срѣчностъ: не е чакалъ народното прѣдствителство да му каже да прави разпорѣждания, а винаги е докладвалъ изборитѣ прѣди да има нѣкакво рѣшение отъ Събранието. Така бѣше и миналата година съ удостоверението за г. Сарафова, така бѣше и въ коалиционно време съ удостоверението за г. Гендовича: безъ да го е искала комисията, хопъ, изтърси го г. Златановъ, и ние сме ржкоплѣскали, че комисията работи бързо подъ негово ржководство. Защо сега упреквате комисията, че е бързала?

Прочее, на въпроса — има ли опороченостъ въ избора или не, т. е. правиленъ ли е или не?

Г. г. народни прѣдставители! Въ чл. 124 отъ нашия новъ избирателенъ законъ — който не щатъ да четатъ, кой знае защо — е посоченъ начинътъ за оспорване правилността или неправилността на единъ изборъ и начинътъ за оплакване по насилията. Тамъ се казва, че изборътъ се обтжва най-напрѣдъ прѣдъ бюрата на секциитѣ, слѣдъ това направо въ Народното събрание, но не е изключено правото на избирателя, или на кандидата, или на когото и да е да се оплаче и на прокурора, както за прѣстѣпленията, така и за нередовността на

избора. Това казва чл. 124 — азъ нѣма да го цитирамъ, вие го имате и ще го видите. Този членъ има петъ алинеи. Какво се казва, г-да, въ една отъ тѣхъ? Ако народното прѣдставителство, вслѣдствие оплакване за нередовности по избора, рѣши да анкетира този изборъ, прѣпраща рѣшението си на прокурора, който чрѣзъ съдебния слѣдователъ произвежда слѣдствие по посоченитѣ факти. И какво прави послѣ? Праща своето заключение да види, какво ще каже съдътъ, ще се съгласи ли съ него или не, и го връща на народнитѣ прѣдставители, които да се произнесатъ на основание неговото заключение. Та какво е направила комисията въ случая, за да се осъжда, че е прибързала? Изпратена е едната контестація тукъ . . .

В. Георгиевъ: Другата е изпратена тукъ.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Моля, г. Георгиевъ, нѣдѣйте ме учи какво да права. — Едната контестація е изпратена тукъ, а другата — съ оплакването по нередовности въ избора и по прѣстѣпления, вършени отъ извѣстни чиновници, върху които се гради контестацията — е изпратена на прокурора. Какво прави той? Чрѣзъ съдебния слѣдователъ нарежда слѣдствие, събира и провѣрява всички факти и казва: оплакванията въ тѣжбата на г. Кознички — напиятъ контестаторъ въ случая — какво въ врѣме на избора на 11 юлий въ втората избирателна околия въ Кюстендилъ сѫ вършени произволи, насилия, заплашвания и пр., се провѣриха отъ слѣдственитѣ власти, като се събраха доказателства за смѣтка на 67 души държавни чиновници, които се обвиняватъ, че сѫ съдѣйствували, за да се опорочи изборътъ. И прокурорътъ какво казва? — „Понеже тѣжбата се намѣри за неоснователна и недоказана, внасямъ слѣдственото въ съда за прѣкращение“. Добрѣ. Вие не отидохте дотамъ, за да видите, че прокурорътъ е, който ще прави анкета, а не, както каза г. Драгиевъ и другарътъ му, да пратимъ трима прѣдставители да провѣрятъ. Комисията, обаче, не е искала това на сжщитѣ ония основания, възъ основа на които е дѣйствувалъ г. Златановъ, дългогодишенъ прѣседателъ и ръководителъ на изборнитѣ комисии. Сега, да положимъ за моментъ, че вие ще кажете да се произведе анкета. Добрѣ, ще пишемъ на прокурора, ще му пратимъ контестацията и ще му кажемъ: „Направи анкета“. И какво ще направи той? Може ли да ви прати нѣщо повече отъ онова, което ви е вече пратилъ? Това не е ли протакане на врѣме, не е ли — да не кажа голѣма дума — непрочитане на другитѣ алинеи на чл. 124. Не виждамъ сега, нѣмамъ очилата, за да го прочета, но азъ ще кажа смисъла, а вие си прочетете цѣлия членъ: рѣши ли Събранието да се анкета единъ изборъ, контестацията се прѣпраща прокурору, който въ този случай, както и въ онзи, когато нему бѣде дадена контестацията, произвежда слѣдствие чрѣзъ съдебнитѣ власти, праща заключението си въ Народното събрание — а не въ окръжния съдъ — за да види, да-ли ще е съгласно съ него или не.

А. Краевъ: Г. Мисловъ! Не само заключението се праща. Въ закона е казано: „результатътъ заедно съ цѣлото производство“. Вие имате ли производството?

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Г. Краевъ! Ако вземемъ да споримъ адвокатски, азъ ще Ви питамъ кое производство разбирате вие: цѣлото ли, или онова на слѣдователя?

А. Краевъ: Цѣлото производство. Четете закона; той казва, че се праща резултатътъ, заедно съ цѣлото производство.

Ц. Мисловъ: Приемамъ, че вие може да сте правъ, г. Краевъ; не искамъ да твърдя, че азъ съмъ пра-

вниятъ, но трѣбва единъ трети, който да каже, да-ли азъ съмъ правъ, или вие. Азъ казвамъ за това производство по контестацията, а вие казвате за другото. Както и да е, то е въпросъ. За комисията се смѣта, че прѣди още да е постановена анкетата отъ тукъ, тя е извършена, и ние я имаме.

А. Краевъ: Нѣмаме производството.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: И, въ името на това, моля да се утвърди изборътъ.

Сега, по втория въпросъ. Нѣкои казватъ: занимавала ли се е комисията съ въпроса за качества на избираемостъ? Съ това не сме се занимавали, и ще ви кажа защо. Въ контестацията не сѫ оспорени отъ който и да е заинтересованъ по избора качества на спечелившия кандидатъ г. Стоименъ Сарафовъ. Обаче, споредъ твърдителната тукъ, споредъ нахвърлянето, комисията трѣбвало да държи смѣтка за туй; какво е останало въ ума на прѣдставителитѣ отъ миналата сесия върху причинитѣ, които накараха прѣдставителството да касира г. Сарафова. Сега, да-ли това е грѣшка или не, пакъ вие ще кажете, но азъ мисля, че ако комисията нѣмаше прѣдъ себе си тая контестація, сѫ можеше да има у насъ прѣдположение: аджеба, въ този изборъ не е ли имало нѣщо такова и онакова, и да трѣгнемъ да събираме свѣдѣния. Въ цѣлото изборно дѣло не е направенъ намѣокъ за качества на г. Сарафова. Длъжна ли бѣше тогава комисията да отиде да пита: „Чакай, господине, ти имашъ тукъ редовенъ изборъ, ама имашъ ли аджеба качества за избираемостъ?“ Тогава трѣбва да питаеме всѣкиго отъ васъ, има ли тия качества или не; тогава трѣбва да се впуснемъ въ миналото, ако положимъ, че не знаемъ, защото тѣзи, които сѫ сега тукъ, не сѫ били тогава. Ето защо не сме се занимавали съ този въпросъ. Ние помнимъ добрѣ, че миналата сесия г. Сарафовъ направи тукъ тая тържествена декларация, че той е само технически директоръ съ заплатата, а не е директоръ на нѣкакво дружество, акционерно и пр., и че каквито таптимеи е ималъ, се е отказалъ отъ тѣхъ. Това той заяви още прѣди да бѣде касиранъ изборътъ му. Азъ смѣтамъ, че тая декларация е много по-важна. Но вие ще кажете: дай писмени документи. Отъ дѣ да искамъ тѣзи писмени документи? Той ви твърди тукъ съ своята честна дума, че нѣма никаква прѣка облага отъ онова дружество, а е единъ неговъ чиновникъ. Ние прѣгледяхме избирателния законъ, този, именно, за който се каза, че е още разширенъ, и, право да ви кажа, напиятъ умъ не можа да обнеме такова широко разбиране, че макаръ и неказано това, то може да се разбира така. Така ако отиваме, ние ще отидемъ много далечъ. Споредъ насъ, качества, които се изискватъ за единъ кандидатъ да бѣде избранъ, г. Сарафовъ ги има, вслѣдствие на своята декларация отъ миналата година. Обаче, той и сега ще каже има ли ги, или ги нѣма.

Относително правилността на избора азъ твърдя това и, като се сила на закона, казвамъ, че, ако искаме да провѣримъ това пакъ, то като пратимъ контестацията тамъ, прокурорътъ ще ни прати прѣписъ отъ това и никой не може да го обвини, че не е направилъ наново провѣрка, защото се прѣдполага, че съдебното слѣдствие е свършено; за да се обвинятъ 64 служаци, г. прокурорътъ е взелъ всичкитѣ ония мѣрки, нужни за случая. Слѣдователно, моля господата, които сѫ за тая анкета, да се занимаватъ съ съдържанието на чл. 111 отъ избирателния законъ въ всичкитѣ му алинеи, за да видятъ, да-ли не е така и да-ли така се върши анкетата.

Д-ръ Н. Наковъ: Г. докладчикъ! Позволете ми една бѣлѣжка.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Заповѣдайте.

Д-ръ Н. Наковъ: Въ комисията се повдигна въпросъ за качествата на г. Сарафова и азъ бѣхъ на мнѣние, че той има сѣщитѣ качества, каквито е ималъ и миналата година, че това е единъ въпросъ, по който d'office може да се сезира Събранието, а не е необходимо да има специаленъ пунктъ въ конте-стацията за оспорване качествата му; но въ конкретния случай комисията каза така: нека г. докладчикътъ се постарас да прѣдстави поне тѣзи свѣдѣния, които е имало миналата година къмъ изборното дѣло, засѣгающа качества на г. Сарафова. Това трѣбваше да направите, г. докладчикъ, да прѣдставите тия свѣдѣния. Другъ е въпросътъ, какъ ще ги обсъжда парламентътъ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Г. Наковъ! Вие сте вземали думата; послѣ ще говорите.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Вѣрно е това, което каза г. Наковъ; то е много право и азъ тъкмо туй върша.

А. Димитровъ: (Възразява нѣщо)

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Г. Димитровъ казва: „Видя ли, г. Мисловъ?“ Какво да съмъ видѣлъ?

А. Димитровъ: Азъ казвамъ: разбрахте ли защо се сърдите?

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Г. Наковъ каза своето мнѣние и то се възприе отъ комисията; азъ го възпроизвеждамъ сега: „Г. докладчикъ, безъ да се повръща изборътъ въ провѣрочната комисия, съберете свѣдѣния за качествата на г. Стоимена Сарафова и ако ви се понска въ камарата, да ги дадете.“ Азъ какво правя сега?

А. Димитровъ: Къдѣ сж тия свѣдѣния сега?

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Току-що ви ги казахъ.

А. Димитровъ: (Възразява нѣщо)

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Г. Димитровъ! Недѣйте ме прѣсича, защото и азъ имамъ обичай, като Васъ, да се сърдя, когато разпирате и Ви прѣсичатъ. Да не би отъ добри приятели да станемъ неприятели, безъ да сме се разбрали.

А. Димитровъ: То нищо не значи.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Азъ ви казвамъ моитѣ свѣдѣния, като докладчикъ на комисията, която ме е натоварила да ги дамъ тукъ прѣдъ васъ; тѣзи свѣдѣния сж слѣдующитѣ: г. Сарафова е само технически директоръ съ заплатата, а не е директоръ на дружеството, нѣма и никакви тантиени.

А. Димитровъ: Доказателства?

А. Стамболийски: Недѣйте се излага, г. Мисловъ.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: Това сж свѣдѣния; това не сж орѣхи да ги вадя отъ джеба си, за да ви ги показвамъ. По кой начинъ съмъ ги събралъ, това не е интересно. Може-би да съмъ прѣгледалъ тайнитѣ книжа на дружеството; вие не можете да поискате да донеса тукъ книжата на дружеството. Вие ме упълномощихте да събера свѣдѣния, и азъ ги събрахъ. Тѣ говорятъ, че г. Сарафова е технически директоръ съ заплатата и нѣма никакви тантиени, защото се е отказалъ отъ тѣхъ. Това сж моитѣ свѣдѣния. Ако това ви задоволява — добръ; ако не ви задоволява — то е вапа работа.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Тома Васильовъ.

Т. Васильовъ: Г. г. народни прѣдставители! Взехъ думата по въпроса, който ви занимава, за да дамъ едно малко разяснение по тълкуването на чл. 47 пунктъ първи отъ избирателния законъ. Поводъ за туй ми даде г. Стамболийски и другитѣ слѣдъ него оратори, които говориха на сѣщата тема. Г. Стамболийски каза, че измѣнението, което стана миналата година въ избирателния законъ, е въ врѣда на г. Стоимена Сарафова и че вслѣдствие на това министърътъ на вътрѣшнитѣ работи побързалъ да направи избора прѣди 1 августъ, отъ когато влизало въ сила това измѣнение, та да може да се възползува той, Сарафова, отъ облагитѣ на по-стария избирателенъ законъ. Помислихъ да не би погрѣшно да съмъ разбралъ думитѣ на г. Стамболийски, та попитахъ нѣкои отъ моитѣ другари, и тѣ казаха, че азъ добръ съмъ разбралъ. Тѣкмо противното на онова, що каза г. Стамболийски, е вѣрно. Прѣди всичко, новиятъ законъ влѣзе въ сила отъ 1 августъ не по отношение качества на избираемия, а само по отношение манипулациитѣ въ изборитѣ. Казано е тамъ, че избори по този законъ ще се правятъ само слѣдъ 1 августъ 1910 г.; тѣй щото, вънъ отъ изборитѣ, законътъ е въ сила отъ деня, въ който е обнародванъ. Но да оставимъ това настрана. Миналата година, както каза г. Теодоровъ, този пунктъ отъ чл. 47 на избирателния законъ се свършваше тамъ, дѣто се казва: (Чете) „Или иматъ участия въ печалбитѣ отъ подобни работи“. Така поставенъ този пунктъ миналата година, той възбуждаше разни тълкувания: едни казваха, че по силата на този пунктъ техническиятъ директоръ не могатъ да бждатъ избрани за народни прѣдставители, защото и тѣ се считатъ за прѣдприемачи; други възразяваха, че тѣ не могатъ да се турятъ въ това число — тѣ трѣбва да се изключатъ. Както знаете, болшинството при първото тълкуване — така ми се чини. Дали вслѣдствие на такова едно тълкуване, или защото се каза, че г. Сарафова ималъ участие въ печалбитѣ, освѣтъ заплатата си — не помня добръ — и той бѣше касиранъ. Когато се внесе измѣнението въ избирателния законъ миналата година, г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи, отъ желанието си да даде разяснение или, да кажа по-добръ, да изложи по-просто този пунктъ, за да не дава поводъ на противорѣчиви тълкувания, бѣше прибавилъ къмъ него и нѣколко други думи, за да се обясни кои именно не могатъ да бждатъ избрани: техническиятъ директоръ, юрисконсултътъ, мисля и инженеритѣ — не помня добръ, защото нѣмамъ тукъ прѣдъ себе си текста — и други нѣкои чиновници, които работятъ въ прѣдприятията. Комисията — трѣбова да ви кажа, че бѣхъ прѣдседателъ на тази комисия, бѣхъ и докладчикъ на законопроекта — комисията бѣше противна на онова, което г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи прѣдложи. Чини ми се, че и г. Драгиевъ участвуваше въ комисията. Г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи, г. Такевъ тогава, се съгласи най-сетнѣ — защото, и при приемането законопроекта на първо четене, една голѣма частъ отъ народнитѣ прѣдставители се изказа противъ — и по този начинъ се изхвърли туй, което той бѣше прибавилъ. Той се съгласи така сѣщо, думитѣ „както да е“ да се замѣнятъ съ „прѣко“, така че послѣдната частъ на пункта, както азъ я редактирахъ, стана така: „или биха взели прѣко участие въ тѣхъ“. Понеже думитѣ „прѣко участие“ могатъ да дадатъ поводъ на много тълкувания, разясни се въ комисията и послѣ, чини ми се, разясни се и въ Народното събрание, че съ думитѣ „прѣко участие“ се визиратъ тѣзи, които сж прѣдприемачи или сж ортаци на прѣдприемачитѣ.

Повдигна се въпросъ за дружествата и се каза, че ако дружествата, които сж взели нѣкое прѣдприятие, сж акционерни, то членоветѣ имъ, които притежаватъ акции, не могатъ да се лишатъ отъ правото да бждатъ народни прѣдставители. Другъ

е въпросът за така наречените събирателни или командитни дружества; тамъ всички ония, които сж членове на дружеството, не могат да бждатъ народни прѣдставители. Оттамъ нататъкъ всички други — технически директори, юрисконсулти, инженери, счетоводители и пр. — могат да бждатъ народни прѣдставители. Така се разбираше този пунктъ въ комисията, така се обясни, мисля, и въ Народното събрание, и съ туй тълкуване Народното събрание го прие.

Това счетовъ за нужно да кажа, безъ да се докосвамъ по-нататъкъ до самия изборъ, по който нѣмахъ намѣрение да вземамъ думата.

Прѣседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Славчо Бабаджановъ.

Славчо Бабаджановъ: Азъ само двѣ-три думи ще кажа по въпроса, като членъ отъ провѣрочната комисия — кои сж били нашитѣ съображения, по които дойдохме до заключение да се утвърди изборътъ. По въпроса за контестацията ние сме се водили тъкмо отъ съображенията, които изтъкна тукъ уважаемиятъ г. Теодоръ Теодоровъ, а именно, да прѣдставяватъ сериозностъ въ смисълъ да има нѣщо конкретизирано до срока — то се разбира само по себе си — а не въ общи фрази нахвърлено: това станало, онова станало, безъ нѣщо конкретно, точно да се дава въ контестацията. И ние тъкмо въ този нѣтъ отидохме. Ако гледате, г. г. народни прѣдставители, това, което прочете г. Теодоровъ — само че въ края отиде въ едно съвсѣмъ далечно заключение — е казано въ контестацията въ общи фрази, че чиновници — тия, които контестаторътъ изброява: всички стражари, старши, акцизни и др., изброява имъ имената — сж агитирали по различни села и сж свършили работата. Но на кого сж повлияли тѣ?

В. Георгиевъ: Азъ казахъ — четири случая изброихъ.

С. Бабаджановъ: Кждѣ въ контестацията е казано? Да ме извините, не сте я чели, вземете да я прочетете.

В. Георгиевъ: Азъ я четохъ, четете я Вие.

С. Бабаджановъ: Вие говорите на основание на частнитѣ ви писма, а пъкъ азъ говоря на основание на данни, които сж въ дѣлото. И понеже така погледнахме на въпроса, отъ това гледище, ние се съгласихме, че изборътъ въ смисълъ на редовностъ и правилностъ трѣбва да бжде утвърденъ. Уважаемиятъ г. Теодоръ Теодоровъ отиде по-далечъ, като каза — затуй искаше и анкета — че самиятъ фактъ на изброяване имена на длѣжностни лица, разпрѣдѣлени въ различни села, самиятъ този фактъ е достатъченъ да искаме анкета на избора, защото само по себе си се разбира, че тѣ непрѣмѣнно сж отишли тамъ да агитиратъ, и казва: „Нека тѣ да докажатъ, че не сж агитирали“. Менѣ ми се чини, че това е една силка невъзможна и не може да се поддържа, и освѣнъ това г. Теодоръ Теодоровъ самъ на себе си противорѣчи; противорѣчи си, защото несъмнѣно той изхожда отъ малко друго гледище, отъ гледището, може-би, както самъ каза: да видимъ тая система на избори какъ става. Може-би това да му е интимниятъ мотивъ, но, на всѣки случай, ние въ комисията не можехме да погледнемъ друго-яче. И тамъ не бѣхме само ние, а имаше прѣдставители на опозицията, и тѣ казаха: „Контестацията, тъй както е въ тѣзи общи фрази, не може да има значение и не може да се разглежда“. Но, казвамъ, прѣдъ видъ на това, че се изброяватъ имена, за да нѣма никакво съмнѣние по този въпросъ, ние поискахме, понеже е заведено слѣдствено дѣло, да ви-

димъ въ какво положение се намира то. И въ резултатъ на това наше искане се яви туй удостоверение, че дѣлото отъ прокурора е внесено въ съда за прѣкращение.

Д-ръ Г. Калининъ: Слѣдственото дѣло тукъ ли е?

С. Бабаджановъ: Нѣма го, г. Калининъ. Ще Ви отговоря за него сега, за да видимъ, какво иска законътъ и какво искаме ние, понеже народното прѣдставителство и ние всички понѣкога, когато говоримъ и нѣмаме *parti pris* съ огледъ къмъ лицето, което е избрано, и въ свързка съ онова, което миналата година сме поддържали, когато сме касирали г. Сарафова, признаваме, че ние, народното прѣдставителство, сме жури, можемъ да се произнасяме по всѣки единъ изборъ възъ основа на даннитѣ и убѣжденията, които имаме въ този моментъ за правилността или неправилността на избора. Това, което вие искате, да имаме слѣдственото дѣло налице, то е въ чл. 124 отъ избирателния законъ. Искате, но ето чл. 124, тъй както той е редактиранъ въ истинския му текстъ, въ неговия духъ, въ неговото истинско разбиране. Азъ ще го прочета и ще ви съвѣтвамъ и Васъ да го прочетете, когато ще искате да направите единъ правиленъ юридически анализъ.

Д-ръ Г. Калининъ: Не се сърдете.

С. Бабаджановъ: Не се сърдя. Това е въ моя темпераментъ. Защо да се сърдя?

Д-ръ Г. Калининъ: Прочетете го.

С. Бабаджановъ: Ще го прочета. — Чл. 124 дава право на всѣки пронадналъ кандидатъ, или на всѣки заинтересованъ по избора, когато третиратъ като страна, освѣнъ контестациитѣ и даннитѣ, които ще даде на Народното събрание, за да се произнесе по правилността на избора, дава му право въ сщия моментъ; само за провѣрка на оплакванията, да даде заявление до прокурора и да иска, до разглеждането на избора отъ Народното събрание, да направи разслѣждане и това разслѣждане да се изпрати въ Народното събрание при разглеждането на избора; но той не се лишава отъ правото — това е по наказателния законъ — да изиска и углавно прѣслѣждане противъ извѣстни дѣйствия, които съставляватъ прѣстѣпления и да се води слѣдствено дѣло на общо основание. Това, което иска чл. 124, когато до прокурора се подава заявление отъ кандидата или заинтересования, е за освѣтление на Народното събрание да бжде произведено едно разслѣждане, една анкета, тъй да се каже, която върши прокурорътъ и законодателятъ му вмѣнява това въ длѣжностъ, опрѣдѣля му срокъ, за да може да стане дѣйствиелно това разслѣждане до разглеждането на избора отъ Народното събрание. Казва се, че заинтересованиятъ има право да иска такова едно разслѣждане, такова една анкета и прокурорътъ е длѣженъ да я произведе и изпрати въ Народното събрание съ всичкитѣ книжа. Въ този случай г. Кознички, обаче, не иска това, което иска законътъ въ чл. 124. Г. Кознички иска друго нѣщо; той казва: „Еди-кои чиновници агитираха, извършиха прѣстѣпления, моля да бждатъ наказани“. Когато това иска той отъ съдебната властъ или прокурора, послѣдниятъ не е длѣженъ непрѣмѣнно да ни прѣстави тукъ дѣлото, защото това дѣло върви въ единъ другъ пътъ, въ единъ другъ редъ, указанъ отъ нашия наказателенъ законъ. Така ние го разбиряхме и такова е значението и смисъла на чл. 124. Г. Кознички, кандидатътъ, който се е оплакалъ и подава контестація, не е поискалъ това, което иска чл. 124 — да се произведе една анкета специално само за избора и тази анкета да бжде пратена тукъ, а е подалъ заявление,

както се каза, за да укаже на едно извършено прѣстѣпление — агитация на чиновниците, и да си върви процесът по надлежния углавен редъ.

Ние — комисията, що можехме да направимъ? Както ви казахъ, съображенията, по които ние утвърдихме избора и ходатайствуваме и прѣдъ Народното събрание да се съгласи съ нашето гледище, да утвърди този изборъ, като правиленъ и редовенъ, бѣха, че въ контестацията не намѣрихме нѣщо конкретизирано въ смисълъ да е повлияло на изхода на избора, а се посочва само, че десетина чиновници сѣ агитирали, безъ да се указва, че сѣ повлияли на тоя или она, на Ивана или на Драгана, че други сѣ заплашвали, че на трети сѣ съставяни актове, за да могатъ да си наредятъ така работата, че да се добие изходътъ, който се е добилъ. Казахме, понеже такива нѣща нѣма въ контестацията, ние я оставяме безъ послѣдствие и искаме утвърдението на избора. Но за по-голѣмо освѣтление, понеже ни казахъ, че има заведено углавно дѣло, въ което се обвиняватъ въ прѣстѣпления редъ чиновници, затова се поиска това удостовѣрение, което се прочете — за по-голѣмо освѣтление, че лицата, които сѣ визирани въ контестацията, сѣ сжщитѣ тия, за които е заведено и углавно дѣло; но това дѣло е внесено въ сжда отъ прокурора съ заключение да се прѣкрати. Не зная сега, не мога да взема отговорността да кажа, да-ли сждътъ го е прѣкратилъ или не. Затова ние не поискахме това, което иска чл. 124 — да ни се изпрати тукъ и дѣлото. Най-сетнѣ, г. г. народни прѣдставители, това е много лесна работа. Можете да отложите този въпросъ — защо да говоримъ и да се прѣпираме? — и да искаме да се изпрати дѣлото, за да се види — що? че лицата, които г. Кознички е посочилъ като свидѣтели, неговитѣ най-добри приятели, свидѣтелствуватъ тѣкмо противъ него въ смисълъ, че никакви агитации не е имало, както той иска да каже въ неговата контестация, че е имало. Но, казвамъ, вие не дѣйте казва, че ние сме длъжни да направимъ това. Тамъ е спорътъ: длъжни ли сме да направимъ това? Защото има разлика между углавенъ процесъ, който има за цѣлъ да се добие, като послѣдна санкция, наказанието на едно виновно лице, и извършването на една анкета, която има за цѣлъ само да се прѣдставятъ на Народното събрание събранитѣ данни. По-нататкъ, четвъртата алинея на сжщия членъ разпорежда друго — че когато Народното събрание ще иска една анкета, пакъ ще изпрати дѣлото на прокурора, сждебнитѣ власти ще направятъ слѣдствието и ще изпратятъ пакъ тукъ всички тѣзи книжа. Така щото, едното и другото е различно, споредъ моето разбиране. Толкозъ по въпроса за контестацията, за насилията и искането на това дѣло.

Остава вториятъ въпросъ, г. г. народни прѣдставители, въпросътъ за качествата на избираемостъ на г. Сарафова. Менѣ ми се чини, че тамъ малко прѣизлизаме въпроса. Ние касирахме миналата година г. Сарафова по едно съображение, при една декларация, която той бѣше далъ, при онова писмо изходящо отъ дружеството по прѣдприятието за построяката на линията Мездра—Видинъ, че нѣма никакво участие въ тантиемитѣ, и че той се отказва. Ние изтъкувахме така: понеже е ималъ участие въ тантиемитѣ, въ момента на избирането му, макаръ въ момента на произнасянето ни по избора да не е ималъ участие, трѣбва да се касира и го касирахме.

Г. Гроздановъ: Тѣй бѣше.

С. Бабаджановъ: Когато миналата година се внесе измѣнение на избирателния законъ, въ законопроекта бѣше поставено изрично, че техническитѣ директори нѣматъ право на избираемостъ; бѣше казано сжщото за юрисконсултитѣ и т. н., дълги и широки, голѣми подробности се даваха. Тогава се

повдигнаха тукъ дебати и спорове по отношение на полезността отъ такова разпореждане въ закона и на прѣкалеността да се отиде до тѣзи крайни граници, да се изхвърлятъ тия хора отъ Народното събрание; и тогазъ намѣрихме едно — това, което съ право каза г. Теодоръ Теодоровъ — че техническитѣ директори, юрисконсултитѣ и каквито да сѣ чиновници въ едно прѣдприятие, което има връзки съ държавата, ако е само тоя фактъ, не се лишаватъ отъ правото на избираемостъ, но ако иматъ прѣко участие въ печалбитѣ на дружеството, т. е. да иматъ тантиями, нѣматъ право на избираемостъ. Това бѣше тълкуването, което дадохме тогава, това бѣше, което ние желаехме, за да не се отиде въ тѣзи крайни граници, като се отиде при тълкуването, което се даде миналата година, и при онова, което се искаше въ измѣненията прѣдложени тогава отъ правителството. Ако фактическото положение е такова — а азъ съмъ дълбоко убѣденъ, че то е такова, защото вие знаете спороветѣ, които се повдигнаха тукъ — заключението на г. Теодорова е право. Ако днесъ се установи, че г. Сарафовъ нѣма прѣко участие въ печалбитѣ на дружеството, т. е. нѣма тантиями, а е само технически директоръ, той има право на избираемостъ и ние ще трѣбва да го утвърдимъ; ако, обаче, има прѣко участие въ печалбитѣ на дружеството, той нѣма право на избираемостъ.

А. Краевъ: Да си даде контракта съ дружеството.

С. Бабаджановъ: Моля Ви се. — Какъ разсждавахме ние въ комисията по този въпросъ? Положението на г. Сарафова сега не може да бѣде по-неблагоприятно отъ онова, което той заемаше при първото му избиране. Да си прѣдставѣлъ контракта съ дружеството! Може дружеството да не го даде, пакъ не е тамъ въпросътъ.

А. Краевъ: Защо да не го даде? На Народното събрание сѣ достѣпни и държавнитѣ тайни.

С. Бабаджановъ: Г. Краевъ! Да приемемъ за една минута, че въ контракта има казано, че г. Сарафовъ получава тантиями; но ние имаме едно писмо отъ дружеството вслѣдствие на неговия отказъ. Азъ говоря за миналогодишното положение на г. Сарафова и стоя тамъ, че то не е по-неблагоприятно отъ онѣзи декларации, които той направи по избора си и отъ онова писмо, което се прѣдстави за подкрѣпа на тѣзи декларации. Да приемемъ, че въ контракта се говори за тантиями, и г. Сарафовъ бѣше достатъчно кавалеръ, когато бѣ запитанъ въ комисията, да каже: „Имахъ участие въ тантиемитѣ, бѣше уговорено да ми се плаща и нѣщо извънъ заплатата, но азъ се отказахъ“, и впоследствие прѣдстави писмо отъ дружеството, че наистина се е отказалъ и вече не получава тантиями. Сега, когато ще третираме въпроса обективно и ще го рѣшаваме отъ личността, азъ се питамъ: можемъ ли да се поставимъ на друго становище, по-неблагоприятно за кандидата, отъ това? Азъ приемамъ, че г. Сарафовъ се е отказалъ отъ тантиями, приемамъ писмото отъ дружеството до Народното събрание, въ което дружеството пише, че г. Сарафовъ нѣма никакво участие въ печалбитѣ, и остава, че той и днесъ е технически директоръ на прѣдприятието. Менѣ ми се чини, че това е истинското положение на г. Сарафова, и ако въ момента на избирането му той не е ималъ тантиями, ако и днесъ, когато се рѣшава неговиятъ изборъ, е ясно — поне това сѣ даннитѣ, други не сѣ прѣдставени — че нѣма тантиями, а има само положението на технически директоръ, очевидно е, че той има право на избираемостъ. Ако ние рѣшимъ противното, това ще бѣде противно на закона и, менѣ ми се чини, ще отидемъ твърдѣ далечъ, да нарушаваме закона само съ огледъ на личността. Моето гледище е това — може и да грѣша — а вие, г-да, рѣшавайте, както знаете.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Никола Кжневъ.

Н. Кжневъ: Г-да! Въпросътъ се свежда къмъ това, да-ли наистина сега трѣбва да се произнесе по контестацията, която е подадена отъ г. Кознички. Някои отъ прѣждеговорившитъ се изказаха въ смисълъ, че законътъ изисква да отложимъ нашето рѣшение по този изборъ, докато пристигнатъ книгата отъ прокурора. Азъ не сподѣлямъ този възгледъ. Това е една грѣшка и трѣбва да се укаже на нея.

Мисълта на закона е такава. Отъ двѣ нѣща едно: наведенитъ въ контестацията факти сж прѣстѣпни или непрѣстѣпни. Когато въ контестацията се наведатъ факти прѣстѣпни, само тогава може да става рѣчь за приложение наредбата на чл. 124. Когато, обаче, фактитъ, които се наведатъ въ контестацията, не сж прѣстѣпни — какъвто е, напр., она, който се навежда въ контестацията срѣщу избора на г. Табурнова. Въ послѣдната контестация се говори, че г. Табурновъ си е послужилъ съ попската католичка администрация, за да спечели избора, този фактъ не е прѣстѣпенъ. Въ такъвъ случай, т. е. когато наведенитъ въ контестацията факти не сж прѣстѣпни, не може да става рѣчь за анкетиране отъ съдебния слѣдователъ, защото съдебниятъ слѣдователъ прави формално слѣдствие, както гласи алинея трета на чл. 124, само тогава, когато има прѣстѣпно дѣяние. Когато дѣянieto не е прѣстѣпно, какъвто е онoва, което се сочи въ контестацията, подадена срѣщу избора на г. Табурнова, тогава и дума не може да става, г. г. народни прѣдставители, за съдебна провѣрка. Никой съдебенъ слѣдователъ не може произведе слѣдствие за обстоятелства, наведени въ контестацията, които не подпадатъ подъ удара на наказателния законъ. Никаква камара не може да рѣши, съгласно този членъ . . .

А. Краевъ: А-а-а!

Н. Кжневъ: Моля Ви се, г. Краевъ, недѣйте бърза. Позволете. Камарата е властна да взема всички рѣшения, но, азъ казвамъ, отъ гледището на чл. 124, новитъ му алинеи, тя не може да възложи на съдебния слѣдователъ да провѣрва онѣзи факти, които не могатъ да бъдатъ инкриминирани, които не подпадатъ подъ удара на наказателния законъ. Въ този случай, когато наведенитъ въ контестацията факти не сж прѣстѣпни, провѣрката имъ обязательно трѣбва да става чрѣзъ една парламентарна комисия, т. е., по-добрѣ да кажа, чрѣзъ комисия назначена отъ парламента, ако, разумѣва се, послѣдниятъ рѣши да стане анкета. Когато, обаче, наведенитъ въ контестацията факти, така както сж изложени, подпадатъ подъ удара на наказателния законъ, тогава вече може да става дума за провѣрка чрѣзъ съдебенъ слѣдователъ, а не чрѣзъ съдебни власти, защото понятието „съдебни власти“ е различно отъ понятието „съдебенъ слѣдователъ“. Нека бѣда поясенъ. Този членъ говори за съдебенъ слѣдователъ, а не говори за съдебни власти. И тъй, първата мисълъ, която моля да задържите, е тая: можемъ да изискаме провѣрка на фактитъ, изложени въ контестацията, отъ съдебния слѣдователъ само тогава, когато тѣ, по своята конструкция, ако ми бѣде позволено, подпадатъ подъ удара на наказателния законъ. Туй установено, минавамъ по-нататкъ на втората моя мисълъ.

Старата редакция на чл. 124 въ първата си алинея постановяваше, че единъ гражданинъ избирателъ, който иска да оспорява избора, може да се обърне съ своята контестация: първо, до бюрото, което произвежда избора; второ, прѣко до Народното събрание. — Само двѣ врати се откриваха на единъ контестаторъ. Повиятъ законъ или, по-добрѣ, алинея

втора на чл. 124, открива още една врата, тя е прокурорътъ. Не съмъ съгласенъ съ уважаемия г. Бабаджановъ, че алинея втора прѣдвижда само случай, когато тѣжнителъ моли само за наказание. Не. Тукъ се вижда, че може да се подава контестация и прокурору, ако фактитъ, наведени въ нея, могатъ да бъдатъ инкриминирани. Това е постановлението на чл. 124, алинея втора. При тая хипотеза, азъ, контестаторъ, мога да се обърна до прокурора, той пъкъ е длъженъ да разпорежи, цѣто слѣдователътъ да провѣри изложенитъ въ контестацията ми факти. Обаче — и тукъ е съществено, върху което моли вашето внимание — длъжно ли е Народното събрание да чака слѣдователската провѣрка, длъжно ли е да спира рѣшението си по избора до пристигането на тази провѣрка или до свършването на провѣрката, по-право? Отговарямъ: не. Народното събрание не е длъжно да чака да му се изпратятъ било постановлението на слѣдователя, било заключението на прокурора, било опрѣдѣлението на сѣда. Г. Бабаджановъ бѣше много правъ, когато ни каза, че въ същата тази алинея изрично е постановено, че прокурорътъ е длъженъ да изпрати всички книжа най-късно до деня, отреденъ за провѣрката на избора. То е явно. Единтъжъ законодателятъ постановилъ, че прокурорътъ е длъженъ да ни изпрати цѣлото слѣдствие дѣло до момента на провѣрката на избора, очевидно е, че ние не сме длъжни да чакаме слѣдственото дѣло.

А. Краевъ: А кога трѣбва да чакаме?

Н. Кжневъ: Позволете, г. Краевъ. — Кога ние сме длъжни да чакаме? Има случаи, въ които ние сме длъжни да чакаме, но не е този. То е случаятъ, прѣдвиденъ въ алинея четвърта. Кой е случаятъ, въ който трѣбва да чакаме? Народното събрание, приемете за минута, постановява да се анкетира изборътъ на г. Сарафова, взема рѣшение за анкета и, въ изпълнение на това рѣшение, натоварва се съответниятъ съдебенъ слѣдователъ — кюстендилскиятъ — да провѣри фактитъ. Въ този случай, г. г. народни прѣдставители, когато вие сте взели рѣшение да се анкетира, трѣбва да чакате свършването на слѣдствието и не ще можете да пристѣпите къмъ разрѣшаването на въпроса до пристигането на книгата. Такъвъ ли е случаятъ? Взели ли сте вие рѣшение да се анкетира Сарафовиятъ изборъ? Не. Поради факта, че тукъ не съществува никакво рѣшение за анкетиране на този изборъ, не може да се поддържа сериозно, че ние трѣбва да чакаме да ни пратятъ нѣкакви протоколи. Законътъ е изриченъ.

Т. Икономовъ: (Възразява нѣщо)

Н. Кжневъ: Ако е въпросъ сега да създаваме законъ, г. Икономовъ, то е друга работа, но азъ тѣлкувамъ единъ съществующъ законъ. Много ясно е, значи, че чакането на книгата, съ други думи казано, отлагането рѣшението по извѣстенъ изборъ, може да стане само тогава, когато отъ Събранието е взето рѣшение за анкетиране и, въ изпълнение на това рѣшение, се прави слѣдствие. Тукъ, както виждате, ние вървимъ по единъ пътъ на английската система за провѣрка. До издаването на този законъ, както въпроса за редовността или нередовността на избора, сѣщо и она за провѣрката бѣха отъ изключителната компетенция на парламента. Събранието провѣряваше фактитъ чрѣзъ комисия отъ свои членове. Сега, съгласно тази алинея, парламентътъ вече е оставилъ на съдебния слѣдователъ властта си за провѣрка на фактитъ, когато тѣ сж отъ прѣстѣпенъ характеръ. Прочее, по този въпросъ, мисля, че единствениятъ правъ възгледъ е този, който азъ имахъ честта прѣди малко да ви изложа. Не може

да става дума за отлагане вашето рѣшение по този изборъ до пристигането на слѣдственото дѣло, защото вие никога не сте рѣшавали да се анкетира този изборъ. Свършвамъ по този въпросъ.

Да дойдемъ сега до другъ въпросъ, зачекнатъ тукъ. Искате се касирането на избора, искате се и анкета, защото имало агитация отъ такива органи на властта, на които законътъ забранява да агитиратъ. Г-да! Да допуснемъ за минутка, че заявлението на г. Кознички е право; нека приемемъ, че петъ, десетъ или 15, ако щете, стражари сж били агитирали. Какво послѣдствие отъ туй ще извлѣчемъ? Едно само за насъ ще е установено — че е извършено едно прѣстѣпление. Но, питамъ, това прѣстѣпление било ли е отъ естество да измѣни резултата на избора? За да бѣде моята мисль по-ясна, съобщавамъ ви слѣдния случай. Въ 1894 г., като прѣседател на Варненския окръженъ съдъ, бѣхъ и прѣседател на върховна провѣрочна комисия по окръжнитъ избори. Имаше оплакване отъ единъ пропадналъ кандидатъ за окръженъ съвѣтникъ въ такава смисль: „Бирникътъ отишълъ въ с. Долни-Чифликъ въ деня на избора, заставилъ избирателитъ да му плащатъ нѣкакъвъ данъкъ и по тоя начинъ имъ попрѣчилъ да отидатъ да гласоподаватъ. Съ това, казва той, осуетиха мой изборъ“. По мое прѣдложение, като прѣседател на тази върховна провѣрочна комисия, нареди се анкета. Делегирани бѣхме азъ и г. хаджи Василь Холевичъ. Отидохме въ селото. Викахме селянитъ. Питаме ги: „Вѣрно ли е, че г. бирникътъ е идвалъ него денъ да иска отъ васъ да плащате данъци, когато законътъ забранява това?“ Отговарятъ: „Вѣрно е“. — Съ какво ще докажете? — „Имаме квитанции. Прѣдставиха десетъ квитанции. Разликата между гласовѣтъ на пропадналия и исцелившия кандидатъ бѣше три гласа. Както видите, г-да, само три гласа бѣше разликата, а десетъ души вече ни прѣдставиха квитанции, издадени въ деня на избора, отъ които ставаше ясно, че бирникътъ противозаконно него денъ е отишълъ да събира отъ селянитъ данъци, съ единствената цѣль да имъ попрѣчи да отидатъ да гласоподаватъ. Нашето мнѣние бѣше, че изборътъ трѣбва да се касира, защото разликата е въ три гласа, а задържани сж били десетъ души да не гласоподаватъ. Тогавашиятъ министъръ на вътрѣшнитъ работи, струва ми се покойниятъ Стоиловъ, уважи това наше мнѣние, касира избора. Въ произведения новъ изборъ пропадналиятъ по-рано кандидатъ биде избранъ. Въ Босилеградския изборъ каква е разликата въ гласовѣтъ? 600 гласа. Искате анкета. Добръ. Ето, ние отидохме, произведохме анкета, доказа се, че стражаритъ Драганъ, Стоянъ, Иванъ, Петко и пр. — десетъ души, турете ги 60 души — били агитирали. Питамъ ви азъ: можете ли да установите влиянието на тѣзи нещастни стражари върху изхода на избора? Ще ли дойдете вие тукъ съ пълно съзнание да вдигнете рѣка за унищожението на този изборъ само затуй, защото 60 души стражари били агитирали? Неуже-ли вие имате такава прѣвратно мнѣние за българския избирателъ? Неуже-ли вие допускате, че нѣколко стражари сж въ състояние да измѣнятъ резултата, толкозъ повече, г-да, сега, когато тайната на гласоподаването е обезпечена?

А. Димитровъ: Цѣло село не е било допуснато да гласоподава.

Н. Кжневъ: Моля. — Азъ имамъ по-високо мнѣние за българския избирателенъ корпусъ, за неговото политическо самосъзнание и не допускамъ, г-да, че единъ грѣшникъ — стражаръ или 50 души като него сж въ състояние да измѣнятъ резултата на избора въ смисль да отнематъ 600 гласа отъ г. Кознички и да ги дадатъ на г. Стоимена Сарафовъ. Това е не-серiously и азъ не го допускамъ. Азъ имамъ вѣра

въ българския избирателъ, въ неговото политическо самосъзнание, въ неговото достойнство, въ неговата неподатливостъ и въ неговата неподкупностъ и за честта на този български избирателенъ корпусъ нѣма да допусна, че такава магическо влияние ще иматъ агитациитъ на нѣколко грѣшни стражари. Ако тѣ, г. Стамболийски, сж агитирали, тѣ сж извършили едно прѣстѣпление и затова трѣбва да се накажатъ. Но, за Бога, кажете, при обстоятелството, че би се установилъ този фактъ, ще ли можете вие да извадите заключение, какво, ако тѣ не бѣха, г. Стоименъ Сарафовъ щѣше да изгуби 600 гласа или, иначе казано, че тѣхната агитация е дала на г. Сарафова 600 гласа?

В. Георгиевъ: (Възразява нѣщо)

Н. Кжневъ: Г. Вълчо Георгиевъ! Вие, които се числите въ редовѣтъ на земледѣлската група, не допускате подобно нѣщо за нашия избирателъ. Азъ, г-да, сравнявамъ нашия избирателенъ корпусъ съ онзи въ чуждитъ държави. Въ Франция азъ съмъ живѣлъ извѣстно врѣме и ви казвамъ, безъ да прави прѣвеличение, че българскиятъ избирателъ, българскиятъ избирателенъ корпусъ въ изборнитъ си прави стои по-високо отъ френския. Българскиятъ избирателенъ корпусъ е отличенъ; той не се подкупва и не се поддава на стражарско влияние.

Досѣжно избираемостта на г. Сарафова, г. Тома Васильовъ, който добръ познава материята, ви каза, какъвъ е смисльтъ на наредбата, цитирана отъ него. Законътъ изисква да има прѣко участие. Не ще бѣде участнието прѣко, когато г. Сарафовъ е само единъ чиновникъ, на когото може да се плаща или опрѣлена заплата, или пъкъ извѣстенъ процентъ. Ние знаемъ, че въ една и въ другия случай, договорътъ е за насъ на работа. Г. Сарафовъ не е съдружникъ. Има прѣко участие въ печалбитъ и загубитъ само онзи, който е съдружникъ. При липса на печалби г. Сарафовъ, безспорно, може да пострада; но той не понася никакви дългове на това съдружие. Разликата между единъ съдружникъ, между онзи, който има прѣко участие, и единъ наемникъ, билъ той инженеръ или юрисконсултъ, е тази, че наемникътъ може да изгуби най-много своя трудъ, а съдружникътъ ще изгуби всичкия си имотъ. Ние не можемъ да даваме разширително тълкувание на една наредба, която само по себе си е стѣснителна. Гаранцията за съвѣстно изпълнение дълга на единъ народенъ прѣдставител не я търсете въ наредбитъ на закона, а въ честността на депутата и въ общественъ контролъ. Азъ не съмъ привърженикъ на тия регламентации и ако зависѣше отъ мене, азъ бихъ прѣмахналъ тѣзи ограничения. Вие мжчно можете да заловите връзката на единъ народенъ прѣдставител съ разни прѣдприятия. Нагледъ, той може да нѣма никакви връзки, но, въ сжщностъ, да има такива, които му прѣчатъ да изпълни добросъвѣстно своя дългъ, като народенъ прѣдставител. Г. Сарафовъ е ималъ почтеността да ни съобщи за своята връзка, да ни каже открито, че е инженеръ въ това прѣдприятие. Той е наемникъ, нему се плаща фиксъ заплата — да речемъ 10.000 л. — плусъ извѣстенъ процентъ, което пакъ не измѣня характера на договора. Какво вие искате отъ него? Искате да го касирате. Защо? Защото билъ чиновникъ. Струва ми се, това не е нито въ духа на закона, нито въ духа на оня принципъ, който трѣбва да господствува при тълкуването на кой да е законъ. Елементаренъ принципъ е, че на единъ изключителенъ законъ не се дава разширително тълкувание. Парламентътъ, който твори законитъ, прѣвъ трѣбва да се подчини на тоя принципъ на правната наука.

Въ заключение, азъ се присѣдинявамъ къмъ мнѣнието на г. докладчика и ви моля да не отлагате избора, а да го утвърдите. (Ржкоплѣскане отъ мнозинството)

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Часътъ е осемъ, а има записани още нѣколко души.

Г. Палашевъ: Колко?

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Шестъ души, вѣнъ отъ избрания.

Г. Палашевъ: Кои сж?

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Двама сж записани за пояснения. Единиятъ е г. Краевъ. Подлежи и г. Манолъ Златановъ да заяви за пояснение, защото и той е говорилъ.

А. Краевъ: Недѣйте ме подиграва. Азъ се отказвамъ; зачеркнете ме.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Г. Златановъ не е заявилъ, че иска думата за пояснение.

М. Златановъ: Г. прѣдседателю! Моля, дайте ми думата. Нѣма да говоря повече отъ три минути. Азъ съмъ предложилъ нѣщо, искамъ да го мотивирамъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Вие сте записани. Сега заявява и г. Драгиевъ да говори.

Г. Палашевъ: Продължихме ли засѣданието?

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Понеже народното прѣдставителство възъ основание на чл. 19 отъ правилника, трѣбва да се произнесе по продължение на засѣданието или за вдигането му, моля ония г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни да се продължи засѣданието и слѣдъ 8 ч., да си вдигнатъ ржката. (Малцинство) Събранието не приема.

Има думата г. министъръ-прѣдседателъ.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: За утрѣ, моля, да имаме продължение на сжщия дневенъ редъ.

А. Стамболийски: А прошения?

Д. Драгиевъ: Моля, дайте ми думата да говоря по дневния редъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ направеното прѣдложение отъ г. министъръ-прѣдседателя, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 8 ч. 6 м. вечерята).

Прѣдседателъ: Д-ръ П. Ораховацъ.

Подпрѣдседатели: { **Н. Гимиджийски.**
Н. Кжневъ.

Секретаръ: А. Христовъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гълъбовъ.